Misterija državnog zlata

Falsifikovanje istorije

Intervju: prof. dr Stojan Radenović

Za istraživanje granice ne postoje

BiH 4 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 150 DEN; CG 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF cena 200 RSD

01305 70353 802002

VREME

broj 1339

1. septembar 2016.

VUČIĆEVI NAPADI NA RTS

VAŠE PRAVO DA ĆUTITE

AKCIJA

NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE Laguna

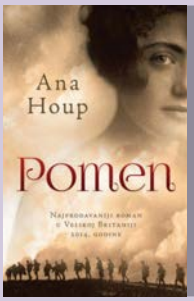
Knjige za 299 dinara!

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI" U SRBIJI
Ponesite ovaj primerak „Vremena" u neku od knjižara „Delfi" i kupite jedan od deset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.
Akcija traje od 19. avgusta do 15. septembra 2016.

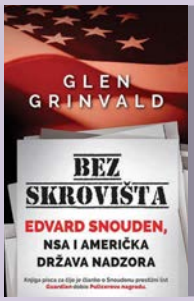
Šejh Nefzavi
MIRISNI VRT LJUBAVNE SLASTI

Slavni arapski erotski priručnik iz XV veka koji objašnjava kakve osobine žena i muškarac treba da poseduju da bi bili privlačni, šta je potrebno za ljubavno umeće i seksualno zdravlje, i koji su sve recepti za osvajanje voljene osobe

Ana Houp
POMEN

Roman o ženama u Engleskoj nakon Prvog svetskog rata, nevoljnim da kažu zbogom svetu koji je rat uništio, ali spremnim da sa sebe zbace crninu i okrenu se budućnosti. Najprodavaniji roman u Velikoj Britaniji 2014. godine

Glen Grinvald
BEZ SKROVIŠTA

U junu 2013. svet je saznao za Edvarda Snoudena tako što je Glen Grinvald u „Gardijanu" objavio niz tekstova zasnovanih na dokumentima koje mu je on dostavio. U ovoj knjizi Grinvald je obelodanio sve detalje o najvećoj aferi našeg vremena

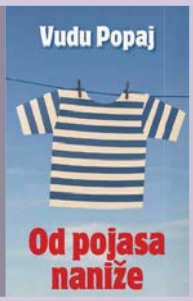
Mario Liguori
PRVA LJUBAV

Lirski isečci iz svakodnevnih života junaka koji se kreću u trouglu Italija-Srbija-Švedska, setne i melanholične priče o izgubljenim ljubavima i ljudima, o odlascima, dolascima i nadanjima

Vudu Popaj
OD POJASA NANIŽE

Uvrnute, lucidne, tužne i smešne priče iz devedesetih, o junaku koji ni u Mađarskoj, ni u Bugarskoj, ni u Grčkoj ne uspeva da pokrene posao, ali zato upada u situacije koje su zanimljivije nego da se zaposlio

Kolum Meken
TRANSATLANTIK

Roman o tri prelaska Atlantika u tri različite epohe, od XIX veka do naših dana, od Irske do Amerike i nazad, preko kojih se ukrštaju sudbine žena čije su lične priče zahvaćene talasima istorije

Fatima Buto
SENKA POLUMESECA

Tri brata sastaju se u svom mestu na pakistansko-avganistanskoj granici, u oblasti u kojoj rat nikada ne prestaje. Aktuelna priča o sukobu ideje o ličnoj slobodi i večnih zahteva porodice, društva i istorije

Gabrijela Zevin
SABRANA DELA EJ DŽEJ FIKRIJA

On je namćorasti vlasnik knjižare, umoran od svega, ona strastveni čitalac. Jednog jutra pred vratima knjižare on zatiče korpu s bebom i pisamcetom. Ljubavna priča u koju će se zaljubiti svi ljubitelji književnosti

Majkl Šejbon
TELEGRAFSKA AVENIJA

U boemskoj Telegrafskoj aveniji dva prijatelja drže prodavnicu ploča koja je pred bankrotom. Dirljiv roman o prijateljstvu i rasnim odnosima, o generaciji čiji je svet utemeljen u pop kulturi sedamdesetih, vinilnim LP izdanjima, džez i soul muzici

Matijas Brekers
LAŽI O DROGAMA

Knjiga koja objašnjava zašto zabrana korišćenja droga potpomaže terorizam i škodi vašem zdravlju, odnosno kako političarima, mafiji i lobistima ta zabrana koristi. Autor smatra da vrzino kolo crnog novca, nasilja, korupcije i terora može da se zaustavi samo okončanjem prohibicije i doslednom legalizacijom svih droga

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižara "Momo Kapor", Stanoja Glavaša br. 1, Beograd
Delfi knjižara, Immo Outlet centar, Gandijeva br. 21, Beograd
Delfi knjižara "SKC", Kralja Milana br. 48 (ulaz iz Resavske), Beograd
Delfi knjižara, Knez Mihailova br. 40, Beograd
Delfi knjižara, Makedonska br. 12, Beograd
Delfi knjižara, Bulevar kralja Aleksandra br. 146, Beograd
Delfi knjižara, Bulevar kralja Aleksandra br. 92, Beograd
Delfi knjižara, Vareška br. 4, Beograd
Delfi knjižara, Požeška br. 118a, Beograd
Delfi knjižara, TC Zira, Ruzveltova br. 33, Beograd
Delfi knjižara, Terazije br. 38, Beograd
Delfi knjižara, Glavna br. 20, Beograd
Delfi knjižara, Mirka Tomića br. 88, Kruševac
Delfi knjižara, Korzo br. 8, Subotica
Delfi knjižara, Zmaj Jovina br. 12, Novi Sad
Delfi knjižara, TC Rodić, Sremska Mitrovica
Delfi knjižara, Voždova br. 4, Niš
Delfi knjižara, TC Kalča, lam. E, lok. 11, Niš
Delfi knjižara, Kralja Petra I br. 12, Kragujevac
Delfi knjižara, Kneza Miloša br. 33, Valjevo
Delfi knjižara, Omladinska br. 16/1, Kraljevo
Delfi knjižara, Gradsko šetalište bb, Čačak
Delfi knjižara, TC Aviv Park, Miloša Obrenovića br. 12, Pančevo
Delfi knjižara, Stari korzo br. 2, Požarevac
Delfi knjižara, TC Big Shopping Center, Sentandrejski trg br.11, Novi Sad
Delfi knjižara, Trg Svetog Save br. 46, Užice
Delfi knjižara, TC VIVO shopping PARK, lokal A10, Stevana Ivanovića bb, Jagodina
Delfi knjižara, TC Zemun park, autoput za Novi Sad br. 124-126, Beograd
Delfi knjižara, Vojvode Milana br. 4, Gornji Milanovac
Delfi knjižara, TC Aviv park Zrenjanin Ul. Bagljaš Zapad br. 5, Zrenjanin
Delfi knjižara, Trg Sv. Teodora Vršačkog br. 5, Vršac
Delfi knjižara, TC Aviv Park, Živka Davidovića br. 86, Beograd
Delfi knjižara "Miloš Crnjanski", Vase Čarapića br. 2-4, Beograd
Delfi knjižara, TC Shoppi, Segedinski put br. 88, Subotica
Delfi knjižara, Bulevar Mihajla Pupina br. 181, Beograd
Laguna Klub čitalaca, Resavska br. 33, Beograd

VREME
BROJ 1339
1. septembar 2016.

04 Zoom: Šaketanje jada

06 Napadi na RTS: Vaše pravo da ćutite

10 Misterija državnog zlata: Falsifikovanje istorije

17 Policijska posla: Drama u Bloku 45

18 **Intervju: Nikola Kovačević**

21 Nuspojave: Duboka država i plitka moralisanja

22 Hrvatska i Srbija: Stare optužnice i važeći zakoni

24 Međunarodni dan nestalih: Postoji nešto gore od smrti

26 Intervju: prof. dr Stojan Radenović

30 Evropske integracije Srbije (5): Lokomotiva kapitalizma

32 Jedanaesti Sajam šljiva u Osečini: "Ovo je naša odbornica"

35 Lisica i ždral: Krv i nož

KULTURA

36 **Istorija, kultura, tradicija: Vizantija živi**

41 Dejmijan Herst: O novim singularnostima

44 Povodom jedne knjige: Čaranje rečima

46 Predlog za reizdavanje: "Ljubavna priča"

48 Deca evolucije – Alma Mićić: Duša džeza

49 TV manijak: Izvestan pogled

SVET

50 **Vojna ofanziva u Siriji: Rat na svim frontovima**

54 Lojalnost nemačkih Turaka: Strah od Erdoganovih doušnika

56 Bosna i Hercegovina: Priča o Nijazu Hastoru

58 Reagovanje

59 Navigator: Startit dodole

60 Strip: Ópusztaszer

62 Vreme uživanja: Antivakseri

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

sekretarijat
Jovana Prešić

redakcija
Dejan Anastasijević, Muharem Bazdulj, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Sonja Ćirić, Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Nebojša Grujičić (kultura), Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Jasmina Lazić, Zoran Majdin, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Milovan Milenković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa
Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

SAVET ZA ŠTAMPU
Brzo, besplatno, pravično.

Izbeglica su se same neformalno organizovale kako bi uspostavile neki red na granici sa Mađarskom, koja svakodnevno prima samo oko 30 ljudi. To je besmisleno jer će njihov zahtev za azil u Mađarskoj automatski biti odbačen zbog toga što Mađarska Srbiju smatra sigurnom trećom zemljom za izbeglice

RAZGOVARAO: MIRKO RUDIĆ

Iako se država Nemanjića u kulturološkom pogledu danas shvata kao deo vizantijskog sveta, ona je baštinila njegov rimski karakter. Ovo je jedna od tema o kojima se govorilo na Međunarodnom kongresu vizantologa, skupu zbog kog je beogradska vizantologija bila u centru naučne pažnje

PIŠE: SONJA ĆIRIĆ

Ankara se umešala u sirijski rat u kome svaka strana ratuje bar na tri fronta. Glavna meta Turske su očigledno Kurdi. Za to vreme predsednik Redžep Tajip Erdogan vodi rat na međunarodnoj političkoj sceni pokušavajući da žonglira između Amerike, Evropske unije i Rusije

PIŠE: MILAN MILOŠEVIĆ

Na naslovnoj strani: Aleksandar Vučić i Dragan Bujošević
Fotografija: Oliver Bunić

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

Šaketanje jada: Greše oni koji misle da je zaoštravanje odnosa posledica izborne pragmatičnosti. Pre će biti da sukobi izviru iz kapilarne strukture tih društava formirane na dugoj tradiciji uzajamne nepodnošljivosti

Poslovično "bure baruta na Balkanu" nije još eksplodiralo iz banalnog razloga: nema toga ko se nije popišao po tom buretu i ugasio uskrslu varnicu, ali ne iz namere da vatru gasi nego sve verujući da to može požar da rasplamsa

MAČKE U DŽAKU: KUDA IDE BALKAN

Ovog puta Aleksandar Vučić je, hajde da kažemo, nevin. Dobar deo srpske opozicije upinje se da odgovornost za loše stanje u regionu podeli na ravne časti, ali pohvalimo Vučića što se prvi dosetio politike uzdržanosti. Međutim, ta politika ima svoje granice, i dok premijer tihuje, prenemaže se i hukće, s druge strane tog spektra narasta javno mnjenje dostojno Hegelove piljarice koja je na primedbu da joj paradajz nije zreo odvratila: "A tvoja se majka kurvala sa oficirima."

Odnosi na Balkanu u magičnom trouglu Srbije, Hrvatske i Bosne i Hercegovine, Kosovo ostavimo ovaj put po strani, doskora koliko-toliko utegnuti što s ciljem da se domognu Evrope (Hrvatska), što otvorenim protektoratom tih istih (Bosna i Hercegovina) i naporima Srbije da uhvati priključak s boljim delom sveta, liče u ovom trenutku na sliku tri divlje mačke koje je neko strpao u isti džak. Grebu iznutra i samo je pitanje dana kada će ga rasparati.

Globalna slika ide naruku takvom scenariju. Evropa nije više ono što je bila, Rusija je još manje ono što je bila, a još se vrača šta će biti Amerika. Greše oni koji misle da je zaoštravanje odnosa u pomenutom trouglu posledica izborne pragmatičnosti – mada toga uvek ima; pre će biti da sukobi izviru iz kapilarne strukture tih društava formirane na dugoj tradiciji kulture uzajamne nepodnošljivosti.

Tako se šaketaju balkanske "šake jada" i samo još fali da im se Vučić pridruži – pitanje je dana koliko će moći makar formalno da bude uzdržan.

U intervjuu za dnevni list "Danas" bivši predsednik Srbije Boris Tadić ne amnestira Vučićevu vlast. On, između ostalog, kaže da u vreme njegovog mandata nismo imali probleme sa Hrvatskom jer smo mi inicirali i generisali prijateljske regionalne odnose i doprinosili politici pomirenja. To je bila naša politička filozofija, koja je bila temelj izgradnje stabilnosti regiona i Srbije. Ova vlada samo simulira politiku pomirenja. Nedelju dana razmenjuju uvrede, organizuju se TV emisije govora mržnje i huškanja, a onda nedelju dana upućuju mirotvorne poruke. Tu nema nikakve iskrenosti. I kada sa druge strane imaju takođe nacionaliste, te medijske igrice postanu ozbiljan problem. I danas prisustvujemo planskom kreiranju utiska o ustaškom karakteru hrvatskog naroda i stvaranju predrasuda, umesto da se učine napori da se objasni da to što je deo hrvatske politike otvoreno ustaški, svakako ne znači da je takav ceo hrvatski narod. Umesto smirivanja tenzija, svaka prilika se koristi za njihovo podizanje i to je neodgovorna politika.

Vučićeva vlada, nastavlja Tadić, namerno pravi tenzije u regionu, da bi se posle pred međunarodnom zajednicom predstavljali kao oni koji rešavaju probleme. A tih problema ne bi ni bilo da ih prethodno nisu oni napravili. Da su želeli i umeli da nastave našu politiku regionalnog pomirenja, danas ne bismo trošili vreme i energiju na podizanje i smirivanje ovakvih tenzija.

Nesumnjivo je da u Tadićevim rečima ima istine, ali to je daleko od cele istine. On opisuje period kad je hrvatska politika hrlila ka Evropskoj uniji i prilagođavala se poželjnim standardima. Susreti sa Ivom Josipovićem, tadašnjim predsednikom Hrvatske, bili su uljudni i civilizovani, ali su imali učinak ravan sastanku na mostu Vučića sa Kolindom Grabar Kitarović. Slab, pa gotovo i nikakav.

TIHO, GOTOVO TAJNO: KOŠTUNICA I SANADER

Poznavaoci životnih prilika preostalog srpskog življa u Hrvatskoj potvrdiće da je najviše učinjeno u periodu kada su glavni bili Vojislav Koštunica i Ivo Sanader. Struja je napo-

Foto: FoNet

kon stigla u mnoga srpska sela zamračena posle "Oluje", građeni su putevi, a, simbolički, proslava na Kninskoj tvrđavi bila je bliže nekom komemorativnom skupu nego sletu – Za dom spremni. Takva saradnja počivala je na dogovoru da bude diskretna, što samo svedoči da su Sanader i Koštunica bili svesni već pominjane "greške ugrađene u sistem" koja se otklanja dugotrajnim i strpljivim majstorisanjem, a nikako preko noći i uz halabuku.

Ako je i u čemu u pravu, Boris Tadić je, u već pominjanom intervjuu, u pravu kad kaže da su odnosi u regionu sada takvi da jedna teška reč može da sruši sve što je urađeno na izgradnji regionalnih odnosa do 2012. Pušten je plin iz boce u čitav region i jedna varnica može sve da zapali. Ovo je jedan izuzetno ranjiv region i to ne govori dobro o temeljima naših društava i našim institucionalnim kapacitetima.

Čini mi se da je moj kolega Filip Švarm, u komentaru na sajtu "Vremena", u pravu kad piše da je Milanović, idiotskom retorikom na sastanku s hrvatskim veteranima, u jednom potpuno uspeo. A to je da od Srba u Hrvatskoj ponovo napravi taoce interesa vlastodržačke klike u Zagrebu i Beogradu, pošto je njihov položaj direktno zavisan od službenih srpsko-hrvatskih odnosa koji su dotakli dno za vreme šestomesečne vlade HDZ-a i Mosta i, pogotovo, tokom izborne kampanje. Sada se, nakon Milanovićevog fućkanja na "Za dom – spremni", rasplinula svaka nada da tamošnji parlamentarni izbori mogu doneti ikakve značajnije promene. Sve ovo skupa poklon je sa neba za Aleksandra Vučića, Ivicu Dačića, Aleksandra Vulina i sličnu ekipu iz Vlade Srbije. Njih, piše Švarm, ne zanima stvarni položaj Srba u Hrvatskoj, već koriste priliku da za unutrašnjopolitičke potrebe dokazuju da su "svi Hrvati isti", te da se sada najbolje vidi kako su devedesetih bili potpuno u pravu. U tom pravcu će i nastaviti – poput svojih partnera u Zagrebu, i oni, iz sopstvenog iskustva, odavno znaju da se dizanjem nacionalnih tenzija najbolje kompenzuje sopstvena nekompetencija, preusmerava pažnja građana od stvarnih problema i dodatno učvršćuje vlast.

ČEPURINOVA SLIKA: KONTROLISANI HAOS

No, to nije jedina muka. Raste pritisak na srpkog premijera da odgovori Milorada Dodika od referenduma zakazanog za 25. septembar na kome bi građani Republike Srpske trebalo da glasaju o danu državnosti ovog dejtonskog entiteta. Odnekud je stvoren utisak da je Vučić vlastan da utiče na Dodika, što nije daleko od pameti, ali ako Dodik odustane to će biti kraj njegove političke karijere, a nisam siguran da je na to spreman. Kao što nisam siguran da je Vučić spreman da se otrese Dodika kao iznošenog kaputa. Ako odgovori Dodika, Vučić će potvrditi ocenu zapadnih krugova da je lider u regionu, ali će platiti cenu na domaćem političkom tržištu.

U trenutku nastanka ovog teksta, predsednik i premijer Srbije, Tomislav Nikolić i Aleksandar Vučić, sastali su se na hitnim konsultacijama. Pretpostavljam da će do četvrtka, kada ovaj broj "Vremena" bude u rukama čitalaca, javnost biti obaveštena šta je dogovoreno, mada ne bih isključio mogućnost da saznamo dve verzije o istom.

Nikolić je pozvao Vučića na sastanak nakon zaključka Saveta za implementaciju mira da pozove vlasti u RS da ne održe referendum o Danu Republike. Predsednik i premijer razgovarali su prvo u četiri oka, iza zatvorenih vrata, a posle im se pridružio i šef diplomatije Ivica Dačić, a nešto kasnije i ministar unutrašnjih poslova Nebojša Stefanović. Premijer Vučić poručio je da će vlast u Beogradu reagovati odgovorno i ozbiljno u slučaju da visoki predstavnik u BiH zatraži zabranu referenduma u Republici Srpskoj. Odluku Saveta za implementaciju nije podržao ruski predstavnik u tom telu.

Nešto pre toga, komentarišući za Sputnjik upozorenje premijera Aleksandra Vučića da je ozbiljno ugrožen mir u regionu, koje je izneo na sastanku sa ambasadorima 64 zemlje, Aleksandar Čepurin je rekao da balkanska regija prolazi kroz period iskušenja i suočava se sa ozbiljnim izazovima iz ugla očuvanja stabilnosti i bezbednosti. "Uočavaju se određene sličnosti sa onim što se dešavalo tokom poslednjih godina u drugim delovima sveta – u severnoj Africi, na Bliskom istoku i u Ukrajini, gde su preduzeti pokušaji ostvarivanja scenarija u duhu 'kontrolisanog haosa'. Posledice su najužasnije. To je jako opasno i za Balkan", rekao je ruski ambasador.

Čepurin je dodao da izaziva zabrinutost i korišćenje metoda koje se, kako je primetio, ne mogu nazvati civilizovanim.

"U te metode svrstavamo poigravanje sa nacionalističkim ekstremizmom, pokušaje rehabilitacije ratnih zločinaca i nacista, koji su aktivno podržavali Hitlera i koji su počinili stravične zločine", rekao je diplomata i podsetio da je "pobeda nad fašizmom udarila temelj moderne Evrope i njenog prosperiteta". ¶

VAŠE PRAVO DA

– ĆUTITE

UĆUTKANA I ZASTRAŠENA: Radio-televizija Srbije

Foto: M. Milenković

Čini se da je odbrana nezavisnosti RTS-a u potpunosti prepuštena onima koji u njemu rade, odnosno onima koji njime upravljaju – gde su oni koji rade uglavnom onemogućeni da preduzmu bilo šta osim da pokupe pinkle i odu, a oni koji upravljaju spremni da ućute sve. Bez finansijske i nezavisnosti regulatornih i nadzornih organa, ta je kuća osuđena na milost i nemilost Vlade, tj. onoga ko tu Vladu personifikuje

Latentna netrpeljivost između Aleksandra Vučića i Radio-televizije Srbije eskalirala je nakon prošlonedeljne premijerove konferencije za novinare, na kojoj se on o toj kući izrazio najpogrdnije do sada. Iako je njegov nastup bio izuzetno neprijatan, bučan i nimalo u skladu s funkcijom premijera i statusom javnog servisa, s druge strane već deset dana ne stiže nikakav odgovor: sve što RTS ima da kaže u odbranu svojih novinara i svoje nezavisnosti svelo se na prepisku s "Informerom", koji već danima samo nastavlja premijerov monolog, navodeći RTS-ove službene odgovore jedino kao ilustraciju svoje unapred postavljene teze.

Teza je pritom: da je RTS na izveštavanje s Olimpijskih igara u Rio de Žaneiru potrošio mnogo više nego što Vučić i "Informer" smatraju da je trebalo (što se dokazuje navodno previsokim iznosima za »

DRŽAVNI UDAR NA JAVNI SERVIS: Naslovne strane "Informera"

honorare, smeštaj, avionske karte, smeštaj emisione tehnike itd.).

U čitavoj toj, sad već zamornoj i neukusnoj priči fali samo jedno – da neko iz RTS-a, tijanićevski "kurčevito" ili (ako već tako ne može) makar reda radi, objasni da ni premijer, ni njegova službena glasila nisu moralni arbitri, vrhunska božanstva ni neko pred kime bi javni servis trebalo da klekne i čeka milost koja će možda stići.

TATA JE MALO NERVOZAN

Na samom startu, vrlo je važno da Vučićev bes zapravo nije izazvao RTS. Kao u onoj poznatoj situaciji kad se roditelji iznerviraju na poslu, pa se kod kuće izderu na dete, tako je i premijer – ne mogavši da se ostrvi na vaterpolistu Andriju Prlainovića koji je u direktnom prenosu objasnio kako "ovakvi sportski rezultati nisu rezultat sistemskog ulaganja u sport" – tu teško prikrivanu frustraciju izlio najpre na komentatora koji je s Prlainovićem razgovarao, a potom i na čitav tim RTS-a.

"Što se nisi odrekao visokih dnevnica, pa da uložimo za bazene. Potrpao si pare za odlazak u Brazil u svoje džepove, a nisi se odrekao za bazene, koji tvrdiš da nedostaju", podviknuo je premijer, više puta ponavljajući reč "ološ" i ističući da neće gostovati na RTS-u, ali i da s njima nije u svađi. "Nije u pitanju svađa, poštujem što su javni servis. Nažalost, pojedini urednici se ponašaju kao političke persone, sami ste svedoci tome, vidite šta rade u programu. A ja imam pravo kao ličnost da se s tim ne slažem. Je l' ih neko dira, sede tu, ko ih je postavio ne znam, DS ili neko drugi, sede tamo već četiri godine i pre toga još deset. Neka rade svoj posao, mene jedino interesuje koliko su para potrošili. Neka pričaju o meni i Vladi šta hoće, ja ću da uzvraćam", poručio je Vučić. Po njemu, poenta je u tome da je pravo građana da znaju "kolike su dnevnice pojedinih ljudi s javnog servisa i koliko troše na taksi", o čemu će ih oni i pitati. "O nekima na javnom servisu sramota me je i da govorim. Građani ih plaćaju da bi oni širili mržnju prema pojedincima ili Vladi samo zato što ne mislimo kao oni."

Svi oni koji su sutradan, pa i u danima nakon ovog nastupa, očekivali neki malo glasniji ton iz Takovske, grdno su se prevarili. Po rečima više zaposlenih u toj kući, angažovanih na različitim pozicijama, a vrlo upućenih u ono što se tamo događa, bilo je nerealno da se takva reakcija uopšte dogodi. "Ni Tijanić im ne bi odgovorio kurčevito, kao što nije odgovarao ni Tadiću. On je to mogao da radi samo Dačiću, kao 'mlađem partneru'. Glavni problem je u pretplati, odnosno u činjenici da dve trećine našeg budžeta zavise od države, koja određuje koliko će i kad će da nam da. Njihove uplate kasne i po dva meseca, a ti čekaš da Vlada uplati da bi imao platu", objašnjava jedan od urednika koji za "Vreme", baš kao i drugi sagovornici iz te kuće, govori pod uslovom da mu se ne navodi ime.

Većina njih uverena je da bi situacija bila drugačija da je svojevremeno uvedena regularna pretplata koja bi RTS-u omogućila finansijsku, a samim tim i uređivačku nezavisnost. No, to je postalo nemoguće u maju 2013, kada je Aleksandar Vučić, još na funkciji prvog potpredsednika Vlade, izjavio da će "televizijska pretplata, kao što sam i obećao građanima Srbije, biti ukinuta". Građani su tada masovno prestali da plaćaju pretplatu, a u nacrt Zakona o javnim medijskim servisima ubačena je odredba o »

Intervju: Vladimir Vuletić, predsednik Upravnog odbora RTS-a

Nemamo o čemu da se oglašavamo

"Ono što je rečeno na konferenciji za novinare Aleksandra Vučića ja ne tumačim kao napad i pritisak na RTS. To vi tako tumačite", kaže Vladimir Vuletić na početku razgovora za "Vreme".

"VREME": A kako Vi to tumačite?

VLADIMIR VULETIĆ: Ono što sam video jeste da je Vučić izneo svoje lično mišljenje. Mi smo i do sada imali prilike da slušamo lična mišljenja – i od Šešelja, i od Pajtića, i od DS-a, koji su takođe bili nezadovoljni RTS-om. Naravno, pošto je to lično mišljenje premijera, ono je za nas kao Upravni odbor imalo i veću specifičnu težinu. Nama u opisu posla nije da se bavimo ličnim mišljenjima, ali smo analizirali i to, pošto je premijer rekao da neće dolaziti na RTS i tako dalje.

Foto: M. Milenković

On je na svoj način – a svako ima svoj politički stil, i u to ne ulazim – izneo dve primedbe koje nisu ništa specijalno novo. Jedna se tiče trošenja novca, što je sasvim legitimno pitanje. Druga se tiče načina izveštavanja. Što se toga tiče, ja to nisam doživeo kao napad na redakciju. To je, ponavljam, lično mišljenje čoveka kojem se nešto nije dopalo.

A što se tiče novca?

Time se UO već bavio na konstitutivnoj sednici. Meni je žao što se mediji time više ne bave. RTS trenutno posluje sa dobitkom, ako bi se izuzeli krediti kojima smo ranije zaduženi. Ono što je veliki problem jeste to što kablovski operateri ne plaćaju ni dinar RTS-u. Mediji o tome neće da izveštavaju, pa verujem da ni vi nećete.

Zar nije veći problem to što građani ne plaćaju pretplatu? Da nije bila priča o tome kako građani neće plaćati pa je napravljeno rešenje od 150 dinara, ne bi bilo ni finansijske zavisnosti od Vlade.

To nije tačno. Eto, čim smo dotakli problem finansiranja i operatera, vi od toga bežite. Niko neće da se dotakne kablovskih operatera koji plaćaju svima, osim RTS-u. Kada bi operateri davali RTS-u jedan evro mesečno od svakog korisnika, RTS bi imao potpuno finansiranje koje ga ni na koji način ne bi ugrožavalo.

Ali, kad bi građani davali tri evra koja su inače davali...

Nije problem u građanima. Građani već plaćaju operaterima, a onda bi još plaćali RTS-u dodatno. To je ključno, a sve ostalo su pitanja za dnevnu politiku. Upravni odbor se finansijama ne bavi na nivou konkretnog događaja, već na nivou principa i načela. Naše je načelo da sve bude u skladu sa zakonima, da se troši racionalno. Nema potrebe da se sada oko RTS-a diže ne znam kakva fama, jer naprosto tu fame nema. To je ono što je činjenica. A svako ima pravo da iznese svoje mišljenje.

Da, ali o tome se ne raspravlja ni na Upravnom odboru, ni u stručnoj javnosti, već u "Informeru".

Ja u to neću da ulazim. Svaki medij radi ono što misli da radi. Što se mene tiče, važno je da ono što je urađeno bude u skladu sa zakonom, a sve u vezi s Riom jeste bilo u skladu sa zakonom. Da li je taj zakon u redu ili nije, takođe nije moje da komentarišem. Ne vidim zašto bismo reagovali. Prošle nedelje održali smo konstitutivnu sednicu, razgovarali smo o svemu što se desilo i ne vidimo da ima potrebe da se o tome nešto posebno oglašavamo.

Foto: Goranka Matić

Foto: FoNet

DA LI BI JEDAN PREĆUTAO ONO ŠTO DRUGI GUTA: Aleksandar Tijanić i Dragan Bujošević

oročenom, dvogodišnjem budžetskom finansiranju RTS-a i RTV-a, dok se ne nađe neki efikasniji model finansiranja i naplate.

Dve godine kasnije, u decembru 2015, to "solomonsko rešenje" svelo se na kompromis u kojem građani preko računa za struju plaćaju 150 dinara, dok se iz budžeta dopunjava ostatak potrebnih sredstava. Na taj način, Vučić je sebi obezbedio mogućnost da i dalje komanduje i "uređuje" program RTS-a, tim pre što ni građani i građanke (uglavnom slabo medijski pismeni) nisu potpuno zadovoljni: godinama ubeđivani da im RTS zapravo ne treba i da je pretplata u stvari krađa, oni su i danas uvereni da za javni servis daju više nego što bi trebalo, zaboravljajući pritom da ga – kao poreski obveznici koji pune budžet – svejedno plaćaju.

SVILEN GAJTAN

Posebna je tema to što bi RTS – kako god da se finansira – trebalo da izveštava javnost o tome kako se novac troši. U ovom slučaju, objašnjeno je koliko je novca, kako i zašto potrošeno, a tek bi trebalo da se analizira da li su ti iznosi bili adekvatni. Sagovornici "Vremena" napominju da je iznos koji će biti potrošen unapred odobren u prošlom sazivu Upravnog odbora, da su dnevnice bile adekvatne uloženom radu, rezultatima i broju radnih sati, a da su često pominjane avionske karte kupljene preko firme koja je taj posao dobila na tenderu i da RTS nije mogao da utiče na njihovu tačnu cenu.

Ipak, način na koji o tom slučaju izveštavaju pre svega "Informer" i TV Pink učinio je da računica u startu padne u drugi plan pred otvorenom političkom propagandom ovih glasila, tj. da kompletno uredništvo i redakcija budu označeni kao "žuti" i puni mržnje prema premijeru i Vladi. Naravno, ne znači sve ovo da je RTS potpuno "nevin" i "čist" i da ga, eto, neosnovano napadaju neprijatelji: to znači da prava tema ovde nisu ni računi, ni pare potrošene u Riju, već nezadovoljstvo Aleksandra Vučića onim što RTS rad i. Rio je samo zgodan povod i oružje.

Potvrđujući da je suština ovog problema u tome što RTS direktno zavisi od trenutnog raspoloženja Vlade i onog koji je personifikuje, neki sagovornici "Vremena" ipak napominju da je aktuelna situacija velikim delom objašnjiva i činjenicom da na čelu javnog servisa više nije Aleksandar Tijanić. "Vučiću i ostalima niko nije bio veći autoritet od Tijanića i s njim nisu mogli ovako. On je znao mnogo o njima, mogao je na neki način da ih 'ucenjuje' i da ti njihovi pritisci ne dođu ne samo do javnosti već ni do više postavljenih urednika."

No, pošto su stvari takve kakve već jesu, pitanje svih pitanja glasi čime je Vučić zapravo nezadovoljan i šta bi hteo. U programu RTS-a već se godinama ne pojavljuju "nepodobni" gosti i analitičari, izveštaji o aktivnostima premijera zauzimaju najistaknutija mesta u informativnim emisijama, a pojedini "ekscesi" u tom smislu uglavnom su proizvod lične hrabrosti pojedinaca (u čijim se prilozima i emisijama povremeno nađe i mesta za ono što se Vučiću sigurno ne dopada). Ni lične premijerove intervencije nisu retkost: tokom posete Džoa Bajdena, recimo, RTS nije direktno prenosio njegovo i Vučićevo obraćanje, upravo po Vučićevoj naredbi. Naime, u tom trenutku bila je u toku vaterpolo utakmica naše reprezentacije u Riju, pa je procenjeno kako bi Bajdenov i njegov nastup gledali samo oni koji ne gledaju vaterpolo. Pošto je takvih jako malo, Vučić je naložio da se posle utakmice emituje snimak čija je gledanost – opet zbog tek završenog vaterpola – bila veća nego što bi bila inače.

"Mislim da ovo sad ima veze čak i s time da premijerov ekspoze nije emitovan na Prvom, već na Drugom programu, ali i da mu u dnevnicima nisu uvek posvećeni prvi i najduži prilozi. Pa, Vučić ujutro sedne i pregleda rejting svake emisije. On rejtinge zna i zna ih bolje

DOŠAO SAM DA TI KAŽEM DA ODLAZIM: Aleksandar Vučić u studiju RTS-a gde, kako kaže, više neće dolaziti

nego bilo ko na televiziji", objašnjava jedna dobro upućena sagovornica "Vremena", ističući da je aktuelni sukob uzrokovan isključivo željom premijera da dodatno disciplinuje javni servis. "Ideja je da stalno budeš u strahu, da se ne opuštaš, da ti još malo pritegnem svileni gajtan."

FAKTORI I MENTALITET

Iako je premijer u svom napadu posebno istakao da su na čelu RTS-a ljudi koji tu sede već godinama, još iz epohe pre njega, sasvim je jasno da bi ih on jednim potezom, i da ne trepne, vrlo brzo smenio da mu ne odgovaraju.

Pritom, taj uticaj na uređivački kolegijum nije samo neformalan i "preko telefona": upravni odbor RTS-a, čije članove po zakonu bira Savet Regulatornog tela za elektronske medije (REM), izabran je tako da Vučićeva volja teško može da se zaobiđe. Zapravo, jedno od "briljantnijih" poglavlja u inače sramotnoj istoriji Saveta REM-a jeste poslednji izbor članova upravnih odbora RTV-a i RTS-a. Nadležni u RTV-u već su praktično pokazali kakva im je moć i kakve su posledice njihovog delovanja, a tek će da se vidi kako će svoju ulogu da odigra UO RTS-a. Za sada, jasno je da s te strane neće biti nikakve konkretnije reakcije na ono što se dogodilo na premijerovoj konferenciji za novinare, pa ni na ono što svakodnevno objavljuje "Informer" (vidi okvir).

Slično je i s drugim "faktorima" koji bi u normalnim okolnostima takođe bili pozvani da se oglase povodom premijerovog nastupa, pa i ponašanja uopšte. Savet REM-a je telo koje postoji samo *de jure*: *de facto* ga nema već mesecima, čak ni kad je u pitanju medijski monitoring izborne kampanje ili totalno urušavanje RTV-a. Nadležno ministarstvo još je beznadežnija adresa. Novopostavljeni ministar kulture i informisanja Vladan Vukosavljević već je danima u Kini i ne oglašava se o ovdašnjim događajima – što ga, sve zajedno, unapred kvalifikuje da bude ministar gori čak i od Ivana Tasovca.

Sve u svemu, čini se da je odbrana nezavisnosti RTS-a u potpunosti prepuštena onima koji u njemu rade, odnosno onima koji njime upravljaju – gde su oni koji rade uglavnom onemogućeni da preduzmu bilo šta osim da pokupe pinkle i odu, a oni koji upravljaju spremni da ćute sve. "Tu je na delu slugeranjski mentalitet RTS-a koji nije od juče, kao i disciplinovanje RTS-a. A RTS će trpeti. Trpeće do poslednje kapi krvi. Niko im neće odgovoriti "kurčevito". Nemaš nezavisnost, nemaš upravni odbor koji će te pošteno braniti, ti si oruđe i talac", kaže jedan od sagovornika "Vremena" opisujući trenutno raspoloženje u Radio-televiziji Srbije.

Dodatno otežavajući faktor predstavlja predstojeća sistematizacija u kojoj do sredine iduće godine iz RTS-a mora da ode od hiljadu do hiljadu i po zaposlenih. Ćutanje i saginjanje glave zato je još upadljivije nego inače.

Za sada, direktne žrtve su ljudi koji su izveštavali s Olimpijskih igara, koji (ma šta o tome mislili premijer i uredništvo "Informera" i Pinka) tamo nisu napunili džepove, a koji su sada označeni u najmanju ruku kao državni neprijatelji. Osim njih, žrtva je i javni servis – o čijoj nezavisnosti i profesionalnom dignitetu posle premijerske dernjave više ne može biti ni govora. Konačno, čitava ta stvar ima direktne posledice i na celokupnu medijsku, pa i javnu scenu Srbije: jer, ako premijer dozvoli sebi da kao ološ i političke aktiviste označi kompletan tim RTS-a, a svi koji su u RTS-u i oko njega sebi dozvole da to jednostavno ućute – imamo posla s nečim što je vrlo blizu diktaturi.

S jedne strane, građani i građanke ne plaćaju RTS da bi poslušnički trpeo sve što mu se servira i radio kako mu se naloži iz Nemanjine 11, već da bi izveštavao objektivno, nepristrasno i u javnom interesu. S druge, daleko važnije – premijer nije ni biran, ni plaćen kako bi urlao na novinare, ponižavao koncept javnog servisa ili pred javnost iznosio svoje lične frustracije i nezadovoljstva.

Svi koji mu ćutke dopuste da to radi, krivi su koliko i on za mrak koji neminovno sledi. ¶

TAMARA SKROZZA

Foto: Reuters

Falsifikovanje istorije

Gde je nestalo 45 tona zlata, ko ih je ukrao, i ostale umotvorine radikala i neoradikala

Konferencija se bližila kraju i atmosfera je bila vidno opuštena. Nakon prikazivanja redovnog kvartalnog Izveštaja o inflaciji, guvernerka Jorgovanka Tabaković je odgovarala na pitanja novinara i upravo je vešto izbegla da odgovori na pitanje da li planira da ostane na mestu guvernera i po isteku mandata ili se sprema za neki drugi posao. Novinari u sali Narodne banke Srbije su se smejali, a utom je stiglo i poslednje pitanje tog 16. avgusta. Kolega iz "Nove ekonomije" je upitao guvernerku Tabaković: "Pomenuli ste zlato – ako nije tajna, koliko zlata imamo u deviznim rezervama i gde se ono nalazi?"

Iz nekog razloga, salom se prolomio smeh na ovo "gde se ono nalazi". Guvernerka je odgovorila: "Sve ću vam reći, sve što mogu da vam kažem. NBS trenutno raspolaže sa 18,3 tone zlata. Srećna je država koja ima RTB Bor, sa aspekta guvernera ja to moram da kažem. I kad Bor ostane bez finansijske podrške sa druge strane, onda su oni prinuđeni da prodaju svoje zlatne poluge, pa smo mi prošle nedelje kupili još tri zlatne poluge. Od 18,3 tone zlata, 1,01 tona nalazi se u BIS Bazelu, a sve ostalo je u trezorima NBS. Kako je u Bazelu ostala samo 1,01 tona zlata od 46 tona koje su tamo bile, i dodato je još pet tona, ja mislim da će se time dugo i ozbiljno baviti odgovorni i ozbiljni ljudi."

GDE JE ZLATO

Odjednom, neočekivan odgovor guvernerke na maltene uzgredno novinarsko pitanje dospeo je u žižu medijske pažnje – daleko više od prethodno predstavljenog izveštaja o inflaciji, koji je trebalo da bude glavna tema. "Ko je uzeo 45 tona srpskog zlata?", "Tabaković: Od 46 tona pohranjenih u Bazelu ostala samo jedna?!", "Nestalo 45 tona srpskog zlata!", "Od 46 tona zlata u Bazelu ostala 1 – kako?", vrištali su tabloidi, među njima i pokoji doskora cenjeni portal. Kao poslasticu, s oproštenjem, prenećemo i naslov iz lista koji i premijer Vučić povremeno citira, sa namerom da pokaže kako su mediji protiv njega, njegove porodice i, generalno, sveopšteg

SVAKA JOJ JE ZLATNA: Poluge u sefu i guvernerka Narodne banke Srbije Jorgovanka Tabaković

Foto: Tanjug

blagostanja u Srbiji: "Ovaj put neće biti 'pojeo vuk magarca': Švajcarska banka ima sve podatke o tome ko je ukrao srpsko zlato!", napisao je "Tabloid".

Iz ovog guvernerkinog odgovora i iz pisanja medija počeli su da se ocrtavaju obrisi pravog filmskog spektakla. Na primer: rano je izjutra, koji minut pre svitanja. Na adresi Centralbanplac 2, 4051 Bazel, Švajcarska, kroz izmaglicu se pomalja kula Banke za međunarodno poravnanje (*Bank for international settlement – BIS*). Ispred banke je parkiran šleper od 15 tona – tri ista takva, do vrha natovarena sanducima, već su napustili lokaciju. U ovaj četvrti, poslednji, užurbani muškarci, obučeni u neupadljive, mrke jakne, sa crnim kapama i rukavicama, ubacuju ono što je preostalo. U sanducima su – naravno – zlatne poluge koje su do pre neki minut pripadale Srbiji, a sada, sa ovim poslednjim kamionom, odlaze u nepoznatom pravcu.

Gde idu i za čiji račun? Bazel je naprosto idealno lociran: na severu zemlje, nalazi se na samoj tromeđi Nemačke, Francuske i Švajcarske. Muškarcima u šleperima je, jamačno, već odavno rečeno kako da napuste grad i kuda da idu, ali mi, spoljni posmatrači, to svakako ne znamo. Mogućnosti su ogromne: samo dve ulice od Banke nalazi se bazelska železnička stanica. Voz, puni vagoni zlata, oružana pratnja, sveže švajcarsko jutro – idealan filmski scenario. Mogla bi se u nastavku filma zametnuti i prava policijska potera za šleperima, ukoliko se ovi odluče da okrenu ka severu, putem A35, koji vodi na istok Francuske i grad Strazbur, ili pak na zapad Nemačke u Frajburg, sa spektakularnom jurnjavom u okolini Frankfurta. Mogu i na jug, putem E25, ka Italiji i mediteranskoj obali – ni ovaj scenario nije ništa manje filmičan. A napokon, može i da se odigra cela ta jurnjava između brojnih policijskih kola i šlepera, samo da bi se ispostavilo da su ljudi koji su odneli zlato zameli trag – šleperi su napokon zaustavljeni, ali prazni, a zlato se polako udaljava iz Bazela rekom Rajnom, koja kroz njega protiče. Dok se cela frtutma sa hvatanjem šlepera završi, sve raspetlja i pokrene nova potera, zlato će biti ko zna gde, iskrcano u nekoj tački na dugačkom putu Rajne ka Holandiji i ušću u Severno more...

Nastavili su mediji da "bistre" ovu priču, sve pitajući se ko je, kada i kako ukrao srpsko zlato, kao da su prečuli da je onog dana, na konferenciji, nakon citirane izjave da će se nestalim zlatom baviti ozbiljni ljudi, Jorgovanka Tabaković zaćutala na desetak sekundi, pa nastavila: "Što će reći – sukcesija. Možda sam i previše rekla", zaključila je guvernerka.

PRODALI SMO

Tek je 22. avgusta "Danas" uneo neophodnu dozu zdravog razuma. "Gde su tone srpskog zlata – prodali smo ih", pisao je ovaj list, navodeći da je sukcesijom imovine SFRJ, Saveznoj Republici Jugoslaviji pripalo blizu 17 tona zlata, te da je onda SRJ to zlato prodala.

"Do momenta deblokade finansijske aktive bivše SFRJ, na računu kod Banke za međunarodno poravnanje (BIS) u Bazelu se nalazila oko 46,1 tona zlata bivše »

SFRJ kojom je pre blokade upravljala Narodna banka Jugoslavije. Primenom propisane kvote od 36,52 odsto, prema Prilogu Sporazuma o pitanjima sukcesije, Saveznoj Republici Jugoslaviji je pripalo oko 16,8 tona zlata, koje su prodate u periodu od 2001. do 2002. godine", rečeno je iz NBS "Danasu", uz dodatak da je NBJ "nezavisno od zlata koje se vodilo na računu kod Banke za međunarodno poravnanje u Bazelu u drugoj polovini 2001. godine iz zemlje, takođe, iznela oko pet tona zlata radi njegove afinaže (dorade), koje je nakon toga prodala na međunarodnom tržištu", te da "detalje ovih transakcija u vezi sa zlatom NBS ne može u ovom trenutku da saopštava iz razumljivih razloga".

Uzgred, identičan odgovor iz Narodne banke je istog dana, "kao svoj", objavio i sajt Insajder, što može dovesti do zaključka da je NBS na različita pitanja jednostavnim copy/paste poslala isti odgovor različitim redakcijama. Nažalost, "Vreme" nije bilo ni takve sreće, jer do zaključenja ovog broja Narodna banka nije odgovorila na dva pitanja: koliko je prodato zlata, kog meseca i po kojoj ceni u periodu 2000–2004, te zbog čega je guvernerka Tabaković uopšte izjavljivala da je zlato nestalo, samo da bi je vrlo brzo sama NBS demantovala, rekavši da je to zlato prodato.

Bezobalni sajt Narodne banke Srbije nudi podatke o vrednosti zlata u okviru državnih deviznih rezervi unazad samo do 2002. godine, a mesečni pregled se zaustavlja sa januarom 2004, tako da bi eventualno određivanje količine zlata i cene po kojoj je prodato moralo ići posredno, preko mesečnih biltena NBJ i NBS, godišnjih izveštaja o radu centralne banke i revizorskih izveštaja, koje je radila kuća KPMG. Da nevolja bude veća, iz ovih izveštaja ne može se odrediti koliko je zlata Srbija imala pre oktobarskih promena 2000. godine – u biltenu Banke iz novembra 2000. navodi se zbirni iznos deviznih rezervi, bez pomena o tome kolika je vrednost zlata u njima. Takođe, sve vrednosti su date u dinarima. Koliko je tadašnji zvanični kurs od šest dinara za jednu nemačku marku bio validan, govori i podatak da je na kraju istog tog zvaničnog izveštaja Narodne banke Jugoslavije za novembar 2000. objavljen i prilog pod nazivom Kretanje crnog kursa po mesecima (prosečno i kraj meseca), uz napomenu da je izvor podataka procena CES Mecona. Jedini podatak do kojeg smo došli jeste izjava guvernera NBJ Dušana Vlatkovića od 12. oktobra 2000, nedelju dana nakon promene vlasti: "Monetarno zlato se drži u banci i preračunato u dolare iznosi na današnji dan 132 miliona dolara i nije bilo pokretanja ni jednog grama zlata." Po tadašnjim cenama, reč je o nešto više od 13,6 tona zlata.

Jedini "čvrst" datum za kojeg se možemo uhvatiti jeste 29. jul 2001, kada je u Beču potpisan Sporazum o pitanjima sukcesije između BiH, Hrvatske, Slovenije, Makedonije i SRJ. Revizorski izveštaj KPMG-a za 2001. godinu kaže da je na kraju 2000. godine NBS imala zlata u vrednosti od oko 17,4 milijarde dinara – od toga oko osam milijardi u trezoru i oko 9,4 milijarde "potraživanja za zlato od inostranih banaka". Dolar je na kraju 2000. godine vredeo 63,17 dinara, zlato je vredelo oko 275 dolara za uncu, odnosno oko 9700 za kilogram, pa se ovom računicom dolazi do toga da je u trezoru NBJ bilo nešto više od 13 tona zlata, a da je potraživano još 15,3 tone od stranih banaka. Kojih – nije poznato, a pritom još uvek nije bio potpisan sporazum o sukcesiji. Istim postupkom, a vodeći računa o tadašnjim vrednostima dolara i zlata, dolazimo do bilansa za 2001. godinu. Tada je u trezoru bilo zlata u vrednosti nešto manjoj od 5,9 milijardi dinara, a potraživanja su bila u vrednosti od oko 5,3 milijarde. Ukupno – skoro 17 tona: 8,9 tona u trezoru i osam tona potraživanja. Revizorski izveštaj KPMG-a za 2002. kaže da NBJ na kraju godine ima zlata u vrednosti od 6,7 milijardi dinara, bez potraživanja, odnosno ukupno 9,3 tone zlata. (Vrednost dolara je znatno opala tokom 2002, ali je cena zlata poprilično porasla – verovatno kao posledice terorističkog napada na Njujork 11. septembra 2001, ali i pucanja tzv. dot-com balona, odnosno dramatičnog pada berzi počev od marta 2002. godine).

NIJE KRIV: Mlađan Dinkić
Foto: Goranka Matić

EKONOMSKI PREGLED

Dakle, nešto više od dve godine nakon petooktobarskih promena, zalihe zlata Narodne banke su se smanjile za oko 19 tona. Nešto od ovoga možemo naći u tzv. ekonomskim pregledima NBJ. Tako, u julskom broju za 2002. godinu stoji sledeće: "Na odliv sredstava iz deviznih rezervi Narodne banke Jugoslavije najveći uticaj su imale njene intervencije na Međubankarskom tržištu deviza (866,4 miliona dolara); troškovi alimentiranja tzv. stare devizne štednje građana (112,2 miliona dolara) i smanjenje vrednosti monetarnog zlata (67,1 milion dolara) usled promene strukture deviznih rezervi." Ove

Nakon citirane izjave da će se nestalim zlatom baviti ozbiljni ljudi, Jorgovanka Tabaković je zaćutala na desetak sekundi, pa nastavila: "Što će reći – sukcesija. Možda sam i previše rekla"

stavke nema u izveštaju za april 2002, na primer, pa je moguće da je upravo u julu 2002. prodato nešto više od šest tona zlata (tada je cena zlata nešto veća od 11 hiljada dolara za kilogram). U izveštaju za oktobar 2002. pominje se nova prodata količina zlata u vrednosti od 60,4 miliona dolara, odnosno 5,4 tone po ceni od 11.168 dolara za kilogram. Sasvim je moguće da ovakve stavke postoje i u drugim izveštajima iz tih godina, no, ponavljamo, sajt NBS je džungla u kojoj je teško snaći se, te će čitaoci "Vremena" ovoga puta ostati uskraćeni za kompletnu informaciju.

Sa druge strane, u Sporazumu o sukcesiji se, osim onog zlata u BIS, u članu 5C navodi da SFRJ ili NBJ u inostranstvu imaju nešto više od 7,7 tona zlata, ukupne vrednosti od oko 70,5 miliona dolara, od kojih SRJ treba da dobije 38 odsto, odnosno nešto manje od tri tone. (Uzgred, zlato je doseglo svoj istorijski maksimum u septembru 2011, kada je jedna unca vredela skoro 1900 dolara – 66.844 dolara za kilogram.)

Ako uzmemo da je podatak Dušana Vlatkovića tačan, dolazimo do zaključka da je od oktobra 2000. do kraja 2002. prodato oko 4,3 tone iz trezora kao i celokupna količina zlata dobijena iz sukcesije, oko 20 tona – minus ona preostala 1,01 tona u Bazelu, i minus još 1,2 tone koje su pripale Crnoj Gori. Dakle, oko 22 tone zlata, što se otprilike poklapa sa citiranim odgovorom Narodne banke Srbije listu "Danas".

NEORADIKALSKA LOGIKA

Međutim, šta je smisao svega ovoga? Zašto guvernerka Tabaković iznebuha poteže ovu priču nakon 14 ili 15 godina? Zašto se odmah javio Vojislav Šešelj i optužio tadašnjeg guvernera NBJ Mlađana Dinkića i tadašnjeg potpredsednika Vlade SRJ Miroljuba Labusa da su 4. novembra 2000. prodali 1,2 tone zlata na Londonskoj berzi za 12 miliona funti? (Usput, ako je ovo tačno, Labus i Dinkić bi trebalo da dobiju kakav orden od Tomislava Nikolića, s obzirom na to da su, po Šešeljevoj računici, uspeli da prodaju zlato po ceni od 14.000 dolara za kilogram, u vreme kada je cena u celom svetu bila ispod 10.000 dolara za kilogram.)

Jasno je iz guvernerkine izjave da je ona svesna sukcesije, pa, uprkos tome, ipak pominje 46 tona zlata koje je trebalo da pripadnu Srbiji. Iz toga sledi da guvernerka Tabaković u suštini ne priznaje rezultate sukcesije, odnosno da ima isti stav kao i nekadašnji jugoslovenski tim za pregovore o sukcesiji iz devedesetih godina, predvođen akademikom Kostom Mihajlovićem. Postavka ovog tima je bila jasna: SFRJ se nije raspala, nego su se iz SFRJ nasilno odvojile neke republike, pa je time Savezna Republika Jugoslavija jedina naslednica Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. SRJ je u ovim pregovorima držala stav "da se najpre utvrdi koju imovinu treba deliti", te da nju sačinjava "sve što je građeno sredstvima iz zajedničkih fondova od osnivanja zajedničke države do njenog raspada – ukupno 9000 stavki vrednosti blizu 200 milijardi dolara". Sve ostale republike bile su na stanovištu da se deli samo imovina koju je SFRJ posedovala u trenutku raspada – "pre svega devize, zlato i ambasade" ("Naša borba", maj 1998). Karakterističan stav koji je pratio ovakvu logiku prenosi "Naša borba" iz novembra 1997. godine: "SR Jugoslavija nije učestvovala u ratu na tlu bivše Jugoslavije, i nema osnova da se od nje traži ratna odšteta", izjavio je tada Kosta Mihajlović.

Sa promenom vlasti 5. oktobra, promenjena je i logika u pregovorima sa strane SRJ, pa je sve što se našlo na teritorijama nastalih država izuzeto od sukcesije. Upravo na ovo ciljaju radikali i neoradikali, među njima i guvernerka Jorgovanka Tabaković: imali bismo 46 tona zlata, i ko zna šta još sve ne da "dosmanlije" i "žuti" nisu izdali interese zemlje i za šaku dolara prepustili silne milijarde – tako, otprilike, glasi ovaj stav. Dakle, ovo je samo još jedna epizoda u sve češće emitovanoj seriji napada na ono što se dogodilo 5. oktobra 2000. godine. Tada, po ovoj neoradikalskoj logici, nije došlo do smene vlasti na izborima, već su "žuti" zapalili Skupštinu i RTS i silom došli na vlast, ne poštujući izbornu volju. Već više godina traje ovo negiranje bilo čega pozitivnog u petooktobarskim promenama, uz restauraciju "vrednosti" iz devedesetih godina. U tom ključu treba gledati i ovaj "manevar" guvernerke Tabaković.

U prevodu, falsifikovanje istorije. ¶

RADMILO MARKOVIĆ

Predstavljen izveštaj o društvenoj odgovornosti Delta Holdinga

Za razvoj zajednice 1,15 miliona EUR

Za razvoj zajednice i društveno odgovorna sponzorstva Delta Holding je u 2015. godini uložio 1,15 miliona evra. Na taj način kompanija je pomogla 45.200 građana.

Najveći projekat realizovan u prošloj godini je druga zadužbina Delta Holdinga – Centar za sport i rehabilitaciju osoba sa invaliditetom "Iskra", koji je izgrađen i poklonjen gradu Kragujevcu.

Po značaju se ističe i projekat "Zasad za budućnost", koji direktno pomaže 1617 korisnika, kroz jačanje poljoprivredne proizvodnje u socijalno ugroženim sredinama.

"U ovoj godini Delta je proslavila 25. rođendan. U godini jubileja želimo da pokažemo da je Delta ne samo poslovni lider ovog regiona, već i kompanija za primer po svom društveno odgovornom poslovanju. Ne samo u nacionalnim okvirima, već i po svim međunarodnim parametrima, kao što je i GRI metodologija, po kojoj je izrađen naš CSR izveštaj", rekla je na predstavljanju Marija Desivojević Cvetković, potpredsednik za strategiju i razvoj Delta Holdinga.

Nakon prezentacije održan je panel o doprinosu transparentnosti održivog razvoja. Na panelu su učestvovali menadžer tima za socijalnu inkluziju i siromaštvo Ivan Sekulović, prodekan za saradnju sa privredom Univerziteta u Beogradu Dragan Lončar, UNIDO ekspert za energetsku efikasnost Dragomir Vasić i ekspert za bezbednost i zaštitu na radu Milutin Jelić. Zaključak diskusije je da partnerstvo vladinog, nevladinog i privrednog sektora u velikoj meri može doprineti ostvarenju ciljeva iz Agende 2030 i održivom razvoju zajednice.

Delta Holding od 2009. godine objavljuje izveštaje o nefinansijskom poslovanju, a od 2011. je prva i jedina domaća kompanija koja ove izveštaje izrađuje po međunarodno priznatoj GRI metodologiji. Tačnost informacija CSR izveštaja potvrđuje nezavisni revizor KPMG.

KNJIGE *u izdanju nedeljnika*

VREME

S popustom ih prodajemo u redakciji (radnim danom od 9.30 do 14.30), a uz knjigu Milana Miloševića dobićete i odgovarajuću majicu! Šaljemo i pozećem.

a možete ih naći i u ovim knjižarama

BEOGRAD
Brankova 16, **Službeni glasnik**
Bul. despota Stefana 1a, **Službeni glasnik**
Bul. kralja Aleksandra 146, **Delfi knjižare 24**
Bul. kralja Aleksandra 85, **Službeni glasnik**
Bul. kralja Aleksandra 92, Kod Vuka, **Delfi knjižare 10**
Cara Dušana 7, **Službeni glasnik**
Cara Lazara 10, **Apropo**
Cetinjska 6, **Bestseler 1**
Generala Štefanika 21, **Spirit**
Gospodar Jovanova 27, **Via media**
Jove Ilića 165, **Službeni glasnik**
Knez Mihailova 35, **Tačka art**
Knez Mihailova 40, **Delfi knjižare**
Knez Mihailova 42, **Cepter**
Knez Mihailova 46, **Dereta Knez**
Kneza Miloša 16, **Službeni glasnik**
Kosovska 37, knjižara 1, **Bigz školstvo**
Kosovska 6, **Službeni glasnik**
Kralja Milana 48, SKC, **Delfi knjižare 7**
Kralja Milana 56, **Bestseler 2**
Majke Jevrosime 2, **Plavi krug**
Makedonska 12, **Delfi knjižare 01**
Makedonska 25, **Službeni glasnik**
Makenzijeva 26, **Službeni glasnik**
Požeška 118a, **Delfi knjižare 05**
Požeška 128-a, **Libri**
Požeška 136, knjižara 2, **Bigz školstvo**
Požeška 138 a, **Službeni glasnik**
Ruzveltova 33, Zira, **Delfi knjižare 20**
Sremska 2, Sremska, **Vulkan**
Stanoja Glavaša 1, **Delfi knjižare 02**
Studentski trg 5, Kolarac, **Aleksandar Belić**
Svetogorska 24, **Zlatno runo**
Terazije 38, **Delfi knjižare 06**
Trg Republike 5, KCB, **Vulkan**
Vareška 4, Miljakovac, **Delfi knjižare 03**
Vase Čarapića 2-4, Meriot, **Delfi knjižare 34**
Vojvode Stepe 68, **Službeni glasnik**
Zaplanjska 32, Stadion, **Vulkan**
Živka Davidovića 86, AVIV, **Delfi knjižare 31**

NOVI BEOGRAD
Bulevar Mihajla Pupina 121, **Delfi knjižare 14**
Bulevar Mihajla Pupina 4, Ušće, **Vulkan**
Bulevar Mihajla Pupina bb, **Službeni glasnik**
Bulevar Umetnosti 4, Merkator, **Vulkan**
Gandijeva 21, Imo centar , **Delfi knjižare 21**
Jurija Gagarina 16, Delta siti, **Vulkan**

BEOGRAD ZEMUN
Autoput za Novi Sad, Zemun park , **Delfi knjižare 29**
Glavna 18, **Službeni glasnik**
Glavna 20, **Delfi knjižare 16**
Glavna 25, **Vulkan**

BEOGRAD MLADENOVAC
Kralja Petra I br.177, **Prima**

ČAČAK
Gradsko šetalište bb, **Delfi knjižare 12**
Župana Stracimira 33, **Službeni glasnik**

GORNJI MILANOVAC
Vojvode Milana 4, **Delfi knjižare 30**

JAGODINA
Stevana Ivanovića bb, Vivi šoping park, **Delfi knjižare 28**

KRAGUJEVAC
Bulevar Kraljice Marije 56, Merkator, **Vulkan**
Kralja Petra 1, **Delfi knjižare 13**
Nikole Pašića 9, **Službeni glasnik**

KRALJEVO
Omladinska 9, **Službeni glasnik**
Omladinska 37, **Delfi knjižare 17**

KIKINDA
Generala Drapšina 2, **Službeni glasnik**

KOSOVSKA MITROVICA
Knjaza Miloša d 4/6, **Službeni glasnik**

KRUŠEVAC
Mirka Tomića 37-39, **Službeni glasnik**
Mirka Tomića 89, **Delfi knjižare 23**

LOZNICA
Trg Jovana Cvijića 3, **Svet knjiga**

NIŠ
Obrenovićeva 42, Forum, **Vulkan**
TC Kalča, Kalča, **Delfi knjižare 9**
Vizantijski bulevar 1, Merkator, **Vulkan**
Vožda Karađorđa 14, **Službeni glasnik**
Voždova 4, **Delfi knjižare 15**

NOVI PAZAR
28.Novembra 21, **Službeni glasnik**

NOVI SAD
Bulevar oslobođenja 102, Merkator, **Vulkan**
Bulevar oslobođenja 60, **Bulevar buks**
Jevrejska 13, **Službeni glasnik**
Sentandrejski put 11, Big C, **Delfi knjižare 25**
TC Spens, Sutjeska 2, **Solaris**
Zmaj Jovina 12, **Delfi knjižare 4**
Zmaj Jovina 22, **Most Prometej**
Zmaj Jovina 24, **Vulkan**

PANČEVO
Miloša Obrenovića 12, AVIV, **Delfi knjižare 18**
Radomira Putnika 6, **Riznica**
Vojvode Živojina Mišića 4, **Kulturni centar**

POŽAREVAC
Stari korzo 2, **Delfi knjižare 26**

RUMA
Veljka Dugoševića 157, **Konan Đuro Šušnjar**

SREMSKA MITROVICA
Trg Svetog Stefana 32, **Delfi knjižare 08**

SUBOTICA
Branislava Nušića 5, lokal br.7, **Službeni glasnik**
Korzo 9, **Delfi knjižare 22**
Segedinski put 88, **Delfi knjižare 35**

ŠABAC
Trg đačkog bataljona 15, **Sova**

UŽICE
Dimitrija Tucovića 167, **Službeni glasnik**
Trg Svetog Save 46, **Delfi knjižare 27**

VALJEVO
Kneza Miloša 33, **Delfi knjižare 11**

VRŠAC
Trg Save Kovačevića 12, **Službeni glasnik**
Trg Svetog Teodora Vršačkog 5, **Delfi knjižare 33**

ZAJEČAR
Svetozara Markovića 26, **Kaligraf**

ZRENJANIN
Bagljaš Zapad 5, AVIV, **Delfi knjižare 32**

Drama u Bloku 45

Što ne ide brojnošću, ide lukavstvom. Policija se prošle nedelje našla u ozbiljnom taktičkom problemu: kako u zgradi od 14 spratova i 90 stanova naći čoveka koji je u nju utrčao s pištoljem u ruci. Nije bilo lako, ali je uspelo

Čovek u crnom BMW-u vozio je te noći donekle haotično po Novom Beogradu, pucajući usput iz pištolja u automobile oko sebe (nema povređenih) i udarajući u neke od njih. Naravno da su građani pozvali policiju, ali on je u međuvremenu ušao u soliter u Ulici Jurija Gagarina 241, gde ga je snimila nadzorna kamera. Policija je stigla na lice mesta i našla se u neprilici: 14 spratova, više od 90 stanova, a osumnjičeni se sakrio među njima.

KOMŠIJSKA POSLA: Policijska akcija u Bloku 45
Foto: Nikola Fifić

IGLA U SENU

Ne treba policiji zameriti postupke iz te noći. Stavite se na njihovo mesto: treba pregledati 90 stanova, od kojih su neki prazni; treba računati sa veoma stvarnom mogućnošću da naoružani čovek u jednom od stanova drži taoce. Policija se okupila u popriličnom broju, opkolila soliter i počela pretragu krenuvši od podruma i zajedničkih prostorija pa onda od stana do stana – uz najveću opreznost. Tako je trajalo celu noć. Policija je u više stanova morala da probija ulazna vrata, jer su bili prazni (sezona je godišnjih odmora), ali to se nije moglo znati. U svaki stan morali su da ulaze sa uperenim oružjem i uz maksimalan oprez: poslednje što im je trebalo bile bi nepotrebne civilne žrtve.

Poseban problem bio je što nisu imali sliku niti lične podatke nepoznatog počinioca – osim da je bio u svetloj majici i naoružan, što se videlo na snimku kamere iz haustora. Tamo se lice nije videlo jasno. Automobil, crni BMW, ostao je pred zgradom i verovatno je kriminalistička tehnika iz njega izuzela otiske prstiju, biološke tragove itd., kao i podatke o tome na koga se vozilo vodi, ali te noći nije se na rezultate čekalo. Ovakva akcija neuobičajena je u policijskoj praksi, možda i prva u njoj, s obzirom na oskudne početne podatke. Nije se moglo nagađati ni zašto je čovek pobegao baš u tu zgradu, a ne neku drugu, made se moglo naslutiti da tu ima nekoga kod koga bi se mogao skloniti. Posle je ispalo baš tako.

Sutradan pre podne, kad je zgrada bila pročešljana, stanovi u koje je silom provaljeno zapečaćeni su, a svi stanari provereni, policija se – u tom trenutku – praznih ruku povukla i odvezla se uz odgovarajuću vidljivost. Uniformisana policija, to jest, u službenim vozilima. Jedan broj policajaca u civilu i sa civilnim vozilima, međutim, ostao je oko zgrade, strpljivo čekajući. Nisu morali dugo da čekaju: u jednom trenutku kroz prozor u visokom prizemlju zgrade iskočio je muškarac u tamnoj majici i šorcu i počeo da beži kroz travnjak. Mogao je i da izađe na glavna vrata, manje bi se istakao. Naravno da su ga opazili, pojurili i stigli na travnjaku. Oborili su ga na zemlju i stavili mu lisice, a dok su ga vodili do civilnog auta vikao je "Policija!". Posle je saopšteno da je bio u posedu čak pet pištolja (dva u autu i tri na sebi, što ne deluje uverljivo; bio je u šorcu), što još nije potvrđeno.

MOMCI IZ BRAZILA

Kriminalistička i balistička veštačenja utvrdiće tačno ko je bio u autu, koliko je hitaca iz kojeg oružja ispaljeno itd. Kriminalistička obrada pokazala je da je reč o građaninu Saši Stojanoviću, od ranije poznatom organima, koga neki povezuju sa Kekinom grupom koja se odmakla u Brazil, odakle da je Stojanović nedavno doputovao. Navodno se ekipa u Brazilu bavi "belom linijom". Po svemu sudeći, Stojanović se te večeri donekle razveselio i krenuo da se zabavlja u ne baš trezvenom i uračunljivom stanju, odbijajući se od raznih automobila i pucajući u druge. Posle se ispostavilo da se sklonio u soliteru u Jurija Gagarina 241, na izvesnom visokom spratu, u stanu čiji broj je poznat redakciji, kod izvesnog jataka koji je takođe lišen slobode zbog pomaganja izvršiocu krivičnog dela; obojici je određen pritvor od mesec dana. Očito je da se Stojanović presvukao u nečiju tamnu majicu kod nekoga. Može se pretpostaviti da je njegov jatak otvorio vrata policiji i objasnio da je kod njih sve u redu i da tu nema nikakvog sumnjivog lica. Za tako nešto trebalo je izgledati normalno i opušteno i imati podršku ukućana – ako ih je bilo još u stanu, što ne znamo.

U svakom slučaju, policija je došla do zaključka da brojnost i rad peške ne pomažu. Priteklo se lukavstvu koje je pomoglo. Bila je to igra strpljenja u kojoj je Saša Stojanović prvi izgubio živce, misleći da je policija digla ruke, što je bila greška. To je još jedan dokaz da se policijski posao radi pameću, a ne snagom i brojnošću. Bez obzira na sve, ponašanje policije te noći i tokom osamnaest sati opsade solitera, uz sve neprijatnosti po stanare – bilo je neophodno i opravdano. Stanari koji nisu bili kod kuće imaće dopunski problem da od države naplate provaljena vrata – ako uspeju.

Tako je završena drama na Novom Beogradu, na svu sreću sa minimalnom materijalnom štetom i bez povređenih. ¶

MILOŠ VASIĆ

Spiskovi lažne nade

“Spiskovi su inicijalno počeli da se prave između samih izbeglica koje su se neformalno organizovale kako bi uspostavile neki red na granici sa Mađarskom, koja svakodnevno prima samo oko 30 ljudi. Ovakva praksa je besmislena i nema nikakvo racionalno i pravno utemeljenje, pogotovo ako se u obzir uzme činjenica da će njihov zahtev za azil u Mađarskoj automatski biti odbačen zbog toga što Mađarska Srbiju smatra sigurnom trećom zemljom za izbeglice. Zbog toga niko ko iz Srbije dođe – ne može dobiti azil. Srbija svakako nije sigurna treća zemlja”

Situacija sa brojem izbeglica sa Bliskog i Srednjeg istoka trenutno nije zabrinjavajuća, bar ne kao u ovo vreme prethodne godine. Prema podacima UNHCR-a, u Srbiji je trenutno oko 4000 izbeglica koje su raspoređene po kampovima, a određeni broj boravi u parkovima u Beogradu i na graničnom prelazu sa Mađarskom. Njihov dalji put ka zemljama Evropske unije je neizvestan, pa je teško predvideti koliko će ih ostati u Srbiji i koliko dugo. Put na koji se izbeglice najčešće odlučuju je preko Mađarske, ali srpsko-mađarsku granicu dnevno pređe samo tridesetak osoba, a većina onih koji pređu – bude vraćena nazad.

O tome na koji način se nadležni organi Srbije nose sa izbegličkom situacijom, kakvi su uslovi u kampovima, kakve su perspektive izbeglica u Srbiji, koji su mogući problemi, “Vreme” je razgovaralo sa Nikolom Kovačevićem, pravnikom u Beogradskom centru za ljudska prava, organizaciji koja se već četiri godine bavi pravnim pitanjima i okvirima azilnog sistema kao izvršni partner UNHCR-a u Srbiji.

Kovačević smatra da je, sa pravnog aspekta, trenutno najveći problem to što Srbija nema adekvatan pravni okvir koji prepoznaje ljude koji jesu izbeglice, ali neće da traže azil. “Bez pravno regulisanog statusa ovi ljudi podležu različitim vrstama rizika, a jedan od njih se svakako odnosi na mogućnost da ih nadležni organi Srbije tretiraju kao ilegalne migrante, što oni svakako nisu”, kaže Kovačević.

“VREME”: Koji migratorni tokovi koji prelaze preko Srbije su danas aktuelni? Ima li razlika u odnosu na prethodnu godinu?

NIKOLA KOVAČEVIĆ: I dalje najveći broj ljudi u Srbiju ulazi iz Makedonije i Bugarske. Razlika u odnosu na prošlu godinu, odnosno na početak marta ove godine, jeste to što je zapadnobalkanska ruta zatvorena i što više nema organizovanog prevoza izbeglice sa jedna granice na drugu. Izbeglice su zbog toga ponovo primorane da se okrenu krijumčarima. Takođe, drastičan pad broja ljudi koji prolazi kroz Srbiju može se pripisati i činjenici da je EU ojačala svoje granice sa Turskom, a da su isto učinile i sve države duž zapadnobalkanske rute, zaključno sa Mađarskom koja je praktično zapečatila svoju granicu.

Koliko je izbeglica ove godine zatražilo azil u Srbiji?

U prvih sedam meseci ove godine 7876 je izrazilo nameru da traži azil. Od toga, do kraja juna 2016. njih 365 je podnelo zahtev za azil i zapravo ovaj broj predstavlja realno stanje stvari u pogledu ljudi koji su istinski zainteresovani da ostanu u Srbiji. Od toga, 26 je dobilo međunarodnu zaštitu – izbeglički status ili supsidijarnu zaštitu, 23 je odbijeno, a u odnosu na 23 osobe je odbačen zahtev za azil jer je Srbija smatrala da su mogli da traže azil u nekoj od susednih zemalja, najčešće Bugarskoj i Makedoniji.

Gde se izbeglice zadržavaju?

Prema podacima UNHCR-a, u Srbiji se trenutno nalazi oko 4400 ljudi, od čega je značajan broj smešten po različitim prihvatnim centrima – u Krnjači oko 750, Preševu oko 550, Subotici oko 400, zatim u Šidu, Adaševcima i Principovcu oko 1400. Oko 300 ljudi boravi na “ničijoj zemlji” između Mađarske i Srbije, gde čeka da ih mađarski granični organi prime u njihovu proceduru azila. Takođe, nekoliko stotina ljudi svakodnevno boravi i na ulicama Beograda.

Kakvi su životni uslovi u tim kampovima?

Zbog činjenice da broj ljudi koji ostaju “zaglavljeni” u Srbiji raste, uslovi u prihvatnim centrima se postepeno pogoršavaju. Razlog je prenaseljenost centara, od kojih je većina uspostavljena kao privremeno rešenje, a ne kao mesta za stalni boravak. U takvim uslovima, nadležnim organima je teško da drže higijenu na odgovarajućem nivou, teško je omogućiti, na primer, da žene sa malom decom i maloletnici bez pratnje budu odvojeni od muškaraca i slično. U većini slučajeva prihvatni centri su kolektivne spavaonice sa po više desetina kreveta na sprat, koje su prenaseljene i u kojima nema privatnosti.

Važno je napomenuti da Prihvatni centar u Preševu, u koji su UNHCR i drugi međunarodni donatori uložili oko 3,5 miliona evra, predstavlja primer dobre prakse i da su uslovi u njemu na izuzetno visokom nivou.

Kakvo je stanje u “divljim kampovima”?

Divlji kampovi, ili “mali Idomeniji”, i dalje postoje na granici sa Mađarskom, na prelazima Horgoš i Kelebija. Uslovi su apsolutno neprihvatljivi, nehumani i ponižavajući. Efekti izgradnje mađarskog zida su skandalozni, a još skandaloznija je praksa mađarske granične policije koja sistemski uskraćuje pristup postupku azila ljudima kojima je evidentno potrebna međunarodna zaštita.

Takođe, i dalje veliki broj ljudi boravi na ulicama Beograda, vrlo često bez regulisanog statusa. BGC već mesecima uporno zagovara uvođenje dokumenta koji bi se izdavao ljudima koji jesu izbeglice, ali ne žele da traže azil u Srbiji, i uz pomoć koga bi im se pravno regulisao status na duže od tri dana. Tako bi se postigli višestruki efekti. Izbeglice bi mogle

Foto: M. Milenković

da nesmetano, o svom trošku borave u privatnom smeštaju, a centar Beograda više ne bi bio kamp naselje.

Među izbeglicama postoji priča o nekim spiskovima. O čemu je reč?

Spiskovi su inicijalno počeli da se prave između samih izbeglica koje su se neformalno organizovale kako bi uspostavile neki red na granici sa Mađarskom, koja svakodnevno prima samo oko 30 ljudi. U poslednje vreme i predstavnici srpskih organa pomažu u pravljenju tih spiskova među ljudima koji su smešteni u prihvatnim centrima.

Ako mene pitate, ovakva praksa je besmislena i nema nikakvo racionalno i pravno utemeljenje, pogotovo ako se u obzir uzme činjenica da se isti ljudi koji su primljeni u Mađarsku nakon ubrzane i skandalozne procedure azila neformalno i tokom noći vraćaju nazad u Srbiju. Trebalo bi osmisliti mnogo bolje rešenje od spiskova, ali za to je potrebna saglasnost dve ili više strana. Ipak, sumnjam da su Mađari spremni da nešto promene u svom ponašanju koje, po mom mišljenju, postepeno pravi lančanu reakciju i podstiče druge zemlje da na put namučenih ljudi koji su izgubili sve u životu postavljaju bodljikave žice, koje se mogu preći samo uz pomoć organizovanih kriminalnih grupa.

Da li se tim spiskovima možda kupuje vreme do pronalaženja tog boljeg rešenja?

Treba reći da je korist od spiskova ta što su ljudi koji su čekali u nehumanim uslovima na granici sa Mađarskom zbog njih prihvatili da budu smešteni u neki od kampova, ali ovakvo rešenje je neodrživo jer broj ljudi u Srbiji stalno raste, dok broj ljudi koje Mađarska prima ostaje konstantan. Plašim se da predugo čekanje na red može dovesti do frustracije i nezadovoljstva izbeglica.

Ovakvo rešenje je samo jedno u nizu *ad hoc* rešenja koje neće sistemski rešiti probleme ljudi koji teže ka EU. Dogovor se mora postići na mnogo višem nivou koji uključuje sve države Evrope, bez obzira na to da li se radi o EU zemljama ili ne. Plašim se da smo još uvek daleko od takvog dogovora i da će se posle spiskova praviti drugi, neodrživi planovi.

Iz pozicije izbeglica, spiskovi deluju kao neka vrsta garancije da će uspeti na svom putu ka EU, što nije tačno. Da li vam se ovi spiskovi čine kao trgovanje nadom?

Može se tako reći. Pogotovo ako se u obzir uzme i činjenica da će njihov zahtev za azil u Mađarskoj automatski biti odbačen, zato što Mađarska Srbiju smatra sigurnom trećom zemljom za izbeglice. Zbog toga niko ko iz Srbije dođe ne može dobiti azil u Mađarskoj. Srbija svakako nije sigurna treća zemlja i to je UNHCR istakao još 2012. godine.

Kakva je strategija Republike Srbije o aktuelnom problemu izbeglica?

Srbija je nedavno otvorila poglavlje 24 u procesu EU integracija i na taj način se obavezala da uspostavi efikasan i delotvoran sistem azila. Na putu je i novi Zakon o azilu koji bi trebalo da popuni »

Migranti, ilegalni migranti, izbeglice, tražioci azila

IZBEGLIČKI KAMP U KRNJAČI: Privremeno ili stalno boravište

Foto: Tanjug

"Svaki od ovih termina sa sobom nosi niz prava koje ljudi treba da uživaju dok su u Srbiji. Isto tako, tu je i niz obaveza koje oni imaju prema nadležnim organima Republike Srbije. Migrant je generički pojam i on se odnosi na svaku osobu koja se kreće, migrira van granica svoje zemlje. Svi ovi ljudi koji prolaze kroz Srbiju jesu migranti, ali migranti su i turisti, stranci koji posluju u Srbiji ili su tu na školovanju. Migranti koji imaju pravno regulisan status, vizu, odobren privremeni ili stalni boravak, nazivaju se legalnim migrantima. Stranci koji nemaju pravno regulisan status nazivaju se ilegalnim migrantima, to su ljudi koji nezakonito borave na teritoriji Srbije.

Pojedinac postaje izbeglica onog trenutka kada svoju zemlju porekla napusti u strahu od progona ili nasilja opštih razmera. Izbeglički status pojedinac zadržava dokle god postoje okolnosti zbog kojih je napustio svoju zemlju porekla, bez obzira na to da li je u nekoj od drugih država tražio azil ili nije, ili ga je određena zemlja prepoznala kao izbeglicu ili nije.

Konvencija o statusu izbeglica iz 1951. propisala je čitav spektar prava koji pripada izbeglicama, ali i obaveza koje države potpisnice Konvencije imaju u odnosu na njih. Najvažnija je obaveza država potpisnica da se uzdrže od kažnjavanja izbeglica za nezakonit ulazak ili boravak na njihovim teritorijama. Drugim rečima, izbeglice koje iz potrebe ili nužde prelaze granice van zvaničnih graničnih prelaza i bez putnih isprava, ne smeju biti tretirane kao ilegalni migranti, ne smeju se prekršajno kažnjavati novčanim kaznama i kaznama zatvora, bez obzira na to da li hoće da traže azil u toj zemlji ili ne. Ovo se, nažalost, ipak dešava u Srbiji.

Tražilac azila je osoba koja je pred organima Srbije iznela tvrdnju da je izbeglica. Obaveza tih organa jeste da tu tvrdnju proveri kroz postupak azila, koji se okončava odlukom. Ukoliko je pozitivna, tražilac azila u očima srpskih organa vlasti zvanično ima priznat status izbeglice i stiče pravo da mu država omogući integraciju, odnosno da mu pruži podršku da se uklopi u novu socijalnu sredinu.

Treba napomenuti da se pozitivnom odlukom u procesu azila tražiocu azila ne dodeljuje status izbeglice, jer je on taj status stekao onog momenta kada su nastali razlozi zbog kojih je bio primoran da napusti svoju zemlju porekla. Zato je jasno da je gotovo svaki Sirijac izbeglica, da su Iračani iz oblasti oko Mosula izbeglice, to su i Avganistanici koji dolaze iz delova pod kontrolom talibana... To je tako bez obzira kakvu je procenu izvršio granični policajac ili službenik Kancelarije za azil.

brojne pravne praznine i da unapredi praksu nadležnih organa. Naravno, svi znamo da boljke Srbije često nisu zakoni koji su po svojoj sadržini nekada i bolji od zakona drugih, razvijenijih evropskih zemalja, već da je problem primena. Ipak, sačekajmo da se zakon usvoji, pa ćemo tada davati ocene o njegovoj primeni.

Što se tiče neke politike Srbije, po meni se ona ne razlikuje mnogo od politike drugih zemalja u regionu i suštinski se svodi na strah da se ne postane "parking" za izbeglice. Ipak, ako se povuče paralela sa praksom drugih zemalja, mora se pohvaliti retorika srpskih zvaničnika koja nije bila ksenofobična i činjenica je da mi još uvek nismo razvukli bodljikavu žicu duž granice sa Makedonijom i Bugarskom. Iskreno se nadam i da nećemo.

Na kraju, moram da istaknem da još uvek nema plana integracije ljudi koji su u Srbiji dobili azil. Znamo da se na tom planu radi, kao NVO sektor smo više puta konsultovani i bićemo uključeni u njegovu dalju razradu. Nadamo se da će plan integracije biti usvojen kada i novi Zakon o azilu.

Šta Srbija može da uradi ako se broj izbeglica koje dolaze ne smanji nego poveća, a broj onih koji uspevaju da nastave put ostane isti?

Da hitno uspostavi pravni okvir kojim će se na jasan način urediti rad velikih prihvatnih centara i da se trudi da, bez obzira na obim posla koji je bude čekao, što više ostane dosledna međunarodnim pravnim standardima koji se odnose na postupanje prema izbeglicama. Ljudima koji požele da ostanu u Srbiji treba to i omogućiti kroz pravičnu i efikasnu proceduru azila, koja je praćena adekvatnim programom integracije. Naravno, i da traži finansijsku i stručnu pomoć različitih međunarodnih faktora, da lobira za zajedničko rešenje koje će zaštititi i nacionalne interese i interese izbeglica.

Koji su potencijalni problemi u slučaju da se situacija ne promeni?

Ksenofobija je uvek moguća posledica, i o tome svedoči jačanje desnice u brojnim evropskim zemljama. Takođe, stvaranje prenaseljenih kampova u kojima uslovi mogu biti nehumani i ponižavajući.

MIRKO RUDIĆ

TEOFIL PANČIĆ

Duboka država i plitka moralisanja

Dobro, jesu li se svi zainteresovani – i ovde, i tamo, i između – izređali na Zoranu jezičavom Milanoviću? Može li sad nešto i da se kaže, ili da se i ja ritualno zapljunem, da mi se ne beleži neopravdani izostanak? Šalu na stranu, baš nešto razmišljam ovih dana: kako li bih glasao 11. septembra, da sam slučajno državljanin Hrvatske? Za desnicu ne glasam ni ovde, pa zašto bih tek tamo? A opet, Milanović divlja i glupeta luposti (daleko od toga da mu je prvi put), a moji levo-liberalni prijatelji, sve ugledni lideri one bolje strane javnog mnjenja u Hrvatskoj, briljiraju u iznalaženju sve kreativnijih načina da dokažu kako je taj Milanović isti kao i oni zli hadezeovci, zapravo i gori od njih, pošto se ovi sada, je li, *uljuđuju*, otkad je lošeg momka Karamarka zamenio dobar momak Plenković, jedan fini diplomata negovanih manira, kod starog Ignjata Glembaja bi bio omiljeni gost, odmah uz Pubu Fabricija, pardon, Fabriczyja... Naravno, budimo ozbiljni: glasao bih za SDP, oberučke. Sve sa nepodnošljivim Milanovićem, koji mi se inače ozbiljno zamerio oko hiljadu puta. I ne samo to: davao bih sve od sebe da što više ljudi nagovorim da učine isto.

Hoće li bolja i prosvećenija Hrvatska da "kazni" Zorana Milanovića i tako napravi istu kardinalnu grešku kao Srbija kada je "kaznila" Borisa Tadića

E sad, zašto je tome tako i zašto je to uopšte važno, naročito s ove strane granice? Zato što se radi o fenomenu transgraničnom na svaki mogući način: iste zakonitosti važe i istočno i zapadno od Batrovaca. Da bih bolje objasnio o čemu se radi, na ovom mestu ubacujem u priču sasvim novu personu dramatis: izvesnog Kuzmanović Nebojšu iz Bačke Palanke. To što nikada niste čuli za njega je sasvim u redu i nemate razloga za nelagodu: ovaj svet je tako uređen, bar dok ne ispadne iz žleba, da nema nikakvog razloga da čujete za nekog Kuzmanović Nebojšu. Elem, tip je bio neki opštinski ćata, a u medije je premijerno dospeo još 2010. kroz priču o grupi maloletnika iz Srbije koje je poslalo (preko neke opskurne parapatriotske organizacije, koje je i on član) u Rusiju na neku vrstu paravojne kampovske obuke. Kad je pukao skandal neki su se roditelji popišmanili i rekli da nisu znali u šta su uvalili sopstveno potomstvo, ali ne i gordi Nebojša. Taj je rekao da je to sve sasvim OK i da je "u skladu s tradicijama našeg naroda". Nakon te rečenice, N. K. se vratio u zasluženu anonimnost, pa onda rubno izronio iz nje 2013. kao jedan od potpisnika peticije "Podrške srpskim vođama u Hagu", pa opet nazad u palanačku ušuškanost, i tako sve dok pre koji mesec nije zablistao autorskim prilogom u Dmitrovićevim "Večernjim novostima" – đe će suza neg' na oko – o zlim pozorišnim umetnicima koji prave izdajničke, stranoplaćeničke i naravno "autošovinističke" predstave "u službi atlantističkog Moloha"; prozvani: Biljana Srbljanović, Kokan Mladenović, Andraš Urban. Neće čovek da traći plajvaz na sitnež i boraniju.

Dobro, Pančiću, kud sad smeraš s tim nesrećnikom iz Palanke Bačke? Ja nikuda: pitanje je kuda s njim smera ova zemlja. Naime, u međuvremenu je lik-bez-dela mašala avanzovao i postao ništa manje nego zamenik pokrajinskog sekretara za kulturu, informisanje i odnose sa verskim zajednicama u Vladi Vojvodine. To vam je, inače, ono čega je predsednik Igor Mirović, tako da se veseli Nebojša sasvim uklapa.

Šta pisac hoće da kaže? Nedostojno je iole ozbiljnog čoveka baviti se javnim i političkim pitanjima kroz paraemotivno odnošenje s vođama političkih partija: ovaj mi se sviđa, onaj mi ne se dopada, ovaj je baš fini, onom smrdi iz usta... Društva su sasvim drugačije ustrojena, pa tako i političke stranke, a država je složeni mehanizam koji se stalno puni novim sadržajem i koji mora da bude održavan i opsluživan sa bezbroj strana i pozicija. Ti ljudi, ponajčešće anonimni, koji održavaju taj aparat čine ono što se naziva *duboka država* (deep state): to je sloj koji najviše i najpresudnije oblikuje državu, a ova onda u bitnoj meri oblikuje društvo, razvijajući i emancipuju-ći ga, ili ga kinjeći i uništavajući. Svidelo nam se to ili ne, *duboku državu* presudno oblikuju ljudi iz političkih stranaka – onih kojima damo mandat za to. Stranke su se, pak, u ovih četvrt veka "punile" veoma raznolikim personalnim sastavom. Svačega tu ima na svim stranama, ali nemojte da se pravimo blesavi: dominantni trendovi su ipak jasno raspoznatljivi, zna se *koga gde srce vuče*. Jedan je profil ljudstva koje je u Srbiji naseljavalo Demokratsku i ostale "proevropske" stranke, ili u Hrvatskoj SDP i stranke centra, a sasvim drugi onaj koji je sklonost (ili interes, ali i on je naposletku vrsta sklonosti!) vukao ka SRS (danas SNS) i SPS, odnosno HDZ ili strankama pravaške desnice. I zato, kada birate vlast na izborima, morate biti jako glupi i plitki pa misliti da zaista birate između nekog Milanovića, Plenkovića, Vučića, Tadića... Ne, vi birate oblik i pravac *duboke države*, a alternative su vam bazično uvek iste: možete da izaberete strukture koje su mahom punjene koliko-toliko pristojnijim, čestitijim i prosvećenijim ljudskim materijalom, ili pak – one druge. Posledice svakako neće izostati.

Srbija se kardinalno zeznula 2012, nadobudno kretenski misleći da "kažnjava" tamo nekog Tadića, kao da se tu stvarno radilo o Tadićevoj sudbini, a ne njenoj; utoliko je pravedno kažnjena Vučićem i hordom nebojša kuzmanovića (a i "nebojša-iz-beograda") iza njega. Ako Hrvatska bude iznova "kažnjavala" brljivog Milanovića, mogla bi da prođe isto tako. I zato, jbš Milanovićeve monologe: o mnogo se važnijim stvarima ovde radi. *Duboka država* ne prašta. ¶

Stare optužnice i važeći zakoni

Izjave Zorana Milanovića, kao i brojne koje su odaslane s ove strane u celoj "regionalnoj polemici", pokazuju koliko su sve te političke tzv. elite svesne neophodnosti da se raščisti sa zločinima i suoči s prošlošću, na svim stranama

VERBALNO MAHNITANJE: Zoran Milanović

Foto: Tanjug

U svom verbalnom mahnitanju ovih dana predsjednik hrvatskog SDP-a Zoran Milanović svega i svačega je protiv Srbije i njene "čaršije" napričao. Među ostalim, ponovo je izvukao famoznu optužnicu srpskog Tužilaštva za ratne zločine (TRZ) protiv Vladimira Šeksa, ratnih zločinaca Branimira Glavaša i Tomislava Merčepa, te još četrdesetak imena uglavnom Vukovaraca, koji su nakon pada Vukovara 1991. godine najprije završili u logorima po Srbiji, a potom i na optužnici tadašnjeg Vojnog tužilaštva.

Najnoviji cirkus koji je nastao oko te optužnice traje već neko vrijeme, a sve zbog zakonskih propisa i univerzalne nadležnosti srpskog TRZ-a, koje je ovlašteno da postupa i u slučajevima ratnih zločina koji nisu počinjeni isključivo na teritoriju Srbije. Zahvaljujući tome – a zakon je rađen uz strogi nadzor i Venecijanske komisije i EU – u Beogradu su proteklih godina mogli biti suđeni i optuženi za strašne zločine na Ovčari i Lovasu, na primjer, kao i za zločine na Kosovu 1999. godine.

Tako je nedavno tehnički ministar branitelja u hrvatskoj Vladi Tomo Medved poslao obavijest/upozorenje pojedinim hrvatskim braniteljima da se protiv njih u Srbiji vodi krivični postupak, te da Ministarstvo branitelja zajedno s drugim nadležnima "poduzima sve korake da se ukine primjena spornih odredbi Zakona o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku za ratne zločine kojim se Republika Srbija samoinicijativno proglasila nadležnom za postupanje za ratne zločine na teritoriju bivše SFRJ".

MEDVEDOVA UPOZORENJA

Par dana nakon toga, gorespomenuti Milanović, bivši premijer i kandidat za novog premijera nakon izvanrednih parlamentarnih izbora 11. septembra, kaže: "Meni nije jasno zašto nitko iz sadašnje Vlade nije reagirao kada se otvaralo Poglavlje 23 sa Srbijom? Da upozori da će to poglavlje biti blokirano ako se ne dogovorimo. Srbija mora zaključati taj zakon. Ne trebaju im više takvi hibridni zakoni. Nemamo ni mi takav zakon. Pa nemojte nas tjerati da i mi donesemo takav zakon za područje bivše Jugoslavije od 1991. godine, pa da mi sudimo, recimo, zločinima na Kosovu. To je čista analogija, pogrešna je i zato pozivam vlasti u Beogradu da to riješe, da se međusobno ne natežemo." Još dodaje: "Moramo sjesti za stol i brzo bilateralno se dogovoriti

tko je za što nadležan. U protivnom nam neće ostati drugo nego da zaštitimo nacionalne interese. Problem progona ljudi je velik i to nećemo tolerirati. Zamislite da Hrvatska uvede takav zakon. Natjerate li nas, mi ćemo to napraviti."

E sad, tehnički ministar Medved je svoju obavijest poslao i na adresu Vladimira Šeksa, koji je ponovio da on za optužnicu zna već više od 20 godina, pa što? To je i jedina istina koja je ovih dana rečena u cijeloj stvari: optužnica je prvotno podignuta 1992. godine, nekima od 44-oro je i sudio Vojni sud u Beogradu (od oružane pobune nadalje), ali su svi potom pušteni iz srpskih logora na temelju dogovora o razmjeni (nakon što su, neki više, neki manje, prošli žestoku torturu). Šeksu i ostalima s vrha liste optuženih nadležni godinama nisu mogli naći adresu – kao i ostalima – a Glavašu je optužnica uručena tek kad je dopao mostarskog zatvora zbog osuđujuće presude zbog ubijanja Srba civila u Osijeku početkom rata u Hrvatskoj.

Dakle, optužnica je u ladici sve do 2011. godine – u međuvremenu je ukinuto vojno pravosuđe – kad predmet preuzima TRZ, slijede neke izmjene i vijeće Specijalnog suda za ratne zločine ju potvrđuje. I Šeks i ostali – tada još i Ivan Vekić, nekadašnji ministar policije (umro 2014) – već godinama za optužnicu znaju.

PRAZNA POLITIČKA PROKLAMACIJA

Tada se spremaju – kao i danas – parlamentarni izbori u Hrvatskoj, pa se optužnica izvlači na svjetlo dana, a posljedica je usvajanje Zakona o ništetnosti određenih pravnih akata pravosudnih tijela bivše JNA, bivše SFRJ i Republike Srbije. Zahvaljujući tom zakonu, pada u vodu uobičajeni postupak suradnje između dva tužilaštva, hrvatskog i srpskog: da će Beograd predmet vratiti u istragu i s prikupljenim dokazima ga ustupiti hrvatskom pravosuđu.

Nekoliko mjeseci kasnije, profesorica Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu Zlata Đurđević u svom naučnom radu objavljenom u Zagrebačkoj pravnoj reviji konstatira, među ostalim: "Kako je više puta do sada istaknuto, odredbe Zakona o ništetnosti nemaju pravni učinak, on sadržava odredbe koje već postoje u našem pravnom poretku ili odredbe koje su pravno besmislene. U pravnoj je državi nedopustivo donositi pravno bespredmetne i nejasne zakone koji služe isključivo u političke svrhe u okviru kampanje za predstojeće parlamentarne izbore. S obzirom na to da je riječ o zakonu koji je nedvojbeno protivan zahtjevima preciznosti i jasnoće te narušava koherentnost i jedinstvo hrvatskoga pravnog poretka, Ustavni bi ga sud trebao ukinuti zbog povrede načela zakonitosti."

To je već u ona doba tražio i Ivo Josipović, tadašnji hrvatski predsjednik, ali zalud njegova objašnjavanja da upravo sporazumi o suradnji, a ne ta zakonski "prazna politička proklamacija", kako to naziva profesorica Đurđević, jamče da branitelji neće "kad krenu u šoping u BiH ili Beč" završiti u zatvoru u Beogradu. Ponavljao je to i kad je lani buknuo rat oko Veljka Marića, hrvatskog državljanina koji je osuđen za ratne zločine (još je jedna istraga bila u toku), koji je na kraju prebačen na izdržavanje kazne u hrvatski zatvor, ali je u međuvremenu pušten na slobodu zbog lošeg zdravstvenog stanja.

Sada se u tu po tko zna koji puta napumpanu priču uključio i Zoran Milanović, koji kaže da je "problem progona ljudi velik" i da "to neće tolerirati". Kao prvo, dosad su samo dva hrvatska državljana bili pod udarom TRZ-a: Tihomir Purda i spomenuti Marić, obojica su "isporučena" Hrvatskoj. Drugih predmeta nema, a i Milanović i tehnički ministar diplomacije Miro Kovač, koji je tražio da mu srpski premijer Aleksandar Vučić u Dubrovnik (a ispalo je da ovaj na kraju tamo ne ide) donese spiskove optuženih i za ratne zločine *u odsustvu* osuđenih hrvatskih državljana, mogli bi se bar minimalno obavijestiti o činjenicama. Naime, u Srbiji se od početka rada TRZ-a i Specijalnog suda nikome i nikada nije sudilo u odsustvu, pa tako nikakvog spiska naprosto nema.

NOVI TUŽILAČKI FILM?

Možda će se to promijeniti ako ova vladajuća većina na mjesto novog tužioca za ratne zločine uskoro postavi politički favoriziranu kandidatkinju Snežanu Stojković, najneiskusniju u toj oblasti – ali s najviše bodova, po ocjeni Državnog vijeća tužilaca, u konkurenciji sa nekoliko prekaljenih "specijalnih" tužilaca – a koja se jedina zalaže za suđenja u odsustvu (na stranu to što bi se koncentrirala na zločine nad Srbima), što je u suprotnosti i Nacionalnoj strategiji za procesuiranje ratnih zločina od 2016. do 2020. godine, koju je Vlada Srbije usvojila 20. februara ove godine, ali i zahtjevima Evropske unije.

Hrvatska je već dobila packe zbog silnih predmeta vođenih protiv nedostupnih optuženih, ali Hrvatska je danas članica EU, a Srbija (još) nije, pa bismo i taj naš *novi tužilački film* mogli uskoro gledati.

Natrag na Milanovića, koji kaže da Srbija mora "zaključati" svoj zakon i nadležnosti kad su ratni zločini posrijedi. Kaže on: "Pa nemojte nas tjerati da i mi donesemo takav zakon za područje bivše Jugoslavije od 1991. godine, pa da mi sudimo, recimo, zločinima na Kosovu."

Ta izjava govori, kao i brojne koje su odaslane s ove strane u cijeloj "regionalnoj polemici", kako sva ta *hrvatsko-srpska i obrnuto* bulažnjenja nazivaju neki srpski političari – koliko su sve te političke tzv. elite svjesne neophodnosti da se raščisti sa zločinima i suoči s prošlošću, na svim stranama. Ono: vi ćete juriti naše zločine, ali ćemo mi onda i vaše, a sve temeljeno na izvrtanju ili neuvažavanju činjenica, kao što je onaj zahtjev za spiskovima odsutnih, a osuđenih u Srbiji; činjenica je, koja se u ovom kontekstu ne može zaobići, da je upravo hrvatsko sudstvo procesuiralo na stotine Srba i osuđivalo ih u odsustvu na kazne koje su višestruko veće od onih koje je izreklo onim rijetkim "svojim" zločincima koji su uopće dopali suda. Te realne hrvatske spiskove, za razliku od onih nepostojećih srpskih, do danas nismo vidjeli.

I za kraj: u svemu ima neke kozmičke pravde. Još je Mladen Bajić bio glavni državni tužilac u Hrvata, a 2011. stiže srpska optužnica protiv Šeksa i ekipe (da se razumijemo: u tih 44 imena tek je nekoliko političara, ostali su tek časni stanovnici i branitelji Vukovara i okoline). Bajić zove nadležne u Beogradu: "Može li Vlada Šeks u roming?" Odgovor: "Ne bismo mu preporučili."

Tako je i danas, i u tome, ako ni u čemu drugom, ima nekakve pravde! ¶

TATJANA TAGIROV

Postoji nešto gore od smrti

Nedavno su predsednica Hrvatske Kolinda Grabar Kitarović i premijer Srbije Aleksandar Vučić potpisali Deklaraciju o unapređenju odnosa koja, između ostalog, podrazumeva i rad na rešavanju sudbina nestalih osoba. Mesecima kasnije, situacija je unapređena isto koliko i odnosi dveju država

U Beogradu su, kao i u mnogim gradovima bivše nam zajedničke države, nedavno postavljene"siluete" kao simbol nestalih, a povodom 30. avgusta, Međunarodnog dana nestalih. Jedna od njih stoji baš uz Spomenik žrtvama ratova vođenih u bivšoj Jugoslaviji. "Postoji nešto gore od smrti...", jedna je od poruka prikačenih na "silueti". Te jednostavne skulpture od stiropora simbolično predstavljaju nestale u ratovima koji su se vodili pre: dvadeset pet, dvadeset četiri, dvadeset jednu, pa i sedamnaest godina... U svakom od tih sukoba, koji su se protezali na čitavu deceniju, postoje i danas oni čija sudbina nije poznata. Iza svakog od tih N. N. lica stoje desetine onih koji žele da znaju šta se s njima dogodilo i gde su njihovi posmrtni ostaci. Odgovor čekaju predugo, mnogi ga nikada i ne dočekaju. Zato valjda samo onaj ko je prošao kroz tu golgotu može razumeti reči Dragane Đukić, predsednice Udruženja porodica nestalih i poginulih "Suza" iz Beograda: "Svi smo bili presretni kad smo bili pozvani za identifikaciju, zato što znam da ima mnogo onih koji nikad svoje neće naći. Moja porodica je na identifikaciju brata čekala šesnaest godina. To uopšte nije malo. Čovek funkcioniše, ali opet, kad uveče legneš u krevet, stalno ti te slike prolaze i ne daju mira. Da znaš da je poginuo u saobraćajnoj nesreći, bilo bi ti lakše, ovako kad ne znaš gde je, stalno te nešto muči." U baraci smeštenoj u centru Beograda, u više nego skromnim uslovima, ovo udruženje pokušava već skoro dve decenije da pruži porodicama nestalih najtraženiji odgovor, kao i ljudsku, sapatničku utehu. Neguje i kulturu sećanja na poginule i nestale, ali i događaje koji su do toga doveli. U saradnji sa Međunarodnim komitetom crvenog krsta i državnom Komisijom za nestala lica, organizuju odlaske u Zagreb na identifikaciju, sastanke sa porodicama na kojima ih pripremaju za ono što ih tamo čeka. Ali tih sastanaka već dugo nema.

Nedavno, povodom dvadeset jedne godine od hrvatske vojne akcije "Oluja", Dragana je rekla: "Nezadovoljni smo dinamikom identifikacija. Mislili smo da ne može gore, a sada je taj proces potpuno blokiran. Ove godine nije obavljena nijedna identifikacija žrtava stradalih u Hrvatskoj, a do sada ih je bilo od pedeset do šezdeset godišnje." Svi u udruženju neprestano naglašavaju da njih politika ne zanima, jer ih je ona i dovela u ovakvu situaciju, ali iskustvo pokazuje da se ni ovde ne može bez politizacije. Otkako je došlo do smene vlasti u Hrvatskoj, nije obavljena nijedna ekshumacija sa mnogobrojnih poznatih lokacija, a na Institutu za sudsku medicinu na zagrebačkoj Šalati nalazi se 400 još neidentifikovanih tela, od kojih većina godinama čeka na DNK analizu. Ništa bolja situacija nije ni u ostalim državama, o kojoj god strani se radilo, jer svi članovi porodica nestalih nalaze se na istoj strani – strani žrtve, ma koliko se njihovi stavovi o krivici i uzrocima rata razlikovali.

PROTOKOLARNI PROTOKOLI

Prema poslednjim informacijama, na teritoriji bivše Jugoslavije traže se ukupno 10.653 nestale osobe. U Hrvatskoj 2113, u Bosni i Hercegovini 6874 i na Kosovu i Metohiji 1666. Članovi njihovih porodica okupljeni su u različita udruženja koja formiraju Koordinaciju udruženja. Upravo je Koordinacija, uz Međunarodni crveni krst, organizator obeležavanja Međunarodnog dana nestalih. Tog dana svi su okupljeni u jednu grupu, pod istim parolama i pred istim zadatkom: da javnost podsete, a nadležne opomenu da se problem s protokom godina ne smanjuje. Pre dve godine u Mostaru su predsednici država regiona potpisali deklaraciju čiji je cilj bio da se podstakne uspešniji proces traganja za osobama nestalim tokom proteklog rata, ali i ranijih ratova na području bivše Jugoslavije. Pozirajući puni entuzijazma, sa osmesima na licima, delovalo je kao da su i lično spremni da odmah prionu na ovaj nemali posao. Dve godine kasnije ne samo da se nije odmaklo daleko nego je u većini slučajeva situacija gora nego što je bila pre potpisivanja. Do nekih od potpisnika predstavnici udruženja, uprkos mnogobrojnim pokušajima, ne uspevaju da dođu, niti da bar od njih dobiju podršku prilikom organizacije Međunarodnog dana nestalih i drugih sličnih događaja. Nedavno su i predsednica Hrvatske Kolinda Grabar Kitarović i premijer Srbije Aleksandar Vučić potpisali Deklaraciju o unapređenju odnosa koja, između ostalog, podrazumeva i rad na rešavanju sudbina nestalih osoba. Mesecima kasnije, situacija je unapređena isto koliko i odnosi dveju država. Tačnije, rešavanje pitanja nestalih nalazi se u blokadi i stagnira već devet meseci.

Kamen spoticanja predstavljaju i različiti podaci kojima raspolažu strane u sukobu, čak i organizacije civilnog društva. Primera radi, Dokumentacioni centar "Veritas", koji je, uz udruženja porodica, među prvima počeo da se bavi pitanjem nestalih, odavno je osporavan u Hrvatskoj kada je reč o verodostojnosti podataka. Sa druge strane, ni Savo Štrbac, direktor "Veritasa", ne ostaje dužan svojim kritičarima, među kojima se izdvaja Hrvatski helsinški odbor, i optužuje ih za greške u njihovim spiskovima na kojima je bilo imena živih ljudi, kao i zbog malobrojnih podataka i oskudnih izvora. Predsednik Komisije za nestala lica Veljko Odalović smatra da su spiskovi "živi" i podložni promenama, a da je najvažnije otkriti i ekshumirati lokaciju.

PROŠLOST KOJA PRITISKA: Fotografije nestalih u ratovima u bivšoj Jugoslaviji

Foto: M. Milenković

Vesna Teršelič iz hrvatske nevladine organizacije "Documenta" kaže da nema konačnog podatka jer se istraživanje nestalih još radi i još uvek istraživači idu od kuće do kuće, od mesta do mesta.

Oni koji žele da naglase dobre strane procesa identifikacije navode loše primere iz nekih drugih zemalja, upoređujući ih sa našim "svetlim" primerima iz ovdašnjih ratova. Tako se izuzetnim uspehom smatra što je više od 70 odsto nestalih u regiji do sada pronađeno i identifikovano. To, međutim, ne objašnjava razloge zbog čega se i danas, primera radi, na teritoriji Republike Hrvatske nalazi 15 poznatih i obeleženih grobnica, bez najava njihovih ekshumacija. Niti javnost zna zašto na prostoru čitavog regiona ima još skoro pet hiljada tela u mrtvačnicama, a koja iz nepoznatih razloga još nisu identifikovana.

NERAZUMEVANJE OKOLINE

Procenti nisu uteha za Maru Devetak čiji je muž Mirko, zajedno sa još trojicom saboraca, mučen i ubijen od strane pripadnika Petog korpusa Armije Bosne i Hercegovine. Njihovo ubistvo je snimljeno amaterskom kamerom i zna se kako su ubijeni i ko ih je ubio, jedino se još ne zna gde se nalaze njihova tela. Za procente ne mari mnogo ni Nada Bodiroga, rodom iz Hrvatske, čiji su roditelji u "Oluji" zapaljeni u kući, zgarište je naknadno asanirano, ali bez potvrđene identifikacije. Čitavih dvadeset pet godina majka Irina Olear iz Ruskog Krstura traga za telom sina jedinca Romka, koji je mučen i ubijen u Osijeku, kao i Gordana Ristić sa Kosova, majka Davora, nestalog 1999. godine... Tako možemo redom, o svih 10.653 primera ovdašnjih tragedija, ali i nedostatka volje da se na rešenju ovog problema brže i savesnije radi.

Ljudi okupljeni u različitim udruženjima porodica često se suočavaju sa nerazumevanjem onih koji ne dele njihove probleme. "Šta više tražite kada je prošlo toliko vremena... nema ništa od toga, što se bavite prošlošću?", samo su neki od komentara na koje nailaze. Nekada ne postoji način da se na ta pitanja jednostavno odgovori. Dvadesetjednogodišnji brat od strica potpisnice ovih redova ubijen je u "Oluji". Bio je muzičar u Gradskom orkestru. Svirao je saksofon i klarinet. Njegova obrada Azrine *Ako znaš bilo što* još uvek odzvanja u ušima odabranog društva za čiju bi dušu to ponekad zasvirao. Želimir, muzičar i pacifista po ubeđenju, ubijen je u rodnom Kninu koji nije želeo da napusti dok se ne uveri da su svi koje voli na sigurnom. Zaslužio je poštovanje za požrtvovanost, za odbijanje da nosi oružje, za dobrotu, za mnogo toga. Ali jedno nije – nije zaslužio da mu se za grob ne zna. To je moj odgovor na pitanja okoline. Verujem da bi svako od onih koji su godinama tragali za ostacima svojih najbližih, ili i dalje tragaju, imao neki svoj odgovor. "Postoji nešto gore od smrti, a to je što ne znam gde počiva moj sin", glasi u celini poruka s početka teksta, zakačena na siluetu od stiropora. Ono što je za neke prošlost kojom se ne treba više baviti, za mnoge je sadašnjost koja traje i pritiska. Samo malo manje politikantstva, a malo više volje i razumevanja dovoljno je da se makar deo tog pritiska smanji. Nego, nekad je upravo to jedino što izostane. ¶

JOVANA MARIĆ

Za istraživanje granice ne postoje

“Dobri mentori nisu sebični, vole mlade, imaju dobrotu i ne ističu sebe, a loši su oni koji žele da iskoriste doktoranda da im on uradi sve, a da oni zarade novac. Matematika to ne trpi, po tome je bliža umetnosti. Matematičar mora da ima ljubav, kapacitet i radoznalost”

Pozni avgust, nekoliko studenata na platou ispred Mašinskog fakulteta ćutke iščekuje ispit. Na jarbolima se, uz zastavu Srbije i fakulteta, vijori i univerzitetska zastava. Prošla su samo tri semestra otkako smo ovde razgovarali sa tadašnjim dekanom Mašinskog fakulteta Miloradom Milovančevićem o tome kada će i kako Srbija postati zemlja koja pravi alate kojima se prave drugi alati (videti “Vreme” 1254). Mada se, na prvi pogled, u Srbiji nije mnogo toga izmenilo, ovde ponešto jeste drugačije. Fakultetom sada upravlja novi dekan, ugledni profesor Radivoje Mitrović, a

Fotografije: Marko Rupena

zahvaljujući Mašinskom ceo Univerzitet je ovog leta neočekivano napravio svoj istorijski rezultat i izborio se za mesto među 300 najboljih univerziteta na svetu na Šangajskoj listi. Ta prestižna lista, koja se zvanično zove Akademska lista svetskih univerziteta (ARWU), rangira 500 vodećih univerziteta i svakog se leta od 2003. godine objavljuje na kineskom Univerzitetu "Đao Tong" (vidi okvir "Šangajska lista").

Univerzitet u Beogradu je 2012. godine prvi put ušao na Šangajsku listu, narednih godina je održavao i popravljao poziciju, da bi sada bio prvi univerzitet u širem regionu Jugoistočne Evrope koji je ikada bio između 201. i 300. mesta te liste. Gotovo simbolično, Beograd se sada po kvalitetu našao u istoj grupi sa Univerzitetom u Bolonji. No, biće da dramatičan i mnogostruko osporavan bolonjski proces nije igrao glavnu ulogu u ovom napretku univerziteta, koji je na prvi pogled teško shvatljiv.

Nikada, naime, nijedan bivši student Univerziteta u Beogradu nije dobio Nobelovu nagradu. Nikada neki od laureata nije bio zaposlen na njemu, niti je redovno predavao. Takođe, nijedan od dobitnika Fildsove medalje, za matematiku, ni jedan jedini semestar nije radio u Beogradu. Na najvećem univerzitetu u regionu koji trenutno školuje oko 90.000 studenata, nijedan njegov fakultet i institut nemaju velikih istraživačkih instalacija, po kojima su poznata svetska sveučilišta. Kada neko od univerzitetskih nastavnika objavi rad u prestižnim časopisima "Nature" i "Science", to spada u vanredne vesti o kojima često piše i domaća štampa. Budući da su sve to uslovi za rangiranje na Šangajskoj listi, postavlja se pitanje kako je bez svih tih aduta Univerzitet u Beogradu postao tako dobar, a jedno od objašnjenja je dao rektor Vladimir Bumbaširević, navodeći kako je uspehu Beograda znatno doprineo veliki broj naučnih radova penzionisanog profesora Mašinskog fakulteta Stojana Radenovića (vidi okvir "Dobitna kombinacija").

Pre našeg razgovora sa profesorom Radenovićem, jedna doktorantkinja na stepeništu fakulteta ga pozdravlja, čestita mu na uspehu i podseća ga na termin odbrane svog doktorata. Nailazi jedan od nastavnika i takođe čestita. Profesor mu skromno odgovara i odmah menja temu, prelazi na jednu matematičku anegdotu. Za nekoliko sekundi u holu fakulteta već drži predavanje spontano okupljenoj grupi, fotoreporteru, snimatelju, nastavniku, doktorantkinji.

"Matematika nas čini boljim ljudima, ali nam priroda ne dozvoljava da uvek budemo dobri", kaže u intervjuu za "Vreme" prof. dr Stojan Radenović. "Slučajno sam video vest kada je rektor rekao da smo dobili poziciju", objašnjava on, dodajući da je Univerzitet imao ukupno više od 3700 radova i da uspeh na Šangajskoj listi nije njegov, nego je rezultat ogromnog broja istraživača.

Šangajska lista

Na svetu danas postoji oko 25.000 univerziteta. Njihova raznovrsnost, brojnost i raznolikost istraživanja su tolike da je poslednjih decenija nastala čitava jedna nova disciplina za uporedno merenje njihovog kvaliteta. Nakon pokušaja da izmere kako Kina razvija svoje akademsko obrazovanje i serije radova na ovu temu, istraživači iz Šangaja, koji su deo specijalnog Centra za merenje kvaliteta, razvili su originalnu metodologiju rangiranja i potom stvorili ARWU listu, kao reprezentativnu meru za sve univerzitete na svetu.

"VREME": Iza vas je duga karijera matematičara. Kako je vaš rad postao tako zapažen tek sada, kada ste u penziji?

STOJAN RADENOVIĆ: Odgovor leži u razvoju interneta i informatičkih tehnologija. Kod mene se prosto nagomilalo znanje, ali na vodećim univerzitetima i institutima u svetu, u Americi, Rusiji i Engleskoj, ima mnogo ozbiljnijih matematičara. Međutim, zahvaljujući internetu sada i mi možemo da budemo u toku i damo doprinos. Prvi naučni rad objavio sam 1976. u "Matematičkom vesniku" na srpskom, a moja prva tema bila je iz funkcionalne analize. Posle toga sam objavio dosta samostalnih radova. Sećam se, međutim, da sam pisao kolegama u Hong Kongu kada sam radio doktorat i odgovor je mesecima putovao brodom. Sada se to dešava u minuti, sve je na tacni. Internet olakšava rad. Meni da pratim pomaže naša Kobson baza podataka. Svakodnevno ulazim na Kobson i čitam svetske časopise. Kada vidim da je izašlo nešto novo što se dotiče moje teme, odmah to odštampam. Volim da čitam, glavna mi je funkcionalna i nelinearna analiza. I savetujem mlađima da čitaju više.

Izjavili ste već kako mladima ne treba da predaju babe i dede. S tim u vezi, matematika se tradicionalno smatra naukom mladih ljudi. I Fildsova medalja se dodeljuje za uspehe u matematici načinjene pre 40 godine. Da li su vama godine ikakva prepreka?

Za istraživanje i za rad granice ne postoje. Kad govorimo o stvaralaštvu, »

Dobitna kombinacija

Pre tri godine profesor Stojan Radenović je otišao u penziju sa Mašinskog fakulteta u Beogradu, no i dalje neumorno objavljuje naučne radove. Pretraga baze *Web of Science* otkriva njegov upečatljiv doprinos modernoj matematici – 109 evidentiranih od oko 150 radova u prestižnim časopisima pokazuje da je Radenović paradigma za ceo Univerzitet, a spisak njegovih radova zapravo skriva tajnu trenutnog uspeha Univerziteta u Beogradu. Radenović, naime, nije usko specijalizovan, njegova istraživanja pokrivaju više disciplina, daju puno malih doprinosa i uz to imaju ogroman broj koautora iz celog sveta. Spremnost da se menjaju discipline i da se ponudi doprinos svuda gde postoji otvoren problem, pa time, posledično, raznolikost sadržaja koju je Univerzitet u Beogradu sačuvao uprkos silnim naporima da se istraživači specijalizuju, pokazala se kao dobitna kombinacija.

godine vas ne ograničavaju da radite. Ali, u pravu ste što kažete da su najjači rezultati kod mladih. U matematici nema mnogo starijih ljudi koji su dali impozantan rezultat za pamćenje. Samo Endru Vajls, kada je dokazao Fermaovu teoremu, imao je nešto više od 40 godina. Moj najlepši rezultat je bio kada sam imao 31 godinu. Tada sam dokazao da svaki normiran prostor u slaboj topologiji nije prostor tipa DF. A prostore tipa DF uveo je jedan od najvećih matematičara XX veka, Aleksandar Grotendik. Kad velikan uradi nešto, ostane i dosta sitnog za nas obične smrtnike.

Vratimo se na Šangajsku listu i veliki broj radova. Za vas je karakteristično da imate zaista puno koautora. Da li u tome leži vaša snaga? Da li velika mreža saradnika doprinosi citiranosti?

Naravno da doprinosi. Imam oko 44 domaća koautora i više od 90 stranih. Postoji razvijena saradnja među nama. Tu ne treba biti zavidan, jer ne postoji ko je bolji, a ko gori. Mogu biti i milion puta citiran, a neko na Matematičkom, ko drži topologiju, možda je u osnovi jači od mene i vidi više. Ali sada je vreme da utičete. Naročito volim da dajem mlađima vetar u leđa, to je jako podsticajno. Objektivno, mladi će dalje da nastave. Svestan sam da u Srbiji ima mnogo ljudi koji više vide od mene, ali možda su inertni, nisu ostvarili saradnju sa kolegama ili rade sami. To je manje-više prevaziđeno. Skoro da ne postojite ako sami radite. Nemate uticaja.

Koliko saradnika imate sa Zapada, koliko sa Istoka?

Imam više timova. Moji prvi radovi su nastali u saradnji sa dvojicom vodećih profesora iz Amerike. Ali, moji saradnici su i po Iranu, Kini, Vijetnamu. Vidite, Vijetnam je mnogoljudna zemlja, ima preko 70 miliona stanovnika i ma šta mi mislili, imaju matematičara sa Fildsovom medaljom, o čemu Srbija može samo da sanja. Matematika se ne deli na istočnu i zapadnu. Pratim na Guglu koliko su mi čitani radovi, i nekad je rad čitan više u Americi nego, recimo, u Indiji i Srbiji, a onda se sve to promeni.

Može se reći da su ne samo koautori, nego i oblasti vašeg interesovanja raznorodne. U jednom razgovoru ste i sami rekli da često menjate oblasti.

U matematici ih sada ima više od dvesta, gde naučnik iz jedne oblasti ne može odmah da razume ovoga iz druge. Prvo sam radio lokalno konveksne prostore, pa se nadovezao na konusne prostore. Interesantno je da je pojam konusnog prostora uveo naš naučnik Đuro Kurepa 1934. u Parizu, ali samo definisao, rekao i ništa drugo, pa se to posle razvilo. Onda sam radio malo subaditivne funkcije, malo Hardijevu analizu, pa sam čitao nestandardnu analizu koja je bila hit... Imam tu dva-tri rada, nije to bogzna šta, ali je osveženje, ohrabruje me da mogu i to.

To je neuobičajeno. Mentor svom doktorandu verovatno neće savetovati da menja oblasti. Kako pomiriti nužnu specijalizaciju u nauci i ovaj vaš pristup?

Profesori daju doktorandima debele knjige da iz njih polažu. To je deplasirano i nazadno. Doktorandu dajem neki rad, recimo iz teorije skupova na pet strana, jer ako ću tome da se posvetim, otvoriću knjigu iz teorije skupova, da steknem familijarnost s tom temom, i videću da li ima smisla i da li mogu... Doktoranda treba gurati u vatru da istražuje, dati mu novi problem, a ne vratiti ga na debele knjige. Naravno da će otvarati te knjige, ali cilj nam je da uradi neki rad, da prijavi doktorat i da ga objavi u adekvatnom časopisu. A da bi sve to uradio, neophodno je da krene u to. U matematici morate da uvedete pojam – ja sam tako definisao m-bačvaste prostore – videli ste da je to s razlogom. Definišete nešto i nađete pri-

mer. To su ti prvi koraci ohrabrenja. Nažalost, sve zavisi od mentora. Dobri mentori nisu sebični, vole mlade, imaju dobrotu i ne ističu sebe, a loši su oni koji žele da iskoriste doktoranda da im on uradi sve, a da oni zarade novac. Matematika to ne trpi, po tome je bliža umetnosti. Matematičar mora da ima ljubav, kapacitet i radoznalost. Matematika je jedna, nema tu razdvajanja, bez obzira na to što je neko specijalista u teoriji skupova, a neko u teoriji merljivosti.

Da li vas uznemiravaju lažni doktorati?

To svakako nije tema za medije. Ako neko plagira nešto, to je beznačajno. Šta može time da dobije? To je dobilo političku dimenziju, a suština je u tome da ako neko doktorira, a ne bavi se naukom, samo gubi vreme. Takav doktorat samo s vremenom izbledi. Ovde je neko namirisao da je neko plagirao. I kako su našli da je rad plagijat? U društvenim naukama je plagiranje kada kažete nešto, a ne citirate izvor. Pazite, svaki doktorat stoji

mesec dana u biblioteci na uvid javnosti. Kada se raspisuje konkurs za asistenta, možete proveriti nečiji doktorat... Ali, ako se ne bavite naukom, to je kao i da niste doktorirali. Doktorat je platforma da se bavite naukom do kraja života.

Neki naučnici se zbog toga zaista uzbuđuju.

Pravi naučnici se ne uzbuđuju zbog toga. Pravi naučnik mora da bude moralno savršen, da ima dobrotu i dobronamernost, da ima kritički pristup. Kada bih znao da je neko nešto plagirao sa Matematičkog, napisao bih mu mejl i to iz dobrih namera, jer štitim matematiku. Mnogo pratim šta se dešava u ovoj oblasti po časopisima i nailazim na neke netačnosti. Običaj je da se zamerke upute samom autoru. Ako on ne odgovori, možete i da prećutite, ali ako radite sličan rad, onda nastojite da ispravite grešku. To se radi preko časopisa.

Povremeno se čuje da opada kvalitet studenata. Da li je zaista opao kvalitet?

Zavisi kako to iznose. To je jedna kuknjava. Da li sada ima manje pismenih u oblasti računara nego pre tri godine? Pa ne može da ih ima. Možda se samo povećao broj nastavnika koji ne emituju popustljivost i nemaju razumevanja. Moramo se uklapati i razumevati mlade.

A da li nam je opao kvalitet matematike?

On po prirodi stvari ne može da opadne. Matematička gimnazija izbacuje odličan kadar. Student koji studira matematiku na nekom od šest srpskih univerziteta sluša analizu na jedan ili drugi način, ali manje-više isto. Ima bolje uslove nego što smo ih mi imali. Matematika je ovde afirmisana sedamdesetih godina, a s vremenom su dolazili sve obrazovaniji i obrazovaniji. Mlađi koji dolaze moraju biti uspešniji od pređašnjih. Sad sam zahvaljujući medijima ispao glavni, a nisam. Ponosan sam što postoji u Srbiji vojska mladih. I to što se Univerzitet popeo na toj listi, za to su oni zaslužni.

Kažete maločas "moj najlepši rezultat". Šta znači kada vam je neki rezultat lep?

Postoji lepota tog dokaza, elegancija, nije dugačak i ima dobar naslov...

Pitanje je malo opštije – šta vam je lepo u matematici? Kako uspostavljate estetski kriterijum?

Matematika ima veze s umetnošću. Imate trik. Kao što je govorio moj pokojni profesor, matematika vrvi od trikova. Na primer, kad hoćete da rešite integral dx sa 1+x, primenite trik, oduzmete jedinicu u dx. Takav trik razvija ljubav kod studenata i budi njihovo interesovanje. Tako sam uvek radio sa njima. Matematika u nekim segmentima ima šablon, ali prvenstveno ima lepotu i trik.

Učili ste i vaspitavali generacije inženjera u ovoj kući. Kako danas izgleda njihova budućnost? Postoji li ikakav put ka reindustrijalizaciji zemlje?

Četrdeset godina sam radio s mladima, to je najveća sreća koju neko može da ima. Ali, to je teško pitanje. Ropstvo, patnja i trpljenje je ono što nas podiže. Hoćemo li imati industriju? Nekada smo je imali. Ponosili smo se vrhunskim inženjerima mašinstva, elektrotehnike, građevine, saobraćaja, geologije, rudarstva. Posle pada Berlinskog zida promenio se i svetski poredak. Sada mladi moraju da pretoče svoje ideje. Treba da dođe strani investitor, da se zaposle u stranoj firmi i da delimično ipak malo budu robovi. Inženjeri imaju perspektivu, imaju mogućnost da se zaposle u stranoj firmi, da obezbede sebe i porodicu, ali da li time možemo da podignemo Srbiju, građane Srbije kao celinu? To je komplikovano pitanje. Rad sa studentima i matematika su me učinili boljim, ali priroda je surova. Ona nam ne dozvoljava da budemo dobri. ¶

SLOBODAN BUBNJEVIĆ

Lokomotiva kapitalizma

Zbog čega je osmo pregovaračko poglavlje, koje se tiče konkurencije i državne pomoći, jedno od najvažnijih u procesu pridruživanja

Kada je u ranijim nastavcima ovog feljtona bilo reči o prva četiri pregovaračka poglavlja, koja regulišu slobodu kretanja ljudi, robe, kapitala i usluga, ove "četiri slobode" su bile definisane kao stubovi na kojima počiva jedinstveno evropsko tržište, a time i ceo projekat Evropske unije. U ovom nastavku govorićemo o konkurenciji, koja bez sumnje predstavlja peti stub, jer je bez nje nemoguće zamisliti EU. Uz to, ovo je poglavlje u kome se nacionalni interesi zemalja članica i evropskih institucija najčešće sukobljavaju, jer sve države instinktivno teže da zaštite svoje proizvođače ili da ih spasu od bankrotstva, dok jedinstveno tržište zahteva da pravila igre budu ista za sve.

Koncept očuvanja konkurencije kao organskog dela EU ima dugu i zanimljivu istoriju, a izvire iz istog vrela iz koga je evropski projekat krenuo – iz težnje da se spreči da nacistička ideologija nikada više ne uhvati koren na Starom kontinentu. Nemački karteli imali su presudnu ulogu u uspostavljanju i održanju Hitlerove vlasti, pa je stoga jedna od prvih stvari koje su zapadni saveznici uradili nakon Drugog svetskog bila da te kartele razbiju i obezbede da obnova ratom razrušene i okupirane zemlje počiva na zdravoj konkurenciji. Ista ideja bila je utkana u Zajednicu za ugalj i čelik, koja je razbila monopole Nemačke, Francuske i ostalih zemalja članica nad proizvodnjom i prometom ovih strateških roba, a potom i u Rimski statut.

Nakon uspostavljanja Evropske ekonomske zajednice, upravo je po ovom pitanju došlo do prvog ozbiljnijeg razmimoilaženja između Evropljana i njihovih partnera sa druge strane Atlantika. Sjedinjene Američke Države, naime, tada su kao i sada snažno podržavale princip konkurencije kao "lokomotive kapitalizma", ali pod uslovom da one, i samo one, budu mašinovođe. Dok su se evropski antimonopolski zakoni primenjivali samo na evropske firme, sve je bilo u redu, ali kada je EU pod svoju jurisdikciju stavila i multinacionalne kompanije, Vašington se naljutio, tražeći monopol u zaštiti konkurencije širom sveta. "Ako hoćete savršeno rešenje, postoji samo jedno savršeno rešenje, a to je da globalnu primenu antimonopolskih zakona sprovodi isključivo Ministarstvo pravde SAD", izjavio je 2002. godine Džoel Klajn, zamenik sekretara za pravosuđe u vreme vladavine Džordža Buša mlađeg. Uprkos brojnim pokušajima, međutim, Sjedinjene Države nikada nisu uspele da nametnu ovu vrstu globalne kontrole.

KADIJA TE TUŽI

Kada je reč o evropskim institucijama, zaštita konkurencije i regulisanje državne pomoći spada u jedno od retkih područja u kome je Evropska komisija istovremeno i sudija i tužilac i dželat i u kome Evropski savet, koji čine predstavnici zemalja članica, nema gotovo nikakve ingerencije. Komisija svakog meseca štampa podebeo izveštaj o kaznama zbog kršenja monopola, i one se redovno izriču i najvećim državama i firmama; pored toga, svako spajanje kompanija mora da odobri Komisija. Najnoviji dokaz da se EK u ovoj stvari ne boji ni najvećih svetskih igrača stigao je ove nedelje, kada je Evropska komisija kaznila američki Epl sa vrtoglavih 13 milijardi dolara zbog poreskih olakšica ostvarenih u Irskoj, gde je sedište ove kompanije za EU. Selektivne poreske olakšice, naime, računaju se u nelegalnu državnu pomoć kojom se krši načelo ravnopravnosti na tržištu, a moćni proizvođač sveprisutnih elektronskih spravica sada ima izbor da kaznu plati odmah, ili da se žali Evropskom sudu pravde sa praktično nikakvim izgledima da spor dobije, uz dodatni ceh u vidu sudskih troškova i kamata. Imamo i samo malo stariji primer projekta gasovoda Južni tok, koji je po oceni Komisije kršio antimonopolske zakone jer je u tom projektu ruski gigant Gasprom trebalo da bude istovremeno i proizvođač i jedini distributer prirodnog gasa u zemljama kroz koje je trebalo da prođe. Kada je Bugarska, tražeći rupu u propisima, ipak počela izgradnju gasovoda sa obrazloženjem da će do završetka radova možda biti nađeno neko rešenje, Komisija je utvrdila da su i ti radovi nelegalni, jer su građevinske dozvole deljene bez javnog konkursa. Na kraju je Gasprom po nalogu ruskog predsednika Vladimira Putina obustavio ceo projekat Južnog toka. Naravno da je u ovoj priči bilo i mnogo politike, ali činjenica je da je EK sa lakoćom dokazala da su evropski zakoni na njenoj strani i da je Rusija, koja je jedno vreme pretila tužbom pred Međunarodnim sudom za arbitražu, odustala od te opcije.

Stoga je za svaku zemlju koja želi da se priključi EU veoma važno da pre zatvaranja osmog poglavlja ne samo uskladi svoje zakone sa evropskim standardima o očuvanju konkurencije, nego da ih uz pomoć nezavisnih regulatornih tela dosledno sprovodi. Ovo ume da bude bolno, pogotovo za bivše socijalističke države, u kojima se državna kontrola nad ključnim polugama privrede decenijama podrazumevala, a zatim su te poluge nakon divljih privatizacija preuzeli miljenici političara, koji su osim jeftino kupljenih firmi često dobijali povlašćen status i državne subvencije. S obzirom na to da su veze političara i tajkuna po svojoj prirodi razgranate i žilave, uvek postoji mogućnost da se nelegalna praksa nekako prošvercuje kroz pristupni proces, ali ako se otkrije nakon učlanjenja u EU, kazne su često drakonske, pa je bolje izvore eventualnih nesporazuma otkloniti na vreme.

BRODOVLJE I ŽELEZO

Za Hrvatsku, najmlađu članicu EU, osmo poglavlje bilo je jedno od najtežih, i ujedno poslednje koje je zatvoreno. Glavni problem bila su brodogradilišta, u kojima je bilo zaposleno na desetine hiljada ljudi, a koja su dobijala obilnu

NEKIM PREDUZEĆIMA DRŽAVA JE MAJKA, A NEKIMA MAĆEHA: Železara Smederevo

Foto: Aleksandar Dimitrijević/ "Alo"

državnu pomoć kako bi njihovi brodovi bili konkurentni na međunarodnom tržištu, na kome primat već decenijama drži Kina. Od pet velikih brodogradilišta, četiri su uprkos dotacijama konstantno poslovala s gubitkom, i EU je jasno stavila do znanja da se te "rupe bez dna" neće tolerisati. Tokom šestogodišnjih pristupnih pregovora sa EU, uzastopne hrvatske vlade su redom obećavale da će brodogradilišta ili privatizovati ili ih zatvoriti, i uvek su nalazile izgovore da to ne urade, ne samo zbog straha od socijalnih nemira već i zato što je brodogradnja u susednoj zemlji odvajkada bila izvor nacionalnog ponosa. Na kraju je Hrvatska 2013. bila prinuđena da ovaj problem rešava navrat-nanos, praktično pred sam ulazak u EU, a tadašnji premijer Zoran Milanović je priznao da bi šteta bila daleko manja da je posao bio započet planski i na vreme. U međuvremenu se pokazalo da je ukidanje državne pomoći bilo blagotvorno i da je omogućilo industriji da stane na zdrave noge: danas je hrvatska brodogradnja deseta po snazi u svetu i druga u Evropi.

Kada je reč o Srbiji, skrining za ovo poglavlje uspešno je završen u novembru 2014, a stručnjaci Evropske komisije su konstatovali da su domaći propisi za suzbijanje monopolskog ponašanja u velikoj meri u skladu sa evropskim standardima. Prema izveštaju EK iz decembra 2015, u toj godini su dodatno ojačani kapaciteti i nezavisnost Državne komisije za zaštitu konkurencije, što je u Briselu pozitivno ocenjeno. Preporučuje se, međutim, da se ojačaju i kapaciteti sudova da obrađuju složene predmete iz oblasti zaštite konkurencije.

Nažalost, situacija u vezi sa državnom pomoći je prema oceni EK mnogo lošija, jer tu ni zakonska regulativa ni praksa nisu u skladu sa evropskim pravilima (*acquis*). Komisija za kontrolu državne pomoći ostvarila je slabije rezultate nego u prethodnoj godini, a u izveštaju se kaže da ona tek treba da dokaže da je samostalna u odlučivanju, jer članove tog tela imenuju ministri. Na kraju se ukazuje da je raspodela državne pomoći netransparentna i da pomoć ne bi smela da se realizuje ako se Komisiji za kontrolu, a samim tim i javnosti, unapred ne dostave podaci kome će i u kom iznosu ona biti data. Smederevska železara se pominje kao jedan od glavnih problema. Ova kompanija nije primila direktnu (fiskalnu) državnu pomoć od januara prošle godine i nedavno je prodata Kinezima, ali javnost ne zna detalje ove transakcije, ni na šta se sve država obavezala da bi stimulisala kupca.

Na kraju, nije nam potrebna Evropska komisija da bismo znali da je država Srbija nekim preduzećima, privatnim i državnim, majka, a nekima maćeha. Ova prva dobijaju obimne stimulacije, besplatno građevinsko zemljište i poreske olakšice, a kad padnu u dugove, lako iz njih izlaze uz pomoć povoljnih državnih kredita (videti tekst o Televiziji Pink iz prošlog broja). Druge idu u stečaj bez mnogo priče, ili da bi bile otkupljene u bescenje od strane vlasti bliskih lica ili uklonjene sa tržišta kako nekom miljeniku ne bi bile konkurencija. Ukoliko želi da uspešno zatvori osmo poglavlje, Srbija će morati mnogo toga da promeni. ¶

DEJAN ANASTASIJEVIĆ

Projekat "Pristupni pregovori sa Evropskom unijom: 35 koraka do cilja" sufinansiran je iz budžeta Republike Srbije – Ministarstva kulture i informisanja. Izneti stavovi ne izražavaju nužno stavove organa koji je dodelio sredstva.

“Ovo je naša odbornica”

Bilo šljiva, pekmeza, bio SNS ministar, ali glavni bio SNS gospodin Babić, jedini sa šljiva stajling do u plave mokasine, kako je samo nos'o svoj dominantno privatni sako šerpa plave boje, so veliki beli dugmići, koji bejahu pričvršćeni kvalitetnim crnim koncem...

SA MANIFESTACIJE: Poselo kod lampeka; praktična upotreba šljiva; gospodin Zoran Babić, privatno

Fotografije: D. Todorović

Organizator javio da Sajam šljiva u Osečini ove godine slavi jedanaest godina postojanja. To je, kako napismeno poručili, još jedna razlog da budu vredniji, bolji i uspešniji. Još javili, Manifestacija je jedinstvena sinteza sajma i festivala šljive, te da svečarska atmosfera, radost i gostoprimstvo domaćina, omogućavaju hiljadama gostiju da osete duh Zapadne Srbije i nezaboravnu aromu plodova ovog kraja...

Na takav poziv reporter ode usmeno vidi kakva je to jedinstvena sinteza, kakva svečarska atmosfera, hiljade gostiju, nezaboravna aroma... Kad tamo, sve na svom mestu. Zgrada opštine uz regionalni put, na delu štednja i minimalizam, na ulazu u zgradu samo tri zastave na jarboli, ispred izbledela itison staza, nekoliko većih saksija sa neko zimzeleno rastinje. U toku aktivnost dočeka gostiju, u'vatimo da novi SNS predsednik opštine, sivo odelo sa pripadajućom kravatom, daje izjavu za Javni servis da ovo velika šansa za Osečinu i Srbiju...

CANE ČAMAC

Reporter mrdne iz te Zgrada opštine ulice desno, opet desno i eto izložbe starih zanata na otvorenom, pletene stolice, zemljani lonci, kod stolara iz Svileuve, ispred bračnog kreveta u teški duborez, okačeno nekoliko daski u plitkom duborezu sa likom đenerala Draže, na kojima pisanom ćirilicom piše “Živ je Draža umro nije dok je Ravne gore i Srbije”. Na otvorenom i krojač sa mašinu “singericu”, mali razboj sa malo i veće tkanje...

Unutra, u sali biblioteke, izložba “Zlatne ruke”. Žensko sa šiške, u neku šiške haljinu, sa bine, upravo poručuje, Zato želim da se vidimo u zdravlju, takmičarima želim sreću, sve vas pozivam da se prihvatite kola. Sa bine se javi muzika, rasplete se folklor, iz sale dadoše podršku. Novinar uze ubeleži šta ima od “narodnu radinost”, šljive, džemovi, pite, vanilice... pa dalje, šljive, ornamentisane čaše, ornamentisane kutijice i kutije, knedle sa šljivama, razni srceta kolači... onda imade sve vrste slatkog na jedan poslužavnik, plus kajmak u posebnoj činiji, još toga, pa kiseli krastavčići, ukrasno kamenje, pletene čarape, još šljiva, veza, vanilica, svega po taj “bakin recept bez dodataka”...

Dalje, prema izložbenoj hali, bilo još ponude, puno paprika ljutačica u saksije, pa Info pult sa devojčurci, tradicionalno Poselo kod lampeka, gde se pokazno kuva pekmez od šljiva, peče rakija. Tu starije žene u narodnu nošnju sa svoju izvornu pesmu, harmonika, jedan sa gajde, i gospodin zdravičar “Antonije čovek iz naroda”, koji izložio knjige sa zdravice, svoju rakiju, nekoliko šajkača i karton na koji u boji piše, “Oj rakijo šljivovice, ja tebe mnogo volim, i uz tebe se bogu molim”...

Tu bilo jošte proizvoda i narodne radinosti, i na svome mestu, levo od ulaska u halu, “Cane” kace. Tu bio sav Cane asortiman, velike, i manje velike crne plastične kace, plus novi Cane proizvod, crni čamac, od istu plastiku ko i kace. Tu bio i Cane gospodin, preko telefon javljo da zauzet sa izlaganje. Ovaj put mu ofis ne bio u rasečenoj kaci, no to beše jedan prostran šator-tenda, pod kojim se gospodin Cane vladao vrlo svečano.

Onda bio ulaz u izložbenu halu, totalno ispoštovan minimalizam, samo plava mušema, iznad ulaza, sa natpisom “Sajam šljiva Osečina”, dva mikrofona... Novinar ujde u sajam, ne bilo naroda, zato bilo proizvoda. Redom, svega, sve šljive i proizvodi od šljive, ima i Mačkat pršuta, razni staklići i burići, rakije sa etiketom,

rakije bez etikete. Najviše, u gajbe i kartonske kutije, šljive, ima "požegača", "čačanka", "stenlej", i ima slatko, pekmez, srcasti šljivani kolači sa beli pasulj slovima "Sajam šljiva". Da se kaže da bila i šljiva koja ne bila plava, zove se "milinkuša", i bila šaka smokava, zelenih. Posle još požegače i čačanke, rakije, slatko u razno pakovanje, bila na zid šarenica, ćilim, na

kojoj na beli milje izvezena plava slova "Dobro došli".

Napolje uveliko tekle pripreme za svečano otvaranje, u sve pristiže, samo što je ne uteraše u halu, crna limuzina, iz koje izađe SNS gradonačelnik Valjeva, svečana roze košulja, crni sako o desno rame. Pristigoše i folklor deca, u koloni i pratnji redara. Gospodin Cane, koji se svečano presvuko u svečanu bledo-plavu košulju, stade kod svog "Cane čamca". Upitamo se sa starijim čovekom, bavi se poljoprivredom, sve proizvodi, cena šljive, nema se račun, cena samo 12–15 dinara po kili.

U sve stadoše pristižu persone sa oko vrata "Gost" identifikaciju. Eto gospodin Miloš Vučevića, SNS gradonačelnika Novog Sada. Gospodin Cane uze prikopča dugmad na svečanoj bledo-plavoj košulji. U sve se primače SNS gradonačelnik Valjeva, i on, i oni oko njega, imađaše Gost obeležje. U sve stadoše tri popa. Uze pirka od istoka, svečano otvaranje je kasnilo.

S OBE RUKE

Kad, posle tačno akademskih 17 minuta, eto ti ministra poljoprivrede Nedimovića, sa njim predsednik opštine Osečina, sa njima SNS gospodin Zoran Babić, i viši i krupniji. Ne samo da viši i krupniji, nego i dominantniji, sav u taj adekvatan i svečani stajling, do u plave mokasine na bosu nogu. A tek sako koji bil najsvečanije šerpa plave boje, a tek velika bijela dugmad, kvalitetan crni konac kojima dugmad prišivena. Gospodin Cane stade mirno pored svoj crni čamac, svi produžiše do SNS Vučevića, prikupiše se, Babić gospodin pokaza SNS gradonačelniku Valjeva da stane do njega.

Pred mikrofone stadoše dve u nošnju devojke, bi "Sedam sati udara"... svi dadoše aplauz, i Babić gospodin je udaro desnom o levu. Pojavi se voditeljka, za koju rekoše da glumica iz serije "Baba se češlja", raspuštene kose, šljiva plava 'aljina, po prsima srebro vez. Voditeljka uze čita, Dobar dan, dobro došli... nastavi sa čitanje, Zemlja Srbija je oduvek bila poznata po proizvodnji šljive... pa pročita, Sa nama je prvi čovek opštine koji će vam se obratiti. Gospodin Cane, od svoje kace, viknu, Bravo, diže obe ruke, javi se Osečine predsednik, u sivi sako sapet na jedno dugme, iz glave reče, Dobar dan poštovani ministre, uvaženi gosti, dragi prijatelji... šljiva iz Osečine stigla je u sve krajeve sveta... u to ime želim da zahvalim svim izlagačima... naš plan je da negujemo tradiciju, kako u proizvodnji šljive, tako u njenoj promociji...

Gospodin Cane, koji se beše primako, još jednom viknu, Bravo, ponovo se javi voditeljka, umetnički pročita, Pozivam ministra poljoprivrede Branislava Nedimovića, da otvori ovogodišnji 11. Sajam šljiva. Javi se ministar, Moje veliko poštovanje, predsedniče Aleksiću, dragi gosti, izlagači, svi kojima je šljiva na srcu... dodatna vrednost će biti simbol za ovo ministarstvo, imamo podršku premijera, naš posao je da plasiramo što više prerađenog voća...

Onda ministru dodeliše korpu sa proizvodi i suveniri, on se zahvali, dodeliše nagrade najbolji proizvođači, voditeljka pročita da se svi pozivaju da uđu u izložbenu halu. Sve krenu unutra, SNS Vučević čestita SNS kolegi Aleksiću na odličnom govoru, kolona stade kod prvi štand, svi pokazaše interesovanje, no, najbolji utisak, po svi parametri, je ostavlj'o Babić gospodin. Nastaviše po štandovi, Nedimović se rukov'o, Vučević klim'o, Babić je za svakog im'o lepu reč i mudar savet.

Iđahu tako, pa opet stadoše, predsednik Osečine Aleksić reče, Ovo je naš SNS odbornik, na to ministar Nedimović pruži obe ruke, privuče Našeg SNS odbornika, reče, Veliko mi je zadovoljstvo. Kad ovi odmakoše upitamo se sa Ovo je naš SNS odbornik, čovek reče da iz sela Gunjaci, Nenad Vilotić, rek'o predsednik, on je odbornik SNS, ima dobru proizvodnju, i televizija dolazila kod njega, ministar mu rek'o da će doći, specijalno, da razgovaraju o budućem radu, svaka mu čast...

Najveći gosti nastaviše odanje, Babić, za slikanje, prikopča bijelo dugme na svečani šerpa plavi sako, predsednik Osečine opet upravi ministra, Ovo je naša odbornica, ministar pruži obe ruke, Naša odbornica uze sprema darove, ministar reče da rakiju neće može primi. Desi se još jedan slučaj Ovo je naša odbornica, završiše sa šljive obilazak, sve priđe štandu opštine Ormož od Dravi, Slovenija, probaše šta sve ima od bundeve.

Krenuše ka izlazu, Babić gospodin zaost'o na štandu "profesionalnih plastenika", proizvođača sa Uba. Tu je im'o nekoliko krucijalnih razmena, govorivši, Tako je, i da država iza svega ne stoji samo verbalno, nego i suštinski. Novinar ubeleži da Babić gospodin, na šerpa plavi sako, ima adekvatne plave i antilop mokasine na bosu nogu, te uze pripremi Babić pitanje, ispred koga prisutan, ispred Partije, možda kao budući direktor Naše pošte? Novinar prvo upita Babić gospodina za utisci, ali, on zahvali, samo reče: Ovde sam onako, privatno! Tako odagno sve primisli da šerpa boje sako nova svečana uniforma direktora Naše pošte, ostavljajući malu mogućnost da to specijalna uniforma čelnika od naši vazduplohovi.

I novinar krenu napolje, pribeleži da SNS Vučević gospodin daje izjavu u našu Tanjug kameru, Već duže vreme postoji komunikacija između Novog Sada i Osečine... Reporter nabasa na voditeljku u šljiva haljinu, lično saznade, ona je Marija Petronijević, doktorka Ivana iz "Baba se češlja". Sve "Gost" gostiju ode na koktel se okrepi, kod "Lampeka" razvukli harmoniku, *Da se vrati što smo nekad bili/ Oj livado što smo te kosili...* ¶

DRAGAN TODOROVIĆ

Powered by EUnet HOSTING

Connected by SBB

Kompletna IT rešenja na jednom mestu

INTERNET • TELEFONIJA • CLOUD • HOSTING

Nudimo vam različite internet i hosting usluge, kao i napredne servise za uspešno poslovanje.

- Cloud Linux i Windows serveri
- Zakup profesionalnih namenskih servera
- Brojne cloud aplikacije (SaaS)
- Cloud inzenjering
- Web hosting
- Usluge Tier 3 Data centra
- BIZ Smart paketi
- Optički internet
- Managed servisi
- Poslovna fiksna telefonija

EUnet HOSTING

www.eunethosting.com
011 30 10 500

Bulevar Zorana Đinđića 8a
Beograd

SBB SOLUTIONS
pametna rešenja

www.sbbsolutions.rs
Kontakt centar 19966

LJUBOMIR ŽIVKOV

Krv i nož

Internet je ogledalo sveta, zato i jeste takav kakav je, zato i izgleda tako kako izgleda! Je li ovo moja misao, ili sam je u svojoj neugomonnoi erudiciji nesvesno pripojio riznici, kao što čovek negde prisvoji tuđ virus koji mu posle iziđe na nos? Koje su dakle sličnosti interneta sa stvarnošću? Internet je svetska Ada Huja, smetlište bez granica i bez premca, s druge strane, kao i u životu, čini mi se da sam u njegovom središtu ja, da sam štaviše polovina interneta ja, a da drugu, trulu polovinu jabuke čini ono što čovečanstvo žvrlja, škraba, kači, šalje, forvarduje, šeruje i šta ti ja znam.

Moguće je da ovo narcisiodno stanovište delim sa drugim (možda i sa svima?! to bi trebalo istražiti) poslenicima i žrtvama interneta, ali ako je fenomen sveobuhvatan, to tek ne ruši moju nauč. tezu, naoborot. (Nećete me nikad čuti kako govorim "net", "na netu" i sl.: ta sitničava jezička uskopišćenost je možda poslednja moja odbrana, jer moram od neželjene pojave, baš zato što je planetarna, ostati na odstojanju.)

Danas upalim laptop, sačeka me poruka da sam zaštićen, treba samo da otvorim dalje blagovest pa ću shvatiti koliko i kako treba da platim mome predobrom, premda nepozvanom dellohranitelju (nakon nekoliko polovnih mekintoša već dugo radim na dellu). Zar to nije isto kao kad gostioničaru ili piljaru (ako im biznis samo lepo krene) neko ko je na rubu zakona ponudi da ga štiti od lopova? Nije li to kao kad bi prodavcu bostana komunalni policajac ponudio da mu za nekoliko porcija ribića mesečno gleda stalno kroz svoje službene prste?

Čekaj, na internetu ne moraš da platiš svima koji te opsedaju... – Vraga ne moram: "Vaš plejer je toliko sramotno zastario da nećete preko njega više čuti nijedan ton; kao sada već osvedočeni protivnik napretka suspendovani ste do daljnjeg, a to u vašem slučaju znači doživotno. Štaviše, pošto biste vi bili kadri da terate inat, što dakako škodi najviše vama, nećete ubuduće moći da koristite ni vaš još uvek voljeni e-mail (vidimo da je većina negdašnjih korespondenata digla ruke od vas), jer su programi, pa dakle i taj preko kojega biste da razmenjujete elektronsku poštu svi u neraskidivom, funkcionalnom, ali zašto ne i u komercijalnom klupku i takoreći kolopletu, što nadilazi vaš prošlovekovni um, i opiranje novom našem proizvodu biće dovoljno da vas lišimo svega što ste dosad zapravo besplatno koristili, misleći da softver raste na drveću, kao dudići u vašem zavičaju. Restartujte dakle vaš računar, platite šta se od vas traži, držite korak sa ljudskom rasom, ne budite tako zadrti i jednog dana bićete nam zahvalni!"

Ne znaju da meni tradicionalno ne ide od ruke ni downloadovanje onog što je besplatno, ja bez udubljivanja u ono što piše na ikonici klikćem ("oro klikće sa visine...") tamo gde piše "next", držim da je "next-next-next" ono što se očekuje od prosečnog korisnika, kad ti odjedared upozorenje: ovim svojim naizgled bogougodnim postupkom mogao bih da u celosti i za svagda uništim svoje životno delo, all data in this computer, ako li samo nastavim sa nepromišljenim nextovanjem! Da li možda ipak želim da teram kako sam otpočeo?

Zato imam i kompjuter za muziku, držim ga podalje od interneta; ponekad se osetim se kao neko ko jedno od svoje dece uopšte nije upisao u osnovnu školu, ali samo na toj mašini mogu da zaostajem koliko mi drago, a to baš i radim.

Ko bi rekao da ćemo internet i ja, nakon početne simpatije koja mi se čak činila uzajamnom, dogurati do ovolike baš netrpeljivosti

♥

Nisam ni znao da je moj parlament toliko društveno aktivan, naše najviše zakonodavno telo je izgleda kolektivni član silnih udruga što trgovačkih, što vojnih, što pobožnih, zadivljujuća su i sama imena tih organizacija koje su utočište i sinekura za političare raznih zemalja, nekima je to dodatna počast i prekovremeni rad, doklen drugima je to bojim se jedino što im je domaća vrhuška mogla udeliti. Ja i meni slični, mi smo dobročinitelji, mi plaćamo putovanja interparlamentaraca, dnevnice, inteparlamentarcima kao što im samo ime kaže pripada pravična naknada za život odvojen od porodice... Inteparlamentarna unija! Nisam za nju ni znao, ali dobro, svi parlamenti su, poput književnika, jedna porodica, te tako međuskupštinski sarađujemo i sa Crnim Morem (Crnomorska ekonomska saradnja), i sa NATO paktom, crnim barem koliko i more, pa sa Centralnoevropskom incijativom (ne kaže za šta inicijativom, to je kao Srpski pokret obnove, a ne zna se čega!), također smo u Parlamentarnoj skupštini Procesa saradnje u jugoistočnoj Evropi. Biser je Interparlamentarna skupštini pravoslavlja, dobro te nije Interplanetarna, što bi zapravo i bila prava mera naše državne pobožnosti.

Nisam ni znao da nam je Skupština pravoslavna, dodatno me je sneveselilo što breme cerkvujušče pripade nekadašnjem saradniku "Vremena", aforističaru malo je reći talentovanom, koji se u ranoj mladosti priklonio Vuku Draškoviću, i koga sam ja tj. aforističara kao god i njegovog partijskog šefa izručio zasluženom zaboravu, jakože i njih dvojica mene, kad eto ti čoveka u Interparlamentarnoj skupštini pravoslavlja, ako, ako, Revolucija je jela svoju decu, nije to prijatno ni napisati, parlamentarna demokratija svoj porod hrani, doji majka svako čeljade koje se odalo politici, država uvek nađe da odanik nešto korisno radi, da zarađuje i da se štaviše duhovno razvija. ¶

VIZANTIJA ŽIVI

Iako se država Nemanjića u kulturološkom pogledu danas shvata kao deo vizantijskog sveta, ona je baštinila njegov rimski karakter, ostajući na taj način u zapadnjačkom, papskom diskursu Rimsko-vizantijskog carstva. Ovo je jedna od tema o kojima se govorilo na Međunarodnom kongresu vizantologa, skupu zbog kog je beogradska vizantologija bila u centru naučne pažnje

NOVI MILENIJUM: Iz ciklusa *Ekfraze* Milete Prodanovića

Pripreman pet godina, u Beogradu je prošle nedelje održan 23. Međunarodni kongres vizantologa. To je bio važan skup i važan događaj, i za nauku i za Srbiju. Više od 1300 naučnika iz 49 zemalja sveta bavilo se temom "Vizantija – svet promena" na šest plenarnih sednica i 50 okruglih stolova. Povodom kongresa otvoreno je osam izložbi o Vizantiji, sajam stručne literature, organizovana su predavanja i stručne ekskurzije (vidi okvir). Predsednik Organizacionog odbora bio je Ljubomir Maksimović, emeritus profesor Univerziteta u Beogradu i potpredsednik SANU za društvene nauke, pokrovitelji Kongresa su bili predsednik Republike Srbije i UNESCO, organizatori – Srpski komitet za vizantologiju i AIEB (Međunarodna asocijacija za vizantijske studije), a suorganizatori – SANU i njen Vizantološki institut, Univerzitet u Beogradu, Filološki i Pravni fakultet. Filozofski fakultet nije učestvovao u organizaciji, iako je najveći broj domaćih učesnika Kongresa upravo iz ove ustanove, i iako je najveća sala Filozofskog fakulteta nazvana po profesoru Georgiju Ostrogorskom koji je zaslužan za prestiž beogradske vizantološke škole. O tome će biti reči kasnije u tekstu.

Vizantologija je jedna od retkih disciplina u nas koja ima dugu i u međunarodnoj nauci priznatu tradiciju. Utemeljio ju je 1906. godine profesor Dragutin Anastasijević, i time osnovao treću vizantološku katedru u Evropi (posle Minhena i Pariza). Već 1927. godine Beograd je prvi put bio domaćin kongresa na kome je učestvovalo oko 200 vizantologa. Prestiž beogradske vizantološke škole nesumnjivo

ATOS SVETA GORA: Manastir Zograf, 1836.

Arhanđeo Mihailo i bogataš, 1858.

je vezan za Georgija Ostrogorskog na Filozofskom fakultetu u Beogradu, kao i za osnivanje Vizantološkog instituta pod okriljem SANU 1948. godine. Vizantija se smatra živim organizmom, i zato što su ideologija, erudicija, umetnost i kultura suštinski uticale na razvitak Evrope, a njeni su tragovi vidljivi daleko izvan granica Vizantijskog carstva. S tim u vezi je formulisan i moto Kongresa "Sve se menja, ali ništa ne propada", misao vizantijskog intelektualca Maksima Planuda indirektno inspirisana Heraklitom. U tom smislu na Kongresu je data prilika mladim naučnicima da predlože lične ideje i projekte za buduća istraživanja Vizantije. O tome je, između ostalog, govorio i profesor Ljubomir Maksimović, ocenivši da se "današnja istraživanja vizantijskog sveta nalaze u neprestanim promenama", a zbog napretka u okviru *instrumenta studiorum* i sličnih promena, nazvao ih je "gotovo turbulentnim".

Teme koje su izabrane za ovaj najnoviji Kongres predstavljaju oblasti za koje je pokazano najviše interesovanja u proteklih pet međukongresnih godina. To su: hagiografija, arheologija ranovizantijskih gradova, religiozne prakse i čula, ideja rimske države među Slovenima, i vizantijska istoriografija. Ta peta tema je posebno istaknuta zato što vizantijska istoriografija i danas predstavlja najvažniji izvor podataka za moderna istoriografska istraživanja o vizantijsko-srpskim odnosima. Govorilo se i o perspektivi vizantologije u veku i milenijumu koji su započeli, konkretno o mogućnosti korišćenja digitalnih tehnika u humanističkim naukama uopšte. Posebna kongresna sednica bila je posvećena ugroženosti vizantijske kulture širom sveta, od Sirije i Turske, uključujući i crkve Kosova i Metohije, što je koincidiralo sa porukom koju je vizantolozima uputio Tomislav Nikolić, predsednik države, pozdravljajući ih na početku Kongresa. Kako su preneli mediji, Nikolić ih je prvo podsetio na pouke istorije Vizantije, konkretno njenog sloma za vreme Konstantina XI Paleologa, koji je po svojoj majci bio Dragaš i koji se za pomoć u borbi protiv nevernika obratio Evropi. Međutim, prvo su ga opljačkali krstaši, a Venecija je odnela »

Doček kralja Srbije Petra Karađorđevića

Patrijarh srpski German sa dvojicom mitropolita i svetogorskim civilnim upravnikom u manastiru Hilandaru, maj 1959.

mnogo umetničkih dela. "Za mene je bolna opomena i upozorenje to što je Sveta Sofija, prvobitno izgrađena kao hrišćanska crkva, u gradu novog imena – Istanbulu, u svoje doba postala najpoznatija džamija. Na Kosovu se ne čuva samo srpska, čuva se evropska kultura, svetsko pamćenje. Molimo vas da nam pomognete u nošenju tog časnog krsta. Sami smo i osećamo se kao Dragaš", rekao je predsednik Nikolić.

Šta danas znači pojam Vizantija? Srđan Pirivatrić, kopredsednik Organizacionog odbora Kongresa, objašnjava da je danas rašireni kulturološko-politički pojam Vizantija oznaka specifičnog "vizantijskog" identiteta, kako je u jednoj prilici duhovito napisao oksfordski profesor Siril Mango, konvencionalne je prirode i odgovarajući je u slučajevima kada nije neodgovarajući. "U modernoj vizantologiji je dobro poznato, a u široj javnosti još skoro hiljadu godina, sve do osmanskog osvajanja Konstantinopolja 1453. godine i preostalih delova carstva u nekoliko narednih godina. Uvođenje pojma Vizantija u navedenom značenju vezuje se, naime, za ime Jeronima Volfa, prvog izdavača štampanih "vizantijskih" istorija, inače bibliotekara u kući bogate i uticajne porodice Fuger iz Augzburga, koja je bila u poslovnim vezama sa Karlom V Habzburškim, carem Svetog Rimskog carstva, polovinom 16. veka. Pojam je, u tom značenju, posebno u novije vreme, široko prihvaćen, a iz njega su kasnije izvedeni i drugi odgovarajući pojmovi, kao što je vizantologija.

Prevedena u stvarnost vizantologije danas, kaže za "Vreme" dr Smilja Marjanović Dušanić, članica Organizacionog odbora, tema Kongresa *Vizantija – svet promena* "predstavlja izvesnu polemiku sa prečesto ponavljanom floskulom o statičnom Bizantu, kao okamenjenoj civilizaciji koja je formu pretpostavljala suštini i koja je bila nesposobna za dinamiku promena koja sobom donosi napredak svakom društvu. Ne samo da je reč o jednom živom državnom organizmu Rimskog carstva koji je preživeo deset vekova kroz različite promene i prilagođavanja, već, i to je danas ostalo živo, o kulturi koja nastavlja da traje kroz pravoslavnu crkvu i umetnost u svim zemljama tzv. vizantijskog komonvelta".

Jedna o tema koja ilustruje tezu o Vizantiji kao živom organizmu, a koja može da zazvuči kao neočekivano interesovanje vizantologije, jeste uloga čula u vizantijskoj religioznoj praksi, priča o načinima na koje su Vizantinci doživljavali svetost čulima. "Porast naučnog interesovanja za svet čula i čulnosti u srednjem veku prirodno je usledio posle značajnih prodora u razumevanju odnosa srednjovekovnih ljudi prema telesnom i posle pojave novih interdisciplinarnih pristupa istoriji mentaliteta, posebno istraživanju u oblasti emocija", kaže Smilja Marjanović Dušanić, precizirajući da su zanimanje za ovu temu naročito podstakla strujanja u novovekovnoj istoriografiji, u izvesnom smislu novoj disciplini, u kojoj su se "kao posebna oblast izdvojila istraživanja uloge čula u liturgiji i umetnosti". "Takav razvoj discipline nastao je na podlozi proučavanja promena koje je dinamičan razvoj hrišćanskog bogosluženja doživeo tokom stoleća srednjovekovne istorije, na istoku, kao i na zapadu kontinenta." Smilja Dušanić podseća da pitanje upotrebe i percepcije čula tokom srednjeg veka ima dugu tradiciju. "Svako od čula omogućavalo je različite puteve saznanja. Počev od promene koja se u odnosu prema vrednovanju čulnog opažanja kao merila saznanja desila tokom samog srednjeg veka otkrićem Aristotelovog traktata *De sensu*, postepeno je na delovanje čula prestalo da se gleda samo sa prezirom, kao na izvor iskušenja. S obzirom na pokušaje definisanja uloge čula u procesu saznavanja, a posebno na učenje o sinesteziji čula, u srednjem veku beležimo različite pokušaje da se utvrdi primat unutar mogućnosti čulne percepcije. Sa rađanjem shvatanja prema kojem se saznanje 'aktivira' slikom, zvukom, mirisom, ukusom i dodirom, na mogućnosti i saznajne moći pet čula počinje da se gleda na pozitivan način." U to vreme uočava se i uloga čula unutar liturgijskog čina. "Sa promenom percepcije tela kao tamnice duše došlo je do

CARIČIN GRAD: Episkopska bazilika

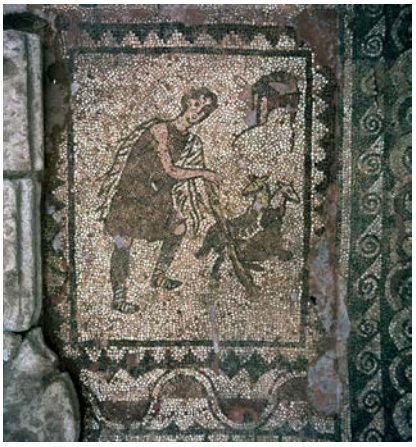
Kapitel

manje, da je taj pojam u pretežnoj meri artificijelan. Vizant ili Bizant ime je stare tračke kolonije koju je rimski car Septimije Sever proširio, a car Konstantin Veliki uglavnom porušio da bi na istom mestu 324. počeo gradnju svoje nove rezidencije Konstantinovog grada, Drugog ili, kako je u narednim decenijama nazvan, Novog Rima. Nova carska rezidencija je do kraja 4. veka postala prestonica ogromnog Rimskog carstva, koje je 395. podeljeno na dva upravna područja čija su središta bila dva Rima, stari i novi. Zapadni deo carstva postepeno su tokom 5. veka osvajala razna "varvarska", uglavnom germanska plemena, a vođa jednog od njih je 476. godine osvojio i sam Rim, svrgao cara Romula Avgustula i osnovao sopstvenu kraljevinu. Istočni deo opstao je, međutim,

svojevrsne afirmacije telesnosti, posebno na poznosrednjovekovnom Zapadu. Takođe, zahvaljujući sve razvijenijoj simbolici gesta unutar crkvenih obreda, vernici su stalno pozivani da učestvuju u doživljaju punoće Boga koji im se otkrivao tek u sadejstvu čula, njihovoj sinesteziji. Na taj način uspostavljena ritualna praksa, počivala je na ideji aproprijacije svete istorije neprekidnim obnavljanjem, time i oživljavanjem sećanja na osećaje, slike, mirise, zvukove i dodire koji su se desili u svetoj prošlosti. Bio je to način da sveta istorija bude periodično aktuelizovana kao sadašnjost liturgijskog obreda i time postane proživljeno iskustvo vernika."

Najnoviji rezultati međunarodnog istraživanja o lokalitetu Caričin grad, koje poslednje četiri decenije sprovodi Arheološki institut u Beogradu sa partnerima naučnim institucijama iz Francuske, Nemačke i Austrije, bili su posebna tema

Dobri pastir

sednice Kongresa o ranovizantijskim gradovima. Vujadin Ivanišević, rukovodilac tog projekta i dopisni član Francuske akademije nauka, kaže za "Vreme" da su 2011. godine prvi put u Srbiji za potrebe arheologije izvršena *lidar* snimanja čime su "otkriveni novi delovi grada, definisana trasa akvedukta i utvrđene osnove okolnih ranovizantijskih fortifikacija". Zatim, proučavanjem odlika svakodnevnog života u gradu "postignuti su izvanredni rezultati koji omogućavaju rekonstrukciju lanca ishrane, ali i ekonomije ranovizantijskog društva". "Ova istraživanja su posebno fokusirana na proučavanje uzroka gašenja antičke civilizacije i dolazak Slovena na Balkansko poluostrvo." Otkrivanje novih ranovizantijskih bazilika je, po Vujadinu Ivaniševiću, najznačajniji rezultat istraživanja. "Otkrićem velikog broja objekata u podgrađima i u samom gradu, kao i pronalaskom pet novih ranohrišćanskih bazilika, rezultati su prevazišli očekivanja. Potrebno je naglasiti da je za sto godina arheoloških iskopavanja otkriveno deset crkava, a za pet dana prospekcije savremenim metodama pet novih bazilika, što je u potpunosti promenilo sliku o urbanizmu Caričinog grada. Petnaest bazilika svedoči o značaju grada kao crkvenog središta – arhiepiskopije, ali i verskog i hodočasničkog centra. Ovi nalazi ujedno ukazuju da se sa velikom izvesnošću Caričin grad može identifikovati sa Justinijanom Primom. Neki od novootkrivenih objekata mogu se identifikovati sa hospicijima – bolnicama, a neke od crkava pripadaju, sasvim je izvesno, manastirskim kompleksima." Ove godine su otkriveni tragovi antičkog rudarstva na prostoru opština Medveđa, Bojnik i Lebane, "konstatovan je veliki broj rudarskih okana i radova koji ukazuju na važnosti ovog regiona u eksploataciji rude od praistorije, preko antike do srednjeg veka", naglašava Ivanišević.

Za javnost koja prevazilazi naučnu, moguće da je najzanimljivija tema o odnosu srednjovekovnih Srba i dva carstva – Rimskog i Vizantijskog. Srđan Pirivatrić, učesnik sesije o ovoj temi, kaže za "Vreme" da "od doseljavanja na prostore Rimskog carstva početkom 7. veka Srbi se nalaze na područjima uticaja dva Rima, Starog, sedišta rimskog pape, a nekada središta čitavog Carstva, i Konstantinopolja, Novog Rima, nove carske prestonice i sedišta vaseljenskog patrijarha". "Šire područje današnjeg Balkanskog poluostrva pojavljuje se kao zona dodira, suživota, preklapanja, suprotstavljenosti i sukoba autoriteta Rima i Konstantinopolja koje je u mnogim segmentima odlučujuće uticalo na regionalnu i srpsku istoriju od 7. do 16. veka, a na određen način i kasnije. Posebno je bio važan problem crkvene jurisdikcije, koji se do 1054. godine teoretski i praktično rešavao razgraničenjem sfera pomesnih crkava, dok je posle podele hrišćanskog sveta sva ekumena teoretski, a neka njena područja i u stvarnosti, postala područje preklapanja autoriteta Rima i drugih središta autokefalnih pomesnih crkava, u prvom redu Konstantinopolja. Sveti Sava je krunisanjem svoga brata Stefana Prvovenčanog 1220. godine u Žiči stvorio jednu vrstu političkog obrasca za budućnost, u kojem je lokalni prvosveštenik, arhiepiskop – a ne rimski papa ili njemu podređeni duhovni autoritet – osveštavao 'samodržavnu' svetovnu vlast, na čiji izbor nije uticala neka druga zemaljska vlast, dajući tako neophodnu sakralnu auru kraljevskoj kruni. Iako se država Nemanjića u kulturološkom pogledu danas shvata kao deo vizantijskog sveta, treba reći da je ona baštinila ranije ustaljena shvatanja koja su na nivou terminologije odricala Vizantijskom carstvu njegov rimski karakter, nazivajući ga i grčkim carstvom, ostajući na taj način u zapadnjačkom, papskom diskursu Rimsko-vizantijskog carstva."

Osnovna ideološka matrica kroz koju se u Vizantiji gledalo na Srbe, kaže Pirivatrić, određena je "shvatanjem o rimsko-helenskoj političkoj i kulturnoj superiornosti nad varvarskim, nerimskim i nehelenskim svetom, kojem su pripadali svi drugi narodi". "U okviru takvog pogleda na 'druge' postojao je unutrašnji konfesionalni kriterijum, koji je Srbe kao pravoslavne hrišćane stavljao u bolji položaj nego katoličke Latine tj. Franke, ili muslimanske Turke, smatrajući ih, razume se, i dalje za varvare. Tako je jedan vizantijski diplomata na dvoru kralja Milutina u svom izveštaju primetio da je kraljevo ugledanje na rimsku raskoš i otmenost isto što i trka pešaka sa lidijskom dvokolicom. Sačuvani primeri vizantijske književnosti, najpre istoriografije i retorike, održavaju stavove prestoničke kulturne elite, čiji je prezir prema Srbima bio uslovljen i činjenicom da se država

Učesnici

Među vizantolozima bilo je i svetskih naučnika čija su imena poznata ovdašnjoj javnosti zbog prevoda njihovih knjiga na srpski jezik. Pomenimo Johanesa Kodera, Džona Haldona, Atanasiosa Markopulosa, Mišela Kaplana, Žan-Kloda Šenea, Bernara Flizena, Elizabet Džefris, Pola Magdalina, Antonija Rigoa, Guntera Princinga, Alberta Bergera...

Osim već pomenutih naučnika iz Srbije, navodimo i Mirjanu Živojinović, Miodraga Markovića, Dejana Dželebdžića...

Povodom i tokom Vizantološkog kongresa, u Beogradu je otvoreno osam izuzetno vrednih i retkih izložbi. Važna vest je da će sve trajati i nakon Kongresa.

U Galeriji Srpske akademije nauka i umetnosti je velika i ne često priređivana izložba "Svet srpske rukopisne knjige (12–17. vek)". Dr Irena Špadijer i dr Zoran Rakić odabrali su 80 reprezentativnih rukopisa iz domaćih i delom inostranih kolekcija. Takvi eksponati vrlo retko mogu da se vide zato što se čuvaju u bibliotekama, objasnio je dr Rakić agenciji Tanjug. Na primer: Rukopis sa slovima Grigorija Palame i Varlaama Kalabrijskog iz Dečana, Zbornik srpskih žitija, Hilandarski tipik Svetog Save, Gorički zbornik, Danilov zbornik... Izložba je otvorena do kraja septembra, a Miroslavljevo jevanđelje, njen najatraktivniji eksponat, biće izložen do kraja avgusta.

U Muzeju "Cepter" je izložba "Zvuci, refleksi i ritmovi srednjovekovlja u delima srpskih umetnika druge polovine 20. veka i novog milenijuma". Izloženi su radovi Milete Prodanovića, Čedomira Vasića i Zorana Grebenarovića. Osim ranijih, ovom prilikom prikazani su i najnoviji radovi Milete Prodanovića iz ciklusa *Ekfraze* – slobodna interpretacija detalja sa dve enigmatične Bogorodičine ikone koje se čuvaju u Nacionalnoj galeriji u Vašingtonu. Na izložbi je i ambijentalna situacija *San II* Čedomira Vasića iz tri celine: *Konstantinov san*, *U ovom znaku*, istorijske bitke dočarane digitalnim goblenima, i *Šaka* kolosalne statue Konstantina u Palati čuvara na Trgu Kampidoljo u Rimu, transponovana u neonski crtež. Zoran Grebenarović je poznat po desetogodišnjem oslikavanju crkve u Lozoviku.

U Muzeju Srpske pravoslavne crkve je izložba "Srpski postvizantijski ikonopis sa područja obnovljene Pećke patrijaršije (1557–1690)", a biće otvorena do 22. oktobra. U Etnografskom muzeju je izložba "Pretrajavanje hramova kroz život naroda" na fotografijama iz muzejske kolekcije. U Konaku knjeginje Ljubice je izložba grafika i fotografija "Atos Sveta gora" i biće otvorena do 11. septembra. U Atrijumu Biblioteke grada je izložba digitalnih crteža i akvarela o Svetoj gori Daga Patersona i Tima Vajnera, u dvorištu Rektorata na Studentskom trgu je izložba o prethodna dva Kongresa vizantologa održana na ovom prostoru – u Beogradu 1927. i na Ohridu 1961. godine, i "Vizantijsko graditeljstvo kao inspiracija srpskih neimara novijeg doba" u Galeriji nauke i tehnologije SANU.

Planirana je i izložba reprezentativnog arheološkog materijala iz kolekcije Narodnog muzeja, ali nije realizovana. Šta je na njoj moglo da se vidi, i koliko bi bilo važno i dobro da se videlo, moguće je informisati se iz teksta pripremljenog za katalog izložbe, koji je objavljen u trotomnom Zborniku promovisanom tokom kongresa. Kako je iz Narodnog muzeja objašnjeno "Vremenu", "građevinski radovi na unutrašnjosti centralne zgrade u jeku. Zaposleni su od maja ove godine iseljeni na privremene lokacije, a najveći deo kulturnih dobara obezbeđen je u muzejskim depoima". To je ujedno i objašnjenje zašto vizantolozi nisu videli Galeriju fresaka – zatvorena je za posetioce zato što se privremeno koristi za muzejske kancelarije. Međutim, u Narodnom muzeju ističu da "iako u veoma svedenim mogućnostima delovanja, nađen je način da predstavimo mali deo bogatog kulturnog nasleđa koji se čuva u Narodnom muzeju a tiče se vizantijskog kulturnog miljea". Misli se na eksponate iz kolekcije Narodnog muzeja koje obogaćuju druge izložbe: već pomenuto Miroslavljevo jevanđelje je pozajmljeno za izložbu u SANU, devet ikona je na izložbi u Muzeju SPC, a mr Bojan Popović, viši kustos Galerije fresaka Narodnog muzeja, koautor je izložbe u Etnografskom muzeju.

U Galeriji "Progres" održan je Sajam stručne vizantološke literature. Objavljen je već pomenuti trotomni Zbornik na engleskom jeziku čiji su urednici Danica Popović i Dragan Vojvodić, posvećen uticajima vizantijske kulture na srpsku. To je reprezentativna, bogato ilustrovana publikacija koja je okupila više od 60 domaćih naučnika. Publikacija predstavlja sažetu istoriju srpske umetnosti sagledanu sa stanovišta recepcije vizantijskog kulturnog modela u srpskoj sredini. Zbornik su objavili Službeni glasnik, Vizantološki institut SANU i Srpski komitet za vizantologiju.

Objavljena je i knjiga Proceedings, urednica je Smilja Marjanović Dušanić, sa dvadeset referata o temama plenarnih sednica. ¶

Nemanjića tokom 13. i 14. veka značajno teritorijalno proširila na račun Carstva, a vrhunac su bila velika Dušanova osvajanja i njegovo posezanje za vizantijskom carskom titulom. Takvo gledište malo je ublaženo, mada ne i napušteno, u vreme uspona Osmanlija, zajedničkog neprijatelja Srba i Vizantinaca."

Kongres je održan u starom akademskom jezgru grada, u prostorima Univerziteta u Beogradu u Kapetan Mišinom zdanju, Srpske akademije nauka i umetnosti i Filološkog fakulteta. Kao što je rečeno na početku teksta, sala "Georgije Ostrogorski" bila je zatvorena za 1300 vizantologa sveta. Filozofski fakultet se oglušio o poziv da učestvuje u završnoj etapi organizacije Kongresa, bez obzira na to što je značajan broj profesora i studenata relevantnih studijskih grupa učestvovao u radu kongresnih sednica ili u organizaciji ovog događaja kao član njegovih organizacionih tela.

Utisak je, međutim, da je sve proteklo primereno visokom rangu događaja. Dokazano je i pokazano, pa zašto onda to i ne istaći, da je za dobru organizaciju osim entuzijazma pojedinaca bilo neophodno da i najznačajnije državne i akademske ustanove (u ovom slučaju ne sve u jednakoj, a ni u potrebnoj meri) prepoznaju značaj Kongresa kao lokalnu i globalnu afirmaciju društveno-humanističkih nauka, našeg identiteta i kulturnog nasleđa.

Osvrćući se na izmaku osamdesetih godina prošlog veka na istoriju vizantologije u Srbiji, pokojni profesor Filozofskog fakulteta Ivan Đurić primetio je da je ta nauka jedan od naših, mada sve ređih, prozora u svet. Ove godine, svet je desetak dana boravio u Beogradu, a upoznao se i sa vizantijskim i srpskim nasleđem Srbije uključujući Kosovo i Metohiju, i severne Makedonije. Pokazalo se da je srpska, konkretno beogradska vizantologija, potvrdila značajno mesto koje ima u svetskim okvirima. ¶

SONJA ĆIRIĆ

O novim singularnostima

HERST NA BALKANU:
Jedna od prošlih postavki, Muzej savremene umetnosti Skoplje, (courtesy Paul Stolper Gallery, Damien Hirst and Science Ltd.)

Foto: Ivan Blažev

Izložba "Nova religija" (Muzej savremene umetnosti Vojvodine, Novi Sad) prvo je predstavljanje umetnosti britanskog umetnika Dejmijana Hersta u Srbiji. Herst je jedan od najuticajnijih, najinovativnijih i najuspešnijih svetskih umetnika. "Novom religijom" Herst, između ostalog, želi da suprotstavi nauku i religiju

Bliži rok zvezdama ili preduzetnicima nego usamljenim melanholičnim genijima, umetnici poput Dejmijena Hersta (ali i Džefa Kunsa ili Takaši Murakamija) poseduju čitave fabrike koje zapošljavaju desetine, ponekad i stotine, asistenata za realizaciju njihovih radova. Od Vorhola do Hersta sama ideja umetničke "fabrike" transformisala se tako da, uhvaćena u kovitlac kapitalističkog realizma, ona sada isključivo zavisi od obrta i profita. Sa Herstom se formira figura umetnika koji, kao jedno od mnogih singularnih čvorišta unutar mreže ekonomskog i simboličkog kapitala, eksperimentiše sa mogućnostima različitih povezivanja sa svetom. Nestanak "romantičnog", privilegovanog mesta umetnika simptom je izmenjene topologije čitavog društvenog polja koji nastaje usled promene režima rada kapitalističke mašine. Kolateralni efekti ove promene su, na jednoj strani, marginalizacija umetnosti, a na drugoj, izmeštanje težišta moći na ono što je Fuko u svojim analizama biopolitike detektovao kao *višak bio-moći*.

Marginalizacija umetnosti, najavljena još onom Hegelovom konstatacijom da za nas moderne ljude umetnost i religija više ne uživaju apsolutno poštovanje, preko Hajdegera i Žižeka, ostaje aktuelna sve do danas. Kod Hegela se ipak ne radi o "kraju umetnosti", već pre svega o marginalizaciji umetnosti, o jednom novom i drugačijem odnosu sila koji će promeniti svet, a samim tim, ne samo čovekovo mesto, već i njegovo snalaženje u svetu. Ukoliko se ispostavi da je istina koja se iznosi tim stavom konačna, to bi po Hajdegerovom sudu značilo da umetnost više nije "suštinski i nužan način na koji se dešava istina". Time se otvara pitanje zašto je to tako, pa samim tim, i šta onda, ako je to tako? Na drugoj strani, Žižekovo slaganje sa ovim Hegelovom stavom je gotovo decidirano: da, umetnost će i dalje postojati, ali interes se izmestio na novi sklop nauke i tehnike i upravo u tome je najveća opasnost. Tačnije, danas "jedino nauka (konceptualno znanje)" uživa to hegelovsko apsolutno poštovanje, što implicira da se interesovanje savremenika premešta na tehniku i nauku, dok se čitava umetnost ubrzano marginalizuje. »

POSTAVKA:
Muzej savremene umetnosti Skoplje,
(courtesy Paul Stolper Gallery,
Damien Hirst and Science Ltd.)

U tom smislu Herstova konstatacija da "nauka mnogima postaje nova religija" otvara pitanja o mestu umetnosti unutar neoliberalnog kapitalizma. Zbog čega sve više verujemo u nauku, odnosno šta se dogodilo sa našim verovanjem u umetnost? Tako postaje razumljivo Herstovo nastojanje da u svojim radovima uspostavi vezu između religije i nauke, umetnosti i kapitala i sl. Od radova kao što je *Anatomija anđela* (*The Anatomy of an Angel*, 2008), pa do onih sa pilulama čiji nazivi referiraju na biblijske motive, neprekidno se presecanju dve linije, religijska i naučna, dva verovanja iz čijih preseka se mogu pojaviti nova pitanja.

Među umetnike koji su uticali na Hersta, istaknuto mesto zauzima Frensis Bejkon sa svojim boksovima i deformisanim figurama unutar ovih trodimenzionalnih prostornih okvira. Svojim studijama "nakon Velaskezovog portreta pape Inoćencija X", Bejkon je detektovao promenu u odnosu sila, kao i početak izmeštanja moći iz onih tradicionalnih centara (dvor, crkva...) u neuhvatljive mreže. Pristup koji je Žil Delez nazvao kreativnom reinterpretacijom klasika kod Bejkona, nastavlja se sa Herstovim boksovima i kontejnerima, sledeći onu promenu topologije društvenog polja koja nastaje sa promenom režima rada kapitalističke mašine.

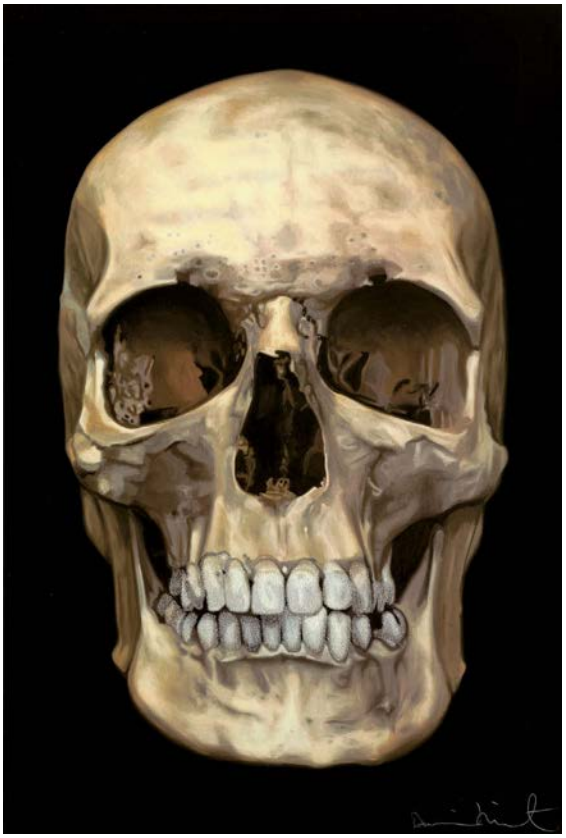
Ta promena započinje sa biopolitikom, kada je vlast u 19. veku prisvojila život ili preuzela brigu nad životom. Zahvaljujući dvostrukoj igri tehnologije discipline i tehnika regulacije, ona je uspela da prekrije čitavu površinu od organskog do biološkog, od tela do populacije. Vlast je tako preuzela brigu nad životom uopšte, gde je na jednoj strani telo, a na drugoj populacija. To pretpostavlja neprekidno nadopunjavanje dva niza: niz telo–organizam–disciplina–ustanove uklapa se sa nizom populacija–biološki procesi–regulacioni mehanizmi–država. Upravo zbog toga što se tehnologija discipline i tehnologija regulacije nadopunjavaju u različitim dispozitivima, one su konstitutivni momenti u promeni režima rada kapitalističke mašine.

Na krajnjim tačkama vršenja bio-vlasti, međutim, pojavljuju se i njeni paradoksi. Tako se na jednoj strani, kao prvi ekstrem, nalazi "atomska vlast", a na drugoj, ono što se naziva "viškom bio-vlasti". Za Fukoa ovaj višak bio-vlasti pojavljuje se u trenutku kada je "čoveku tehnički i politički data mogućnost, ne samo da uređuje život, već da izazove umnožavanje života, da proizvodi život, da proizvodi čudovišta, da – u krajnjem slučaju – proizvodi viruse koje je nemoguće kontrolisati i koji će biti univerzalna propast. To je strahovito širenje bio-vlasti koja će (nasuprot atomskoj vlasti) prevazići svaki ljudski suverenitet. Sa otvaranjem ove druge linije, to nezaustavljivo širenje bio-moći preti da izmakne svakoj ljudskoj kontroli. Politika tako postaje neodvojiva od tehnologije, izmeštajući se iz humanističkog kluba ili sekte onih pismenih u mreže tehno-moći, ona sve manje utiče na uspostavljanje dominantne realnosti.

Herstovi kontejneri i kabineti ocrtavaju sve veću dominaciju te linije "viška biomoći" koja se javlja unutar biopolitike i koja emfatički obeležava kraj 20. i početak 21. veka. Iz kombinacije iskustva minimalne umetnosti (Donald Džad, Sol Levit...) i bejkonovskih prostornih okvira formirale su se različite serije: *Prirodna istorija* (*Natural History*) koju čine životinje u formaldehidu, potom zatvoreni boksovi/kontejneri kao prostori ispražnjeni od ljudskog prisustva, i najzad različiti "kabineti" (za dijamante, za medicinske instrumente, pilule, školjke, cigarete, za Sveto trojstvo i sl.). Kabinet *Noć dugih noževa* (*Night of the Long Knives*, 2008) koji

***Duša na lestvicama Jakobljevim*, 2005. (courtesy Paul Stolper Gallery, Damien Hirst and Science Ltd.)**

***Lobanja ispod kože*, 2005. (courtesy Paul Stolper Gallery, Damien Hirst and Science Ltd.)**

referira na Hitlerovu čistku iz 1934. godine unutar vlastite partije, kod Hersta je šestodelni ormarić prepun hirurških instrumenata. Tako sa "viškom bio-vlasti" ulazimo u permanentno *vanredno stanje* (Agamben, Benjamin), čija je konsekvenca da svakog trenutka može nastupiti neka "noć dugih noževa", da je na delu permanentno čišćenje vlastitih redova.

Unutar ovih serija dolazi do pomeranja na koje u svojim analizama bio-politike ukazuje Agamben kada pokazuje kako se sa *bios* (politički shvaćenog života) težište premešta na *zoe* (goli život). Ako politika discipline pretpostavlja *bios*, onda bio-politika sa viškom bio-moći pretpostavlja *zoe* kao stalno otvorenu mogućnost da se unutar jednog dela populacije može primeniti neka od bio-tehnika u svrhe "humanističkog" pripitomljavanja. *Zoe* kao *goli život*, kao ono što nije ni na koji način zaštićeno, i logor kao model reteritorijalizacije bilo kog dela populacije, tako postaju dva konstitutivna momenta za moguću primenu neke *bio-tehne*. Tako je svako zatvaranje u neoliberalnoj mašini rezervat koji se u svakom trenutku može transformisati u logor, a samim tim svaki *bios* u *zoe*, goli život, otvoren za najrazličitije intervencije sistema.

Ukoliko su Bejkonova tela izobličena usled promena odnosa sila gde *bios* (dakle, život) postaje objekat moći, onda Herstovi kontejneri sa ili bez životinja u formaldehidu ukazuju na to da sada *zoe* (goli život) postaje objekt moći. Dok je kao *bios* život podanika bio izložen različitim silama ali još uvek unutar političkog polja, dotle se sa zatvaranjem u kontejnere život izmešta izvan političkog i kao *zoe* postaje otvoren za različite intervencije. Naše kuće, kancelarije ili pabovi tako postaju kontejneri, mesta novih zatvaranja u kojima se život kao *bios* transformiše u *zoe*, u goli život ostavljen na milost i nemilost višku bio-moći. Upravo zahvaljujući ovoj transformaciji, koja nastaje sa viškom bio-moći, blizina smrti, barem za senzibilitet umetnika poput Hersta, postaje nepodnošljiva (od *The Physical Impossibility of Death in the Mind of Someone Living*, 1991 do *For the Love of God* 2007). Za Hersta smrt je, sasvim lakanovski, apsolutni gospodar označitelj koji izmiče svakoj simbolizaciji, pa samim tim i ocrtava granice sveta života koji je najbliži nekom "kabinetu čudesa".

Upravo ovu promenu od *biosa* do *zoe*, moguće je sagledati kao "kabinet čudesa" (*wunderkammer*) koji nastaje kao karta vlastitog života, ali i mapiranje jednog istorijskog vremena. Utoliko je razumljivo zbog čega Herst voli kompleksnost sveta kao neobičnu isprepletanost umetnosti i života koja izmiče svim zatvaranjima, nepokretnosti i smrti. Sagledati tu kompleksnost sveta čini se da je moguće samo u različitim serijama slika, skulptura i instalacija. Slike sa leptirima ili raznobojnim tačkama, instalacije sa pilulama ili medicinskim instrumentima mapiraju jedno stanje stvari koje ocrtava obrise nastajanja novog sklopa politike i tehnologije kao viška bio-moći.

Čini se da kritike koje se upućuju Herstu, ne uračunavaju izmenjenu topologiju čitavog društvenog polja. U novonastaloj konstelaciji, Herst je simptom daleko radikalnijih promena u režimu rada kapitalističke mašine tako da zahtev za promišljanjem ove promene prevazilazi uobičajene kritičke opaske. U civilizaciji koja na početku 21. veka nastaje iz viška bio-moći, umetnost, pa samim tim i mesto umetnika, nezaustavljivo se marginalizuju. Ali, nisu li pitanja koja postavljaju oni marginalizovani upravo ona koja nas teraju na mišljenje – ukoliko smo spremni da ih čujemo? ¶

JOVAN ČEKIĆ

Čaranje rečima

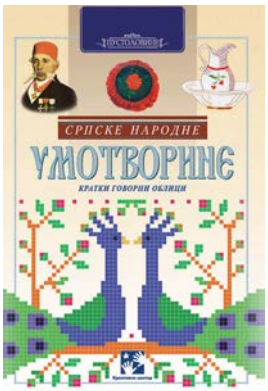

Nedavno je objavljena peta knjiga edicije Pustolovine, *Srpske narodne umotvorine – kratki govorni oblici*, kojom "Kreativni centar" zaokružuje seriju posvećenu srpskom narodnom stvaralaštvu. Nastajanje ove edicije trajalo je 18 godina. "Za sve uzraste – od rođenja do starosti, ima u ovoj velikoj školi životno važnih sadržaja. Zbog toga ona treba da bude u osnovi svakog obrazovnog sistema, inače će on biti krnj i neuspešan. Kao što drvo ne može biti bez korena, tako ni obrazovan čovek ne može biti bez svoje narodne književnosti. Tu su njegovi koreni", napisao je dr Simeon Marinković, priređivač i urednik ove edicije. Tekst o neophodnosti narodnih umotvorina u obrazovanju dr Boška Suvajdžića, profesora Filološkog fakulteta u Beogradu, napisan za "Vreme" povodom *Umotvorina*, namerno objavljujemo prvog dana nove školske godine

Nekada se verovalo da reč ima čudesnu moć čaranja, ako se sa njom dovoljno orodimo. Nažalost, sve manje smo rodbina sa rečima. A reči su važne. Jezik je važan. Jezik nas određuje prema drugima i prema sebi.

Kratki govorni oblici, ili male folklorne forme, nešto je što srećemo svakodnevno u neposrednoj govornoj komunikaciji, ali su to ujedno i iskazi koji prenose vekovima zapretano jezičko blago iz bogate usmene tradicije. Oni su istovremeno leksički ornamenti i metaforička dekoracija govora, ali i temelj leksičkog fonda svakog jezika. Zagonetke, izreke, poslovice i poslovična poređenja, blagoslovi, kletve i zakletve, pitalice, brzalice, razbrajalice, uzrečice, molitve, pozdravi i otpozdravi, frazeologizmi, jezičke igre, sve to govori o neizmernom bogatstvu leksičkog fonda jednog jezika i širini misli jednog naroda. O gipkosti i neuništivoj sposobnosti istog tog naroda da se menja, prilagođava društvenim okolnostima, ali i da u rečima očuva prvotna, arhaična značenja, zaboravljene prelive smisla i potisnute misaone procese, elemente materijalne kulture i običaja, ali i kolektivne etičke norme i obrednu praksu.

Značajno mesto koje je Vuk Karadžić u *Srpskom rječniku* (1818; 1852) dao kratkim govornim oblicima svedoči o visokoj meri kojom je vrednovao potrebu negovanja jezika, lepote govorne fraze i stilizacije pesničkog izraza. Pored *Rječnika*, Vuk je 166 zagonetki štampao kao dodatak *Narodnim srpskim pripovijetkama* (Beč, 1821). U svojoj zbirci narodnih poslovica (1836; 1849) istakao je poslovice kao "narodnu filosofiju ili nauku i poznanje življenja na ovome svijetu". Što one doista i jesu.

Na sve ovo nas još jednom podseća knjiga *Srpske narodne umotvorine: kratki govorni oblici* u izdanju "Kreativnog centra" (edicija Pustolovine, prir. Simeon Marinković i Slavica Marković, ilustrator Mirjana Živković, Beograd 2016).

Kratki govorni oblici su značajni i po tome što imaju određenu praktičnu, pragmatičnu namenu u govornoj komunikaciji, što prenose određene signale iz najdubljih slojeva tradicionalne kulture, ali i po tome što, u najvećem broju slučajeva, zahtevaju neposrednu govornu komunikaciju i dijaloški okvir. Drugim rečima, zahtevaju sagovornika. A to je upravo ono što je savremenom čoveku najdeficitarnije. Svakodnevna razgovorna situacija gotovo da je izgubila svoj smisao i značaj među mladima, u eri internet pomame koja ostavlja čoveka samog pred zaslepljujućim, ali slepim ekranom. U kome se ne ogledaju ni mudrost niti iskustvo predaka nego najčešće i jedino mi sami.

Sažetost, pregnantnost, stabilnost forme, ali i mogućnost variranja, lakog i nesmetanog transfera sadržaja iz usmenog u pisani diskurs i obrnuto, širok internacionalni fond koji zadire u klasične izvore Znanja, kao što su antičko nasleđe i biblijski izvori, ali i regionalna specifičnost

IZVRSTAN IZBOR ILUSTRACIJA: Iz *Srpskih narodnih umotvorina*

svake nacionalne kulture, sve to iznova potvrđuje značaj i potrebu jednog ovakvog izdanja. Ukusno opremljenog i znalački uređenog, izvanredno ilustrovanog, sa lepom merom ukusa kada je reč o popularnim izdanjima.

S druge strane, ovakve knjige pokazuju i to u kojoj meri su slikovitost, metaforički kov reči, bogatstvo sinonima, slojevitost frazeologizama, gipkost govornog obrta i duhovitost jezičke fraze pohranjeni u svakodnevnom govoru. Naši sklopovi reči preslikavaju mogućnost da se misli u slikama i nastanjuje u pismu. Govorne fraze, "u običaj uzete riječi", dragocene mikrostrukture jezika nisu okoštalo i okamenjeno tkivo tradicije. One se preinačuju, menjaju u drugačijim kontekstima, menjajući istovremeno same te kontekste, iskazuju u novim pesničkim slikama, metaforičkim oblicima i poređenjima.

Mnogi izrazi, pojmovi i termini kratkih govornih oblika su danas izgubljeni, zaboravljeni ili potpuno nerazumljivi. Posebno za mlade naraštaje. Ko još danas u nekoj osnovnoj ili srednjoj školi u gradskoj sredini zna, na primer, šta su to bakrač, samar, preslica, stupa, vatralj, verige, raonik i druge reči koje, neminovno, kao eksponati određene materijalne kulture, sa tom kulturom i iščezavaju. Otuda je veoma važno prevesti i protumačiti ove pojmove, kako bi sam smisao kratkih govornih oblika postao dostupan i novim generacijama.

Čitajući cvetnik kratkih govornih oblika *Srpske narodne umotvorine* koji je prevashodno namenjen deci i mladima, nameće se misao da se detinjstvo danas mora posmatrati dinamično, kao "društveni konstrukt" (A. Praut, A. Džejms), te da je za uspostavljanje komunikacije sa novim generacijama važna "kulturna kontekstualizacija istorije književnosti za decu" (Jovan Ljuštanović). Knjige poput *Srpskih narodnih umotvorina* postaju neophodna lozinka za uvođenje u dečji svet pravih, vrednih, "ozbiljnih" sadržaja na pravi način, u duhu vremena, moderno i zanimljivo.

S druge strane, kada je reč o likovnim prilozima Mirjane Živković, ova knjiga, kao i cela biblioteka Pustolovine "Kreativnog centra", pokazuje koliko je za uspelo popularno izdanje tradicijskih sadržaja u jednoj knjizi za decu važan vizuelni kod, izvrstan izbor ilustracija (iz Etnografskog muzeja i drugih izvora), kao i majstorsko grafičko oblikovanje.

U samom tekstu napomena i komentara, izboru citata i priloga naučnih autoriteta i književnika od imena i dela, napravljen je odličan balans između stručnog i popularnog, između estetskog i vaspitnog. U meri u kojoj to neće biti previše agresivno i nametljivo, pokazano je i kako kratke govorne umotvorine poučavaju i podučavaju. Vodilo se računa o tome koliko u detinjstvu jednog čoveka, kao i jednog naroda uostalom, važnu ulogu igraju arhetipovi i kulturni simboli.

I druga izdanja iz biblioteke Pustolovine "Kreativnog centra", o srpskoj narodnoj epici i lirici, kao i izbori iz usmene proze, predstavljaju osvežavajuće štivo za decu i omladinu. Sigurne i suverene u materiji, pouzdane u periodizaciji i žanrovskoj specifikaciji, prilagođene uzrastu i interesovanju novih generacija, ove knjige na nov, zanimljiv i pre svega dinamičan način približavaju mladima srpsku »

usmenu tradiciju i time samu tu tradiciju čine mladom. Ne na uštrb vrednosti, niti u smislu podilaženja potrošačkom čitalačkom ukusu, one su ipak prilagođene aktuelnom društvenom i kulturnom kontekstu. S druge strane, nužno interdisciplinarne i kulturološke, ove knjige nisu zanemarile supstancijalnost književne materije koju predstavljaju. Ovim se pokazuje da tradicija može biti sveža i moderna, da može biti predstavljena deci i mladima kao uzbudljivo traganje i neponovljiva pustolovina.

Zbog čega su poslovice i izreke, zagonetke i jezičke igre potrebne današnjoj deci? Ako pogledamo predmetni registar kratkih govornih oblika, uverićemo se u to da se leksemama iz oblasti prirodnih pojava, nebeskih tela, flore i faune pre svega – očovečuje svet. Čovek je središte ove vrste univerzalnog iskustva, njegovo materijalno stanište – dom, kuća, grad, zemlja, ali i duhovno obitavalište – srce, jezik, um, duša. Otuda je u korenu Znanja koje prenose ovi kratki, i samo na prvi pogled jednostavni oblici, jedna nesumnjiva humanistička komponenta, usmerenost na ljudsko iskustvo i etičku sferu čovekovog života.

Istovremeno, u kratkim govornim oblicima čuva se večita čovekova zapitanost o životu, smrti, sudbini, Bogu, smislu postojanja na ovom svetu. Neki od najuniverzalnijih etičkih zahteva, koji stoje kao duhovna vertikala u trajanju srpskog naroda, metaforično su spregnuti u tek nekoliko gnomskih iskaza. Kao ono kada Majka poručuje Marku, od sada pa do isteka vremena, da pazi kako se ponaša, "jer zlo dobra donijeti neće".

Vremena su teška, oskudna, metežna. Oskudno je i u društvu. Posebno u kulturi. Svi znamo: teško je isploviti na more po buri tamo gde treba da bude bonaca; zametno je boriti se snagom individualne volje tamo gde se traže institucionalna rešenja; tvrdo je polje koje treba da zaoremo; gust je korov koji nam ne da ploda.

Ovakva izdanja nas opominju: kod jezika ne postoji lakše i brže, ali postoji sigurnije i trajnije. Sigurnije i trajnije ćemo dopreti do smisla ako poznajemo jezik na kome se sporazumevamo. Ako umemo da govorimo, umemo i da maštamo. A to nije mala dobit u današnjem svetu. ¶

BOŠKO SUVAJDŽIĆ

Gej komunizam u postpank Beogradu

Vredelo bi današnjim čitaocima učiniti dostupnim jedan zatureni "skandalozni" roman Puriše Đorđevića, artefakt vremena koje se udaljava, a da ga nismo još ni razumeli kako treba

Te davne sezone maj-jun 1986. nad Evropom više nije toliko kružio bauk komunizma, koliko je kružio oblak radioaktivnog đubreta iz Černobilja, odakle je ilegalno izašao 26. aprila, preko krova nuklearke, kao lopov koji beži s plenom. Bio je to logičan, neslavan, toksičan kraj jedne utopije, ovaploćene u državi koja je prva u svemir poslala i psa i čoveka – dobro, čoveka su barem vratili kući, makar i samo zato da nam zadovoljno saopšti kako tamo gore nije sreo nikakvog Boga – ali zato nije postizavala da elementarno nahrani, obuče i obuje svoje podanike (a nije im dozvoljavala da bilo šta od toga učine sami). I do SFRJ je doplovio taj oblak i zagadio sve što je stigao, a onda se volšebno zaustavio tik pred jadranskom obalom koja je tako ostala devičanski čista pred turističku sezonu, ili su nas tako bar uveravali s televizije, a mi smo se s obešenjačkim osmehom zaverenika pravili da im verujemo. Kako god, neki su tog samrtnog proleća ipak u slast zobali *černobiljske jagode*, jer ko da odoli iskušenju kratke jagodeće sezone, a ja se sećam da su nas zbog nečega najviše upozoravali na spanać. Sreća za Popaja da nije živeo ovde.

I baš je nekako u to vreme, ili tek nešto kasnije, izašao Gradac broj 70, za maj-juni 1986; navikli smo već na to da Gradac nije kao drugi časopisi, da je to zapravo jedna serija tematskih svezaka, zbornika, antologija i drugih dragocenosti, ali ovo je opet bilo nešto drugačije: bio je to roman, u celini i celosti, novo delo Puriše Đorđevića *Ljubavna priča*. Ispostaviće se da je njegova časopisna premijera ujedno i jedino obličje koje će dobiti, sve do danas: nikada nije preštampan, nikada se nije pojavio u formi "klasične" knjige.

Nisam pitao, ali čisto sumnjam da je tako bilo voljom njegovog autora.

Bio sam u sivomaslinastoj JNA uniformi u to vreme, sećam se da sam s titovkom na glavi i gajeći garež ispod usana cunjao beogradskim knjižarama tražeći, meždu pročim, taj Purišin Gradac, o kojem se već naveliko šuškalo da donosi "skandalozan" sadržaj, ali mi je valjda baš zbog te fame i izmakao, kanda je brzo rasprodat, i nikada nije došao do mene, osim u obličju legende. Ni u potonjim godinama i decenijama nisam uspevao da ga se domognem. Sasvim nedavno, jedne lepe junske festivalske podgoričke večeri, posvećene priči o Gradcu, požalio sam se javno na to, i Branko mi je Kukić obećao da će mi poslati jednu sačuvanu *Ljubavnu priču*. Nedelju-dve kasnije, koverat je bio na mom stolu.

Ljubavna priča je, naime, roman u kojem se sve nekako vrti oko (muške) homoseksualnosti. Daleko od toga da takvih motiva nije bivalo i ranije u našim književnostima, ali više uzgredno, a ovo je bilo nekako prvi put da je "to" ne samo

u fokusu nego da se pri tome ne radi o nekom teškom andergraundu, nego o knjizi vrlo renomiranog autora. To što ovaj nije bio baš na glasu kao gej (da, izraz je uveliko postojao i kod nas, mada je u javnosti bio prilično retko rabljen), moglo je samo dodatno da intrigira...

Iako "skrivena" među koricama časopisa, ova je knjiga i tada dobro prepoznata od otvorenih duhova; valja, na primer, obratiti pažnju na odličan prikaz Igora Mandića u NIN-u od 19. oktobra 1986, dostupan i u njegovoj knjizi *Romani krize*. No, može li se ova knjiga, ako je već prvi put čitate tek sada, čitati "tadašnjim" očima? Može se pokušati, ali to na koncu i nije tako važno. Važnije je: šta je ostalo od nje? A možda i od nas, nekadašnjih?

Jer ovo je, zapravo, knjiga koja jako miriše na osamdesete, jugoslovenske, srpske, pogotovo beogradske. Gej tematika je tu centralna pikanterija, no prate je bezbrojne druge, jer je to vreme u kojem padaju tabui: pisac se, lako i uzgredno, poigrava sveprisutnom hladnoratovskom paranojom koja je u "nesvrstanoj" Jugoslaviji imala specifičnu rezonancu, sve elemente "zapadno-kapitalističke dekadencije" tretira s lakom, insajderskom ironijom suštinski ih usvajajući (a njegov Beograd u ovoj knjizi deluje kao nekakva oljuštena, a ipak blazirana postpank Kazablanka!), koketira i s likovima neizlečivih prosovjetčika, uveliko eksploatiše motive nestašica, prezaduženosti države, ovisnosti o MMF-u, zaparloženosti sistema, diskretno nabacuje međunacionalne napetosti... Istovremeno, Beograd koji pulsira ispod tih slojeva ove knjige ima neodoljivih elemenata onog *večnog beogradskog*, ali isto tako i odiše duhom vremena, s (više)generacijski nostalgizujućim efektom, čitano iz današnjeg vremena. Mada je i ta nostalgija žestoko paradoksalna, kad pogledaš, i daje ti misliti... Kako drukčije, recimo, reagovati na ovaj pasus: "Ulica Proleterskih brigada bogata je starim zgradama. Ova ulica se nekada nazivala Krunska. Sada je Ulica proleterskih brigada bila krunisana stanovima i zasebnim kućama za ministre, članove CK, emigrante iz nekih socijalističkih zemalja. Ulica proleterskih brigada noću se sjajila od kratkih i dugih svetala kojima su policijska kola opominjala. Jer, ispred stanova ministara stajali su snažni mladići, nekad u milicijskom, a nekada u civilnom odelu. Kao i u Beogradu, noćni život u Ulici proleterskih brigada nije prestajao. Policijski automobili obilazili su drugove koji čuvaju ministre, njihove bašte i mir, njihove prozore iza kojih su blistale abažur-lampe i novi teoretski članci za sutrašnje novine da brane socijalizam od noćnog razmišljanja filozofa koji su u svojim spisima tražili odgovor na pitanje – 'Ko je pojeo zaradu radnika?'"

Pa dobro, ali "o čemu se tu zapravo radi" i šta je uopšte s tom gej tematikom? Purišino je pripovedanje zapravo takoreći divlje, asocijativno, zaigrano, on ne mari mnogo za tzv. psihološku uverljivost i svoje likove uglavnom jedva skicira, obrati su proizvoljni kao u kakvom B filmu ili još više stripu, rekao bih da se vidi manjak "čisto književne" ambicije u nekom školskom smislu, koja uzmiče pred potrebom da se kroz gotovo *pulp* peripetije poigra nekolikim tabuima, političkim i tzv. moralnim. Središnji je lik uzorni komunista i diplomata (i obaveštajac?) Marko, koji megjutoa gaji postojanu sklonost k muškarcima; Drugovi su namerili da ga pošalju na osetljivu poziciju u Vašington, ali on samokritički priznaje pretpostavljenima muškoljubnu strast koja bi ga mogla kompromitovati i ugroziti misiju. Ništa od diplomatije, ali može li "peder", drugarice i drugovi, uopšte da bude komunista? Kao po nekoj čudnoj kazni, umesto u Ivanjicu (što bi bilo kod Nušića), Marka sklanjaju s očiju skandalizovanih i šalju ga za učitelja u idilično srbijansko selo Planina, gde Marko otkriva – umesto rumenih i stidljivih seljančica i seljačića koji ni ne slute čemu sve može da posluži Ono među nogama – pravu sodomu i gomoru, a ističe se lik lepog đaka Jovana, nimalo nesklonog učitelju i muškom polu generalno, u čemu ionako ima solidnog iskustva; odatle nadalje neću ni pokušati da vam prepričavam pomahniti zaplet. Zanimljivo je kako se fokus tzv. moralne panike s vremenom menja: danas istopolna ljubav u književnosti izaziva mnogo manje skandala, ali bi zato u ovom romanu neki moralistički inkvizitor po meri puritanstva XXI veka mogao da prepozna "pedofilske" motive, poput neke gej-Lolite!? Uf...

A Puriša se sve vreme, zapravo, opako igra. I čini to razbarušeno, šmekerski, šarmom nadoknađujući inherentne mane jednog ne preterano prostudiranog teksta. Utoliko je ova knjiga, u svoj nesavršenosti koju tako lako nosi i podnosi, više od dokumenta jednog vremena: integralan deo jednog značajnog umetničkog opusa, vredan novih čitanja. Bilo bi dobro i potrebno da ona napokon postanu moguća, pošto ne verujem da Branko Kukić može svakome da pošalje po jedan čudom sačuvani primerak... ¶

TEOFIL PANČIĆ

Duša džeza

Nenametljivi sving, odmereno skat-pevanje, bez pretenzija čitaju nam suštinu džeza na tako cool način

Ni izdaleka dovoljno da zaželim povratak te decenije, ali podsećanja radi:

početkom 90-ih Beograd je uživao mali procvat džez-klubova. U zgradi Filozofskog fakulteta, iznad podrumske sale koja će godinama biti najpoznatija kao klub 'Industrija' – leglo tehno-muzike – u hiperaktivnom 'Platou' između ostalih, štrkljasta tinejdžerka Alma Vučinić je tih sezona s ra-

Foto: David Pujado

znim sviračima tek brusila sopstveni talenat pevajući standarde; nije ostala nezapažena, pa je nastupala i s velikim džez-orkestrom državne RTV, iskusila scene i studije...Njena muzikalnost i glas pripremili su nas da '95. bez iznenađenja primimo vest – Alma osvojila stipendiju za Berkli, i ode. Prirodno. Te je za sobom ostavila krhotine Jugoslavije, i raspevane deonice na denshitu *Samo želim da znam* lokalne grupice (?) Dee Monk, upotrebljenom i u dokumentarcu *Vidimo se u čitulji*. Da je ostala, možda bi se ugojila i dočekala da joj ponude ulogu podmlađivanja Denis & Denis. Onda *Samo želim da znam* verovatno ne bi imala svoj paralelni život, povampirenje na YouTube, obrade, počasno mesto u raznim revival-priredbama tipa *Volim Devedesete*...

Berklee College of Music u Bostonu, SAD, i danas je obrazovni ideal za ambiciozne muzičare u zahvatu mnogo širem od džeza. Ali dok uživamo u muziciranju čak i naših 'povratnika' s te visoke škole – kao što su Vasil Hadžimanov ili Katarina Pejak – a svako malo neko ovdašnji ide na klinike, radionice i ispite koji se svetom kao pipci šire iz Berklija, teško je setiti se koliko je već i upisivanje na te studije bilo izuzetno za domaću scenu pred kraj XX veka. Gđica Vučinić od toga, međutim, nije napravila nikakav publicitet, i pokazaće se da je skromnost odlika i njene i karijere gitariste Raleta Mićića kog je tamo upoznala.

Po završetku studija mladi par nastanio se u Njujorku, logično. Ali i nezavisno od džeza, izgleda da je jedini siguran način da iz Srbije dospete u XXI vek – da načisto napustite Srbiju. Alma i Rale su odonda polako razvijali svoje zasebne karijere, ne dižući oko toga nikakvu galamu u postojbini. Ona je 2004–2013. s etiketom CTA objavila albume *Introducing Alma*, *Hours* i *Tonight*, praćena raznim postavama; sarađivala je s Mobijem (Moby, u prošlom veku gost 'Industrije', a u ovom EXIT-a). On svoje sviračke, ali i kompozitorske i aranžerske veštine, praktikuje i uz već dobro poznate (npr. trubač Tom Herel) i sa sopstvenim malim sastavima, brojem izdanja ne zaostajući za suprugom. Oboje i komponuju, Alma neke stihove koje peva piše na engleskom, ponekad i na srpskom. I to skladno utkaju u standardni džez-repertoar, pa sve skupa dobija fine kritike i omogućava im da od muzike koju vole pristojno opstaju u klubovima i manjim koncertnim salama.

Posebne celine njihovih opusa čine folklorni motivi. Kod Raleta kao opuštena pletenica *Serbology*, a u Alminoj pesmarici u rasponu od *Telo Hristovo* preko sevdalinki tumačenih blisko ovdašnjem neosevdahu, do slobodno obrađenog crnogorskog napeva *Oj đevojko Milijana*. Ta žica u radu tandema Mićić je opet prirodno iskazivanje sopstvenog identiteta u globalnom loncu. A još kad *svoju narodnu* izvodite s ljudima s raznih krajeva sveta, onda je to dokaz kako vas sopstvene specifičnosti izdvajaju, ali ne otuđuju. Uostalom, na drugom kraju te sveske su obrade rokerskih standarda i pop-hitova koje Alma ponekad zabeleži, npr. *Sweet Child Of Mine* Guns N' Roses samo uz blago svingujuću gitaru, gotovo manuš.

Iako vrstan gitarista, Rale tek ponekad gostuje prateći Almu. Izgleda kao da više sarađuju u retkim posetama starom kraju, a onda ih možete naći na raznim mestima – Atelje 212, jutarnji program TV Pinka, novosadska sinagoga... No te posete nisu dragocene samo zbog uslovljenosti porodičnim i poslovnim obavezama. One su prilika da koncertiraju kao duo, u čemu smo u Beogradu imali priliku da uživamo prošlog leta u Kulturnom centru Grad, i opet nedavne vrele subote na istom mestu; nadajmo se, tradicionalno.

Izvoditi džez samo jednim glasom i s blago amplificiranom gitarom u pratnji, posebno je težak zadatak još od dvojca Ela Ficdžerald–Džo Pas. No, Alma i Rale Mićić time vladaju s lakoćom i radošću kojom zrače i lično. Ona i dalje vitka, u maloj crnoj haljini, neposredna, s besprekornim glasom i brižno destilovanim stilom; on blago zamišljen i nasmejan, pod obaveznim kačketom, sledbenik čiste i jasne interpretacije Džima Hola (Jim Hall). Nenametljivi sving, odmereno skat-pevanje, bez pretenzija čitaju nam suštinu džeza na tako cool način. Almin repertoar i danas sadrži brazilske/Žobimove tačke, ovom prilikom podudarne i s odjecima Olimpijade, s nedoumicama oko eventualnih medalja – zaista, ko smo, i naročito, kuda idemo? Svojim putevima kroz svet, ili nas vode besprizorni?

Alma otkriva sklonost ka Biliju Strejhornu, nedovoljno cenjenom kao kompozitoru; šarena publika uživa u maštovitom dvorištancetu gde prodire huk saobraćaja, zabadaju se auto-alarmi i neko previše žamori. A ipak smo na divnoj džez-svirci. Biće da nam je i s celom kulturom tako. *Harvest Moon* Nila Janga naglašava da su sve te pesme ipak ljubavne, a pošto su ovo dvoje ljudi uz sve ostalo i sretni roditelji troje dece, na kraju prvog seta pridružuje im se najstarija Mia, da uz ukulele otpevaju *Somewhere Over The Rainbow*.

Zaista, moraš otići da bi se ovakav vratio.

DRAGAN KREMER

DRAGAN ILIĆ

Izvestan pogled

U vreme zaoštrenih odnosa Srbije i Hrvatske, na ovdašnjem TV programu protekle nedelje mogla su se videti najmanje dva primera modela hrvatsko-srpskih odnosa. U pitanju su TV serija *Kud puklo da puklo* na Prvoj i premijera filma *Zvizdan* na HBO kanalu.

U oba slučaja radi se o aktuelnoj hrvatskoj TV i filmskoj produkciji, pa se može govoriti o dva umetnička pristupa. Oni ujedno govore i o stavovima hrvatske javnosti prema temi Srba, bilo kao nacionalne manjine ili kao aktera rata iz devedesetih.

Ćutanje je zlato!

U 350 epizoda serije (dve sezone) *Kud puklo da puklo* pratimo šaljive zgode meštana sela Oštrovca u Lici. Pored sela je nacionalni park, pa se u priču umešala i politički korektna tema ekologije i zaštite životnog okoliša. U središtu priče je ljubav mladog rendžera Damira i doktorke Katarine, koja zbog testamenta deda Đure dolazi u selo, jer ako izdrži godinu dana, ona će kao i unuci Tomislav i Krešo naslediti milion evra. Ako ne uspeju, novac će pripasti selu, pa se u priču uplići će lokalci-matorci iz mesne zajednice i lokalni sveštenik. Ovu seriju, koja je prikazana širom regiona, producirala je TV Nova, a scenarista je mladi i talentovani Splićanin i bloger Vlado Bulić, poznat po projektu "Pušiona". On je već sa nepunih 30 godina nagrađen za svoj roman *Putovanje u srce hrvatskog sna* u kojem je, kako kritičari kažu, prikazao mračnu stranu svakodnevice u Hrvatskoj. Nesporno – čovek ume da gleda oko sebe i piše britko.

Međutim, od samog početka serije, na pragu svesti sam osećao kako nešto na toj slici nije u redu. U podeli su i glumci sa "ove strane tarabe" i to različitih generacija, ali u toj idiličnoj slici Like (bez međeda i vukova) uz rakiju, basu i krtolu nešto ipak nedostaje. Pogađate – u dva sela, gde se radnja dominantno odvija, nema Srba, niti u tragovima. Uprkos ratu i iseljavanju, ostale bi makar spaljene kuće ili lokalni toponimi koji bi mogli da nagoveste da je tu nekada pisalo "Hund", ali i "Mile". Ni popa, ni groblja, a kamoli Srbina, makar u petom planu, u vidu uplašenog statiste. Statistika pokazuje da je u Lici ostalo srpskog življa i da su čak imali i jednog predsednika općine u slabo razvijenoj Udbini.

No, producenti su shvatili da je mnogo bolje imati glumce iz Srbije, u etnički čistoj seriji koja detaljno prikazuje opustela sela i prelepu prirodu od koje mladi beže u velike gradove. Ovaj scenaristički propust posebno je neobičan, jer je tekst pisao talentovan momak – kojem se slučajan propust ne bi omakao. Mnogo više – ovo "pucanje" govori o aktuelnom stanju u Hrvatskoj, naročito u širim slojevima publike kojoj je serija namenjena.

Drugačiji pogled smo videli u filmu *Zvizdan* iz 2015, scenariste i reditelja Dalibora Matanića. Film je ovdašnja publika mogla da vidi kao premijeru na HBO kanalu. Nastao je kao saradnja produkcijskih kuća iz Hrvatske, Slovenije i Srbije i postigao je uspeh na festivalima u Puli i Kanu, gde je trijumfovao u selekciji "Izvestan pogled". Bio je hrvatski kandidat za Oskara 2015. godine i postao jedan od tri najgledanija filma dosad u Hrvatskoj. Da se razumemo, u pitanju je film o ljubavi, a kroz tri priče – iz 1991. (Jelena i Ivan), 2001. (Nataša i Ante), 2011. (Marija i Luka) – pratimo kako izgleda ljubav devojke koja je Srpkinja i momka koji je Hrvat. Ove tri ljubavi paralelno su i priče o odnosima Srba i Hrvata, o ratu i ožiljcima, o žrtvama na obe strane i o prelivanju straha iz jedne zajednice u drugu. Možda je prvi put na velikom platnu autor iz Hrvatske kao scenografiju za svoj film upotrebio spaljene i srušene kuće u srpskim selima kršne Bukovice. Baš kao što sporo teče obnova tih kuća, jednako tako u tom gotovo biblijskom krajoliku teku oporavak razvaljenih ljudskih odnosa i lečenje od ogromne mržnje.

U dva sela, gde se radnja dominantno odvija, nema Srba, niti u tragovima. Uprkos ratu i iseljavanju, ostale bi makar spaljene kuće ili lokalni toponimi koji bi mogli da nagoveste da je tu nekada pisalo "Hund", ali i "Mile"

U filmu postoji zanimljiv rediteljski potez, jer u sve tri priče gledamo iste mlade glumce – Tihanu Lazović i Gorana Markovića. Time se pojačava univerzalna poruka da jedino ljubav, ta zaboravljena ljudskost, može zalečiti strahote rata.

Kritičari filma u Hrvatskoj su Mataniću zamerali na idealizmu i "šizofrenoj predstavi Srba u Hrvatskoj", jer čistokrvni Hrvat nema šta da traži sa Srpkinjom, jer neće ljubav promeniti "martićevce"! Ovakvi napadi su ujedno bili i najjači argument za film i njegovu idealističku nameru da se suoči sa mržnjom.

Ta mržnja koja bljesne poput munje i začas izazove požar u regionu predstavlja fenomen po sebi. Dok se zvanični političari ujedaju za jezik i pokušavaju da na Balkanu upotrebe Gandijevu doktrinu ahimsa (nečinjenja), ovaj *Zvizdan*, baš kao što ime kaže, opisuje stanje kada nas snažne emocije, poput podnevnog dalmatinskog sunca u Bukovici, mogu naterati da mrzimo, ali i da zavolimo. ¶

RAT NA SVIM

Ankara se umešala u sirijski rat u kome svaka strana ratuje bar na tri fronta. Glavna meta Turske su očigledno Kurdi. Za to vreme predsednik Redžep Tajip Erdogan vodi rat na međunarodnoj političkoj sceni pokušavajući da žonglira između Amerike, Evropske unije i Rusije

Slomivši pučiste i pomirivši se 9. avgusta sa predsednikom Rusije Vladimirom Putinom, turski predsednik Redžep Tajip Erdogan je nekoliko letnjih nedelja zatezao uže sa Evropljanima, a naročito sa Amerikancima. Onda je u Ankaru došao potpredsednik SAD Džo Bajden koga je, kako zapaža agencija Blumberg, na aerodromu u Ankari dočekao niko manji do zamenik gradonačelnika Ankare. Turski list "Sabat" je na dan posete pisao da Bajden uzalud putuje, a da Turska gubi vreme.

Erdogan je sedeo u stolici kamenog lica dok je govorio američki predstavnik najvišeg ranga koji je posetio Tursku posle puča 15. jula. A govorio je apologetski i pomirljivo i, za razliku od Baraka Obame, pučiste nazvao teroristima.

Erdogan je kasnije američko-turske odnose nazvao "partnerstvom za primer", da bi ponovo osuo paljbu po islamističkom kleriku koji se sklonio u Pensilvaniju, Fetulahu Gulenu. Turski mediji su se posle hvatali za Bajdenove reči da Amerika neće štititi pučiste (uz objašnjenje da je po američkom ustavu sudska vlast odvojena od izvršne) i tumačili ih kao obećanje da će tog Erdoganovog neprijatelja broj jedan izručiti Turskoj jednog dana.

Praktično u toku Bajdenove posete Turska je 24. avgusta pokrenula vojnu kampanju u Siriji i na granični grad Džarabulus, koji je bio pod kontrolom oko 1000 militantata Islamske države, poslala oko 40 tenkova i oko 1500 vojnika (među kojima i dosta specijalaca i obaveštajaca).

Ako je uopšte moguće razabrati ko je ko u sirijskom konfliktu, izgleda da su "pešadiju" (u belim tojotinim pikapovima karakterističnim za bliskoistočne meteže) činili pripadnici Slobodne sirijske armije.

"Njujork tajms" piše 29. avgusta da neke, ali ne sve, frakcije Sirijske slobodne armije podržavaju američka CIA i obaveštajne agencije, pa i Turska. Tu tzv. "umerenu opoziciju" čine i odbegli oficiri Asadove vojske, i sekularisti i islamisti, ponekad podjednako brutalni kao militanti Islamske države. Iranska agencija Fars, na primer, za grupu Nuraldin al Zinki, navodno angažovanu tokom najnovije turske intervencije, kaže da je prošlog meseca pred kamerama odsekla glavu jednom dvanaestogodišnjem palestinskom dečaku.

Amerikanci pokušavaju da razlikuju i razdvoje umerene ustanike od tvrdokornih radikalnih grupa kao što su bivši Nusra front, povezan sa Al Kaidom, i Ahrar al Šam. Iranski izvori pak naglašavaju da Turci kada tvrde da su od terorista očistili zonu od oko 400 kvadratnih kilometara, u teroriste ne ubrajaju baš pripadnike grupacije Ahrar al Šam, koju su navodno upravo instalirali u Džarabulusu.

Između Rusa i Amerikanaca mesecima su trajala preganjanja oko toga koje grupe su terorističke, a koje su umerene. Prošlonedeljni pregovori američkog državnog sekretara Džona Kerija i ruskog ministra spoljnih poslova Sergeja Lavrova završeni su bez konačnog sporazuma.

Rusi su davali izjave u kojima se izražava zabrinutost zbog turske vojne intervencije bez saglasnosti sirijske vlade,

FRONTOVIMA

ali ništa više od toga. Mada se iz Kremlja poručuje da akcija nije koordinisana između Ankare i Moskve, izgleda da je postignuta neka prećutna saglasnost. Posle pomirenja 9. avgusta kada je Erdogan Putina oslovio sa "moj dragi druže uvaženi Vladimire", oni su razgovarali telefonom i 26. avgusta, u jeku turske intervencije. Srešće se ponovo na samitu G-20 3. septembra. Izgleda da tempo normalizacije nije mnogo poremećen. Prvi ruski čarter turisti stižu u turska odmarališta 3. septembra.

Bilo je doduše vesti bez posebne intonacije da će najavljena poseta ruskog generala Turskoj radi vojne koordinacije biti odložena, a da Putin ipak ne može da prisustvuje prijateljskom fudbalskom meču fudbalskih reprezentacija Turske i Rusije.

CILJEVI KAMPANJE

Vojna intervencija je na domaćoj sceni korišćena za ocrnjivanje gulenista uz tvrdnje da je turska vojska posle čišćenja od izdajnika pokazala da je jaka. Turski list "Hurijet" piše da je Erdogan ranije planirao da vojno interveniše u Siriji, ali da su to ometali gulenisti u vojsci tako što su stalno ponavljali da nemaju dovoljno sredstava, a na kraju tako što su oborila ruski Su-24, zbog čega su Rusi dovukli sistem S-400 i zatvorili nebo nad Sirijom.

Asada, koga je tokom čitavog rata pokušavao da obori, Erdogan je sada, navodno preko Rusa, obavestio o vojnoj intervenciji u Siriji. Vlada u Damasku je protestovala zbog turske povrede sirijskog državnog suvereniteta, ali nije preduzimala ništa, jer u toj zoni koja je van njene kontrole nije imala ni čime.

Između turskih i Asadovih snaga tokom rata je, inače, bilo povremenih graničnih čarki, obaranja aviona i helikoptera, pa i prizivanja intervencije, za šta su naročito navijali Saudijska Arabija i neki zapadni "humanistički intervencionisti". Turska je jednom vojno intervenisala na teritoriji Sirije: početkom 2015. konvoj od 572 vojnika, 39 tenkova i 57 oklopnih vozila je preko Kobanija ušao Siriju da evakuiše 38 pripadnika turske vojne posade koji su čuvali grob Sulejmana Šaha. Posmrtne ostatke su pomerili bliže granici do mesta pod kontrolom turske vojske, a mauzolej su posle demolirali pripadnici Islamske države. Kurdi, koji su ih bili okružili osvojivši okolna sela, tvrde da su tada propustili turski konvoj, ali turska strana je negirala da je ikada napravila takav aranžman sa snagama sirijskih Kurda, koje naziva teroristima.

Erdogan je sada u Siriju poslao više vojnika i oklopnih vozila nego što je potrebno za osvajanje pograničnog grada Džarabulusa, pa se uglavnom spekuliše kuda će dalje krenuti. Jedna verzija govori da Turska želi da formira neku zaštićenu zonu na tlu Sirije, kakvu je zahtevala pre dve godine, ali nije naišla na podršku.

Druga govori o zaštiti Turkmena, kojih u Siriji prema popisu stanovništva ima oko 80.000, prema nekim procenama oko 200.000, a prema turkmenskim aktivistima oko 1,5 miliona. Jedan njihov komitet već nekoliko godina deluje u Istanbulu. Pobunjeničke brigade Sirijska turkmenska, Sultan Murat, Sultan Mehmed, Mučenik Zaki i druge borile su se zajedno s borcima islamističkog Fronta Al Nusra protiv sirijskih vladinih snaga.

Kada se posle obaranja suhoja Putin

javno jadao da mu je Erdogan zabo nož u leđa, rekao je, usput, i to da je tokom prethodnog "medenog meseca" Erdogan govorio nešto što je teško uklopivo u međunarodno pravo: o zaštiti Turkmena u Siriji za čije postojanje Putin tvrdi da ranije nije znao, ali da je dopuštao da i pitanje Turkmena u Siriji treba razmotriti. U ubistvu ruskog pilota koji se katapultirao učestvovali su turkmenski gerilci, a u Turskoj je uhapšen izvršilac.

Prema Robertu Fisku, komentatoru "Indipendenta", dobrom poznavaocu bliskoistočnog krvavog kaleidoskopa, Turska se odlučila da zauzme Džarabulus pre svega zato što su na taj grad krenuli Kurdi, koji su uz podršku SAD konsolidovali svoje redove i 12. avgusta isterali pripadnike Islamske države iz Manbidža, grada pretežno naseljenom arapskom populacijom koji leži južno od Džarabulusa, a tridesetak kilometara istočno od Eufrata.

S jedne tačke gledišta, to je značilo presecanje linije snabdevanja Islamske države preko Turske. S druge tačke gledišta, pripadnik Slobodne sirijske armije, inače bivši major sirijske vojske Sadelin Soma, »

SPREMNI ZA RAT: Turski tenkovi na granici sa Sirijom; Kurdski borci u Siriji (gore)
Fotografije: AP

VARLJIVO SAVEZNIŠTVO: Erdogan sa Putinom i Bajdenom

koji se sada našao u sukobu s Kurdima, sa kojima se do juče borio protiv Islamske države, kaže u razgovoru za "Njujork tajms" da pozdravlja to što se kurdske jedinice bore protiv Islamske države, ali ne i to da pritom zauzimaju arapsku teritoriju.

Većina zapadnih analitičara uglavnom nagađa da Turska pre svega namerava da spreči da se faktička kurdska autonomija na severoistoku Sirije, koja se naziva Rožava ili Zapadni Kurdistan, spoji s Afrinom, sedamdesetak kilometara udaljenom kurdistanskom enklavom na severozapadu Sirije, koja se u vreme Otomanske imperije zvala Kurdski Sandžak. U tom slučaju, duž sirijske granice pružala bi se kurdska autonomna oblast.

Turci su ranije tražili da se kurdske naoružane formacije odvoje od Slobodne sirijske armije. Erdogan se suprotstavljao i zahtevu da Kurdi učestvuju u ženevskim mirovnim pregovorima sirijskih zaraćenih strana, iz kojih su isključeni Islamska država i Front al Nusra.

Neki izveštači Kurde nazivaju drugim bliskoistočnim Palestincima, a protiv formiranja kurdskih autonomnih teritorija su Turska, Iran, Irak i Sirija (poslednje dve ne kontrolišu svoju teritoriju, a ni za Tursku se ne može reći da uprkos žestokim intervencijama ima punu kontrolu nad istokom zemlje zahvaćenim kurdskim pobunama, o čemu govori razrušeni grad Dijabakir).

Turska štampa piše da će se Amerikanci kajati ako ne ispune obećanje da Kurdi odu preko Eufrata. Prema turskim medijima, Erdogan je pre intervencije u Siriji razgovarao sa vođom iračkih Kurda, a turska vojska je na teritoriji iračkog Kurdistana u međuvremenu intervenisala protiv baza Kurdske radničke partije, što je činila više puta u prošlosti, očito uz prećutnu saglasnost tamošnjih vlasti i Amerikanaca.

Asadov režim je tokom rata naoružane Kurde negde tolerisao, negde s njima sarađivao, kao na primer u podeljenom Alepu, gde Kurdi drže jedan kvart i bore se protiv Fronta Al Nusra, dominantnog u istočnom delu Alepa, a negde je s njima vodio borbu, kao na primer u nacionalno mešovitoj, pretežno kurdskoj provinciji Hasaka na severozapadu Sirije, gde je garnizon lojalista ostao u kurdskom okruženju. Nedavno su sklopili primirje.

Rezerve Damaska prema kurdskoj autonomiji nisu nove. Svojevremeno je Abdulah Očalan, lider Kurdistanske radničke partije (PKK), koja koristi oružje u borbi za nezavisnost Kurdistana, delovao iz Sirije, pa ga je 1998. tadašnja sirijska vlada, da ne bi kvarila odnose s Turskom, proterala, a on otišao u Rusiju, pa u Grčku, pa je na kraju uhapšen u Keniji.

Kada su turski tenkovi 24. avgusta 2016. ušli u Siriju, a turski avioni počeli da bombarduju Džarabulus, pripadnici Islamske države su se brzo povukli, a Kurdi, koji sumnjaju u svaki turski potez, tvrdili su da je to bilo u dogovoru sa turskom obaveštajnom službom. Turci i pripadnici Slobodne sirijske vojske su zauzeli 21 selo u okolini. Izgleda da su iz više sela isterali naoružane Kurde, a ne naoružane pripadnike ID. Turska artiljerija je gađala položaje koje kontroliše Kurdski demokratski savez, koji Amerikanci smatraju svojim saveznikom, a Turci blizancem Kurdske radničke partije, koju smatraju terorističkom. Nekoliko dana posle početka intervencije, u turskim medijima je prikazan osvojeni kurdski logor u kome su navodno našli legitimacije dve kurdske ratnice rođene u Turskoj.

DEMARKACIONA OBALA EUFRATA

Nakon prvih čarki, Amerikanci su pokušali da ugase plamen sukoba između svojih saveznika i naložili su ("savetovali") Kurdima da se povuku na istočnu obalu Eufrata, a obema stranama da se usredsrede na borbu protiv Islamske države. Vođstvo Kurdskih jedinica narodne zaštite (YPG) tvrdilo je da su se jedinice kojima komanduje povukle na istočnu obalu Eufrata, a da vlast u Manbidžu kontroliše lokalni vojni komitet u čijem sastavu verovatno ima i Kurda koji, navodno, nisu pod komandom kurdskog političkog rukovodstva. Taj komitet je tvrdio da su se borci pod njegovom komandom utvrdili na reci Sadžur koja se sa zapada uliva u Eufrat, ali sudeći po vestima iz kurdskih izvora, koje govore o civilnim žrtvama na severu Manbidža, izgleda da su Turci napredovali prema tom gradu. Provladin sabesednik sirijske agencije Sana kaže da su u Džarabulusu jedni teroristi zamenili druge.

Kurdski pokret za demokratsko društvo izdaje proglas u kome kaže da tursku intervenciju smatra okupacijom. Sirijske pobunjenike koji su se pridružili turskoj vojsci naziva gangsterskim bandama. Sa druge strane Turci, koji sve kurdske jedinice nazivaju teroristima, ponavljaju da će nastaviti s napadima na Kurde sve dok se ne povuku preko Eufrata. Kurdski i iranski izvori tvrde da Erdoganova glavna meta uopšte nije Islamska država, mada nije sasvim isključeno da ofanziva ide i protiv nje.

Pre početka turske intervencije u Siriji, jedan dečak se razneo ubivši pedesetak osoba na jednoj svadbi u Turskoj, što je pripisano Islamskoj državi. Prema nekim izveštačima, posle serije terorističkih akata, među kojima je i onaj na aerodromu u Istanbulu 29. juna 2016, Turska se našla u zamci u kojoj se svojevremeno našao Pakistan, kada je jednom rukom pomagao avganistanske talibane, a drugom sarađivao s Amerikancima. Takve situacije obično izazivaju jake polarizacije u društvu. U takvoj kontroverznoj situaciji Erdogan se direktno umešao u rat u Siriji, u kome svaka strana ratuje na po tri fronta. Kad su turski avioni počeli da bacaju bombe u slobodnu Sirijsku armiju, prebegli sirijski major je mislio da su američki i rekao: "Ne zna se ko koga bombarduje." ¶

MILAN MILOŠEVIĆ

Strah od Erdoganovih doušnika

“GRAĐANI DRUGOG REDA”: Turci ispred Kelnske katedrale
Fotografije: AP Photo

Berlin koristi zategnute odnose sa Ankarom da postavi pitanje “lojalnosti” stanovnika Nemačke turskog porekla, od kojih se mnogi osećaju kao građani drugog reda. To se dešava istovremeno sa zahtevima da se zabrane burke i sve većim preprekama koje se postavljaju pred izbeglice koje žele da ostanu u Nemačkoj

Za “Vreme” iz Bona

“Tražili smo radnu snagu, a došli su ljudi”, rekao je pre pedeset godina švajcarski pisac Maks Friš. Nemačkoj politici je bila potrebna koja decenija da shvati da italijanski, turski i jugoslovenski gastarbajteri na čijim je plećima izgrađeno posleratno privredno čudo (p)ostaju sugrađani, da će u školama pored Johana sedeti mali Muhamed i da društvo više neće biti isto. Nemci se ni do danas nisu dogovorili da li je to dobro ili loše, a Muhamed se izgleda smatra uzornim građaninom samo ako solidno šutira loptu pa dođe do reprezentacije ili je potpuno nevidljiv i nema građanskih prohteva.

Do sada je “integracija” bila ta magična reč na političkoj sceni i nema nikoga koji taj pojam nije razvlačio kako mu je volja. Da li je dobro integrisan onaj ko govori nemački i poštuje društvene uzuse ili bi ipak morao i da voli kobasice i kiseli kupus? “Integraciju” kao temu beskrajnih debata u poslednje vreme je, međutim, u drugi plan potisnuo jedan drugi pojam: “lojalnost”.

Gong za početak nove runde oglasila »

je kancelarka Angela Merkel pre desetak dana kada je za list "Pasauer noje prese" rekla: "Od ljudi turskog porekla, koji već dugo žive u Nemačkoj, očekujemo da razviju visok nivo lojalnosti prema našoj zemlji; s druge strane, mi pokušavamo da ih razumemo i da osluškujemo njihove probleme." Ona je dodala da za sve stanovnike važe sloboda mišljenja i pravo na proteste, ali da se sukobi mišljenja moraju iznositi mirno.

Građani "turskog porekla" – a u taj su lonac strpani i Turci rođeni u Nemačkoj i oni koji su se nedavno doselili, često i Kurdi – nisu slučajno odabrani. Nakon diletantskog pokušaja vojnog puča u Turskoj, na nemačke ulice su izlazile hiljade Erdoganovih fanova što je kulminiralo masovnim skupom u Kelnu poslednjeg dana jula. Na starom brodogradilištu na obali Rajne okupilo se 40.000 ljudi i makar isto toliko turskih zastava. U drugim delovima grada se okupila šaka neonacista, antifašista, Kurda... Neonacisti su već u podne bili toliko pijani da im je policija zabranila šetnju. Tako su na tapetu ostali samo Turci: "Teško je podneti da usred Nemačke hiljade ljudi izlazi na ulice za račun čoveka koji bi ugušio iste takve demonstracije u svojoj zemlji ukoliko su uperene protiv njega", pisao je "Algemajne cajtung" iz Majnca.

NE VERUJ TURČINU

Trenutak je osetljiv, odnosi Berlina i Ankare su ledeni. Najpre je Bundestag rezolucijom osudio sto godina star genocid nad Jermenima ("Vreme" 1327: "Genocid, genocid između ostalog"), a od tada režim u Ankari ne dozvoljava nemačkim poslanicima da obiđu vojnu bazu Indžirlik, odakle nemački izviđački avioni poleću ka sirijskom nebu. Propali puč je pokrenuo Erdoganovu osvetu nad pripadnicima pokreta Fetulaha Gulena, u kome Ankara, pored Kurda, vidi državnog neprijatelja broj jedan, što se oseća i u Nemačkoj: i ovde su verbalno napadani gulenovci i Kurdi, traži se izručenje "terorista". Onda je u javnost procurio – tobože slučajno – dokument nemačkog Ministarstva unutrašnjih poslova u kojem se Turska direktno optužuje za podršku Islamskoj državi. Usledili su medijski napisi o aktivnostima turskih službi u Nemačkoj, gde navodno imaju mrežu od 6000 agenata i doušnika. Nad zategnutim odnosima kao Damoklov mač visi talas izbeglica koje trenutno Turska, u zamenu za milijarde evra i možda ukidanje viza, drži podalje od Evrope.

Zvanični Berlin taktizira jer bi novi talas izbeglica preko Balkana bio konjunkturni program za nemačke desničare. Tako šef poslaničkog kluba socijaldemokrata Tomas Operman kaže da će se Bundesver povući iz turske vojne baze ukoliko do oktobra poslanici ne budu mogli da obiđu vojnike. "To nije pretnja, nego sledi iz našeg Ustava. Bundesver je parlamentarna vojska." Ali onda kaže da, uprkos tome što se Erdoganu moraju pokazati zubi, izbeglički sporazum ne treba dovoditi u pitanje: "Taj sporazum je za mene potpuno nezavisan, on je po sebi razuman i treba ga održati."

U takvom odmeravanju snaga ljudi "turskog porekla" postali su valuta za potkusurivanje i meta populističkih zahteva u kojima ni Merkelova ne želi da zaostaje. Njen zahtev za lojalnošću veći deo javnosti prihvata s odobravanjem, iako je nejasno šta se zapravo traži. "Ako se time misli da se treba pridržavati zakona, onda se to podrazumeva, to je banalan zahtev", kritikuje etnolog Martin Sekefeld u intervjuu za nedeljnik "Cajt". "Ali kada se to poručuje delu stanovništva turskog porekla, a ne svim građanima, postaje jasno da su doseljenici i njihovo potomstvo pod posebnim nadzorom, da se na njih gleda sa zadrškom. (...) Ko god govori o ovim ljudima samo u kontekstu problematične integracije, ne dozvoljava im da budu jednostavno normalni."

Nisu daleko ni vickaste definicije lojalnosti. Tako se levičarski "Tagescajtung" pita da li je potrebno ogrnuti se u nemačku zastavu tokom fudbalskih utakmica ili se makar našminkati crnom, crvenom i žutom bojom? "Misterija je zašto je Merkelova izdvojila baš nemačke Turke. Mogla je da priča i o lojalnosti poreskih prevaranata Ulija Henesa ili Alis Švarcer. Ili birača koji glasaju za Alternativu za Nemačku, partiju koja otvoreno dovodi u pitanje državni sistem i želi drugačiju republiku", piše list. Kolumnista "Špigela" Jakob Augštajn je primetio da mnogi "Turci" o kojima Merkelova govori duže žive u SR Nemačkoj od nje same – ona je istočna Nemica.

GRAĐANI DRUGOG REDA

Ima i drugačijih stavova, a posebnu težinu uživaju oni koji dolaze od viđenih ljudi turskih korena. Sociološkinja Nedžla Kelek je u intervjuu za "Dojčlandfunk" rekla da je izjava Angele Merkel potpuno u redu: "Ovo što sada imamo ide toliko daleko da ljudi rado žive u Nemačkoj, ali hoće da umru u Turskoj, ili hoće da žive u Nemačkoj, ali ne i sa Nemcima, ili ne smatraju kancelarku svojom kancelarkom, već je njihov predsednik Erdogan. (...) Demokratija podrazumeva da se umešaš u prilike zemlje u kojoj živiš, a ne da stvaraš paralelno društvo i tvrdiš da je to tvoje pravo."

U junu je studija Univerziteta u Minsteru pokazala da se više od polovine ljudi turskog porekla oseća kao građani drugog reda u Nemačkoj. Jedan od njih je u televizijskoj anketi to preveo na narodski jezik: "Šta god mi radili, za vas ćemo uvek biti usrani Turci." Prošle jeseni je Erdoganova stranka AKP od Turaka koji žive u Nemačkoj dobila čak 60 odsto glasova – procentualno više nego u samoj Turskoj (50 odsto) i daleko više nego recimo u Velikoj Britaniji (20 odsto).

Angela Merkel se retko odaje populizmu, obično mudro čeka da se po

I TAMO I OVAMO: Turski Nemci za Erdogana

medijima pobiju sestrinska bavarska Hrišćansko-socijalna unija (CSU) i koalicioni socijaldemokratski partner (SPD). Lekcija poreskim obveznicima turskog porekla možda ima veze sa činjenicom da kancelarka u anketama stoji rđavo. Samo 42 odsto građana bi htelo da Merkelova po četvrti put zaredom predvodi zemlju. Ona se još nije izjasnila da li hoće da se upusti u još jednu trku za Kancleramt.

PALJBA ZDESNA

Bavarski konzervativci, koji već godinu dana neumorno pljuju izbegličku politiku vlade u kojoj i sami sede, sada su u vezi sa Turcima upotrebili tešku artiljeriju. Traže potpuno ukidanje dvojnog državljanstva, koje se i do sada dobijalo samo u izuzetnim slučajevima. Ta izvrnuta logika kaže: ko ima dva pasoša, taj nije lojalan. "Nemački pasoš nije bofl roba pa da se tek tako ima kao drugi pasoš", smatra generalni sekretar CSU Andreas Šojer. Odgovorila mu je koleginica po funkciji iz SPD-a Katarina Barli: "Dvojno državljanstvo nema ništa sa lojalnošću nekoj zemlji." Još je rekla da bi CSU morao da odbaci shvatanja iz šezdesetih godina. Već to neslaganje govori da iz cele debate neće proizaći ništa konkretno osim koketiranja sa nižim strastima birača. Ali demohrišćani su se tog posla ozbiljno prihvatili.

Konzervativni ministri unutrašnjih poslova nemačkih pokrajina su 19. avgusta izdali papir pompeznog naziva "Berlinska objava". Hteli su da promisle kako da se unapredi bezbednost građana u vreme terorizma, ali se papir čita baš kao pozicioniranje pred nekoliko pokrajinskih izbora i one najvažnije, za Bundestag, na jesen sledeće godine. Osim konkretnih mera – 15.000 novih policajaca, video-nadzor, nadgledanje digitalnih komunikacija – bilo je tu reči i o zabrani dvojnog državljanstva i burki, o proterivanju "propovednika mržnje" koji nisu nemački državljani.

Pokušaj je to – jalov kao i svi prethodni – da se zdesna prestigne desničarska Alternativa za Nemačku. Ti islamofobi u anketama stabilno stoje na 13 odsto podrške i sledeće godine će zasesti u poslaničke klupe na saveznom nivou ukoliko sami sebi ne budu pucali u koleno. Šefica stranke Frauke Petri se već proslavila izjavom da treba pucati na "ilegalne migrante" na nemačkoj granici, a sada je u intervjuu za "Dojčlandfunk" nastavila tiradu tražeći kompletnu zabranu burke: "Kretanje u javnom prostoru i međuljudski odnosi podrazumevaju i poštovanje sagovornika, da on može da vidi sa kim komunicira, da vidi mimiku."

Voditelj intervjua je hteo da zna nešto i o drugom predlogu Alternative, naime da se odbijeni tražioci azila deportuju na ostrva "prema australijskom modelu". "Mora se prekinuti praksa tolerisanja u Nemačkoj", kaže na to Petri, "jer je potpuno jasno da sa sadašnjih 13.000 deportacija godišnje nećemo moći da vratimo stotine hiljada ilegalnih migranata i onih koji već sada nemaju osnovu za boravak u Nemačkoj." Petri, doduše, nije rekla koja ostrva ima na umu, a voditelj je cinično predložio "najnemačkije ostrvo" – Majorku.

ZABRANA BURKE

Prošle nedelje su novine donele komentare povodom godišnjice čuvene kancelarkine izjave o dolasku stotina hiljada izbeglica: "Možemo mi to." U to, čini se, ni ona sama više ne veruje. Sve veće prepreke za ostanak u Nemačkoj čine da se izbeglice osećaju kao da su na stalnom ispitu, piše sirijski novinar Jaja Alus, koji je prošle godine stigao sa porodicom. "Vlada namerno izaziva takav osećaj. Poruka izbeglicama glasi: Sada ste ovde, ali ako se ne potrudite oko integracije, možemo vas poslati kući. To je poruka upućena na još dve adrese. Najpre protivnicima izbeglica kojima treba izbiti argumente iz ruku: *Da, doveli smo ih ovde, ali dobro pazimo šta rade.* I onima koji tek planiraju da dođu u Nemačku: *Ovo nije raj za izbeglice. Ni ne pomišljajte da dođete*", napisao je on za "Zidojče cajtung".

Što se tiče burke i nikaba – pokrova iza kojeg se vide samo oči žene ili su čak i one prekrivene mrežom – brzo se odustalo od priče prema kojoj je ta odeća pretnja za bezbednost. Prvo, još nijedan bradonja nije sakrio eksploziv pod burku i tako izvršio napad. Drugo, zabrana "maskiranja" bi bila smrt nemačkih karnevala, a ne bi bilo lako ni glumiti Deda Mraza. Zato se prešlo na tezu o oslobađanju žene, o potrebi da se sačuva nemačka kultura. U anketi javnog servisa ARD čak 81 odsto građana kaže da ovakvo odevanje treba zabraniti.

Spisateljica i novinarka Meli Kijak, ćerka kurdskih roditelja, za "Cajt" je napisala: "Decenijama se o auslenderima govorilo kroz zabrane. Pritom auslender nije tretiran kao strani državljanin, već kao potpuni stranac. O tome se i ovde radi. Svako malo se neko javi i priča šta mu smeta. Posle trideset godina ne govori ni reč nemačkog? To je zato što neće. Nema nemački pasoš? Sigurno mrzi Nemačku. Propoveda na turskom? Tu se radi o nekakvom džihadizmu. Na ovaj način se može mnogo naučiti o ljudima – ali o Nemcima. U diskursu o pokrovu za glavu – diskurs, jer tu nema ni govora o raspravi – ni na tren se ne radi o muslimanima. Priča se samo o tome šta nemusliman misli, oseća, pretpostavlja, šta ga vređa i šta opaža kao pretnju."

Nekako se između svega toga ugnezdio i novi koncept civilne zaštite gde nemačka vlada na 69 stranica preporučuje građanima da se spreme kao da će sutra biti rat ili napad hemijskim oružjem, iako je to sve "malo verovatno". Preporučeno je da svako spremi zalihe vode i konzervirane hrane za deset dana. Navodno se na toj strategiji radi već četiri godine, ali će malo ko poverovati da je slučajno objavljena baš sada. Firme koje prodaju "sisteme za preživljavanje" beleže rast prodaje. Tu se za 89 evra može, recimo, kupiti dvanaest porcija svinjskih odrezaka na bavarski način. ¶

NEMANJA RUJEVIĆ

Drugačiji tajkun

Balkanci se u vodećim svetskim medijima po pravilu pojavljuju samo u tri slučaja: kao vrhunski sportisti, kriminalci ili ratni zločinci. Izuzetak je bosanski biznismen i milijarder Nijaz Hastor, čija je poslovna grupacija Prevent nakratko zaustavila proizvodnju golfa i pasata i izašla kao pobednik u sporu sa nemačkim gigantom Folksvagenom. Ponekad David porazi Golijata i u stvarnom životu

Za "Vreme" iz Sarajeva

Priče o balkanskim tranzicijskim poslovnim gigantima uglavnom imaju tužan kraj. Preko noći nastale poslovne imperije podjednako brzo su se raspadale završavajući u bankrotu, a njihovi osnivači brzo su prelazili put od medijskih zvijezda i neprikosnovenih moćnika do optuženih u sudskim klupama. Period između uspona i pada uglavnom je obilježen brojnim aferama vezanim za privatizaciju, sumnjive ugovore sa državom i mutne veze sa političkim liderima.

Za ogromnu većinu građana na području bivše Jugoslavije ime Nijaz Hastor ne znači ništa. Nije bio u "Kući velikog brata", nije igrao u Romi, nije politički lider, nije ga bilo među "Zvezdama Granda", i, još gore, nema čak ni kućni porno na internetu.

Po svim tim kriterijima, neuspješna anonimna individua. Ipak, uz sve ove "nedostatke", šezdesetpetogodišnji Hastor je ipak nešto napravio u životu – po svemu sudeći je najbogatiji čovjek na području bivše Jugoslavije.

Napraviti globalni poslovni uspjeh a sačuvati anonimnost i ostati izvan radara medija je poseban uspjeh i rijetko viđen na Balkanu. Nijaz Hastor ne daje intervjue, ne pojavljuje se na naslovnicama novina niti na televizijskim ekranima, tako da se u javnosti jako malo zna o njemu.

POČECI IMPERIJE

Osamdesetih godina, kada je sarajevski UNIS bio glavni partner Folksvagena u bivšoj Jugoslaviji, Nijaz Hastor je završio u sjedištu Folksvagena u Volfzburgu, kao svojevrstan "oficir za vezu". Brzo je uočio da veliki automobilski giganti malo toga prave sami. Auto je komplikovan proizvod koji sadrži hiljade dijelova i djelića, koje uglavnom proizvode posebne kompanije i potom prodaju velikim proizvođačima.

Raspad Jugoslavije uporedo je pratio i kolaps nekadašnjih društvenih firmi, prije svega u metalnoj industriji, koje su ili bankrotirale ili su se u procesu privatizacije prodavale jeftino. Hastor je devedesetih počeo sa kupovinom malih slovenačkih firmi od kojih je formirao Prevent, kompaniju koja je Folksvagenu prodavala presvlake za sjedišta.

Posao je krenuo, i po završetku rata u BiH 1995. godine Hastor i u BiH osniva kompaniju ASA auto u partnerstvu sa lokalnim biznismenom Nihadom Imamovićem, koja se inicijalno bavila prodajom Folksvagenovih vozila.

Slijedi osnivanje druge kompanije – Prevent BH – 1999. godine, sa pedeset zaposlenih, koja se fokusirala na proizvodnju, prije svega, kožnih presvlaka, a onda su se počeli širiti i na ostale proizvode za auto-industriju.

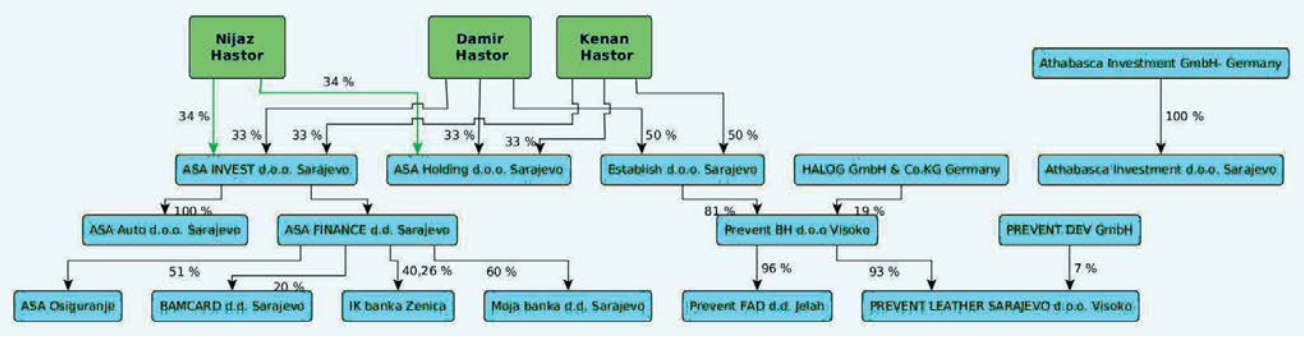
Dok je ASA auto u početku bio fokusiran na prodaju automobila, nakon dvadeset godina ASA grupa je postala "kišobran" pod kojim se našlo dvadesetak kompanija sa oko 600 zaposlenih. Danas su tu društva za upravljanje fondovima, banke, lizing kompanije, osiguravajuće kuće, privatne klinike, praktično sve što ne spada pod glavni biznis – proizvodnju.

Suvlasnik kompanije ASA auto, Nihad Imamović, odlučio je da se povuče 2011. godine prodavši svoj udio Nijazu Hastoru. Transakcija je protekla glatko i bez problema među bivšim partnerima.

Kako je u intervjuu za lokalne medije kasnije objasnio Imamović, on i Hastor su se lako usaglasili oko vrijednosti kompanije te koliko vrijedi Imamovićev udio. Kada je na red došla isplata, Imamović je bio prijatno iznenađen jer je konačna suma bila za deset posto veća od dogovorene.

ŠIRENJE POSLOVANJA

Proizvodnja različitih komponenti za auto-industriju koncentrisana je pod "kapom" grupacije Prevent BH, koja zapošljava ukupno oko 6500 ljudi u BiH a oni su zaposleni u desetak kompanija sa 15 proizvodnih pogona širom zemlje, od Sarajeva, Zenice, Visokog, Tešnja, Velike Kladuše, Tomislavgrada pa do Goražda i Srebrenice. Uz auto-dijelove Prevent se proširio i na proizvodnju čamaca i interijera za jahte, kablova, kočnica za automobile, dok

RAZGRANATO POSLOVANJE: Firme porodice Hastor

je prošle godine kompanija krenula i sa proizvodnjom kožne galanterije i odjeće.

Tačan broj kompanija u vlasništvu porodice Hastor izuzetno je teško utvrditi jer se kompanija konstantno širi. Početkom ove godine bez puno pompe preuzela je dvije manje fabrike obuće u Bugojnu sa oko 200 zaposlenih, te Njemačku kompaniju Car Trim, koja ima svoje fabrike i u Njemačkoj i u Češkoj i u BiH.

Dok je pola zaposlenih u grupaciji Prevent zaposleno u BiH, druga polovina zaposlena je u 36 Preventovih fabrika širom svijeta, od Brazila, Španije, Češke, Njemačke, Mađarske do Rusije, i taj broj se također povećava.

S OCA NA SINOVE

Daleko od medijske pompe, Nijaz Hastor izveo je još jedan, na Balkanu rijetko viđen potez, uspješno je prenio i rukovođenje i vlasništvo nad grupacijom na novu generaciju, svoje sinove, starijeg Kenana i mlađeg Damira.

Rođeni u BiH, odrasli i školovani u inostranstvu, njih dvojica se ne uklapaju u standardni obrazac djece balkanskih tajkuna. Za medije su totalna nepoznanica, nisu punili trač rubrike medija skandalima, ne jure skupocjenim ferarijima po lokalnim putevima, ne prave masovne žurke niti su redovni gosti kafića i klubova koji su trenutno u trendu.

Jedino što su lokalni mediji uspjeli zabilježiti o mladim Hastorima je kratka vijest o ženidbi starijeg Kenana, pri čemu je i sama svadba ostala privatni događaj za uzak krug prijatelja i rodbine, a ne zabavni spektakl za medije i široke narodne mase.

U komplikovanoj vlasničkoj strukturi Hastorove poslovne imperije sa desetinama kompanija širom svijeta, kompanija na vrhu piramide Prevent grupacije u BiH je Establish d.o.o. koja je vlasnik Prevent BH. Suvlasnici Establish d.o.o. su Kenan i Damir Hastor, svaki sa po 50 posto vlasništva, što znači da su njih dvojica praktično vlasnici čitave Prevent grupacije u BiH.

U drugoj Hastorovoj grupaciji u BiH, ASA grupaciji, na vrhu piramide je kompanija ASA Invest d.o.o. Sarajevo u kojoj i Nijaz Hastor i njegova dva sina imaju po trećinu vlasništva, što znači da i ovdje mlada generacija ima većinu.

SUKOB SA FOLKSVAGENOM

Nedavni otvoreni sukob između Preventa i VW, koji je rezultirao višednevnom obustavom proizvodnje u pogonima VW u Njemačkoj, dijelom se može objasniti i činjenicom da su upravljanje Preventom preuzeli sinovi Nijaza Hastora. Mladi su obično spremniji i za agresivniji nastup kada je to neophodno, ali isto tako i da diverzificiraju poslovanje grupacije šireći proizvodnju i na oblasti koje nemaju puno dodira sa automobilskom industrijom. Dugoročno, to bi im omogućilo da manje zavise od velikih auto-giganata, koji ne vole "neposlušne" snabdjevače.

Koškanje Preventa i VW počelo je krajem prošle godine kada je VW odbio da plati naručenu pošiljku iz Preventove fabrike u Brazilu, navodno pravdajući to neodgovarajućim kvalitetom i nepoštivanjem rokova.

Par mjeseci kasnije sukob se prenio na evropsko tlo, i mada niko zvanično neće da kaže šta je bila stvarna suština sukoba, prema inostranim analitičarima, ključni razlog je pritisak na dobavljače da snize cijene. Spor oko cijena već naručenih auto-presvlaka iz Preventa rezultirao je Preventovim zahtjevom za naknadu štete, koji je VW odbio da plati.

U Preventu su znali da ne mogu "pritisnuti" VW obustavom isporuke auto-presvlaka jer VW radi i sa drugim dobavljačima, koji bi lako zamijenili presvlake iz Preventa. Umjesto toga, Preventova fabrika auto-presvlaka prenijela je ovo sporno potraživanje na drugu članicu grupacije koja se bavi proizvodnjom kočnica, gdje je puno teže naći zamjenu preko noći. Kako je VW i dalje odbijao da plati sporno potraživanje, Preventova fabrika obustavila je isporuku kočnica, što je na neplanirani odmor poslalo 28.000 njemačkih radnika.

Spor je brzo izglađen, daleko od očiju javnosti, a prema nezvaničnim informacijama VW je pristao da plati dio spornog potraživanja i da garantuje nabavke od Preventa za narednih šest godina, što je doživljeno kao pobjeda malog dobavljača protiv industrijskog giganta. Pobjeda je ovdje relativan pojam, jer po pravilu velike kompanije nemilosrdno kažnjavaju dobavljače za "neposlušnost" jednostavnim otkazivanjem ugovora, što je za mnoge kompanije ravno bankrotu.

U slučaju Preventa situacija je nešto drugačija i konačan epilog znaće se tek za šest godina, a to je jako dug period u biznisu.

U međuvremenu, Prevent i njegov osnivač Nijaz Hastor privukli su pažnju globalnih medija, mada porodica Hastor to ne doživljava kao neko postignuće. Sasvim dobro im je išlo i bez novinskih naslova i čini se da nemaju namjeru da tu nešto mijenjaju.

Tokom čitavog sukoba sa VW, ni Nijaz Hastor, niti njegovi sinovi kao vlasnici i čelni ljudi Preventa, nisu se nijednom pojavili u medijima, niti su javno komentarisali sukob i konačan epilog koji svakako ide u njihovu korist.

Iz ove čitave epizode postalo je jasno da su na Balkanu čuda moguća, a Nijaz Hastor je dokaz i da je moguće napraviti globalnu kompaniju bazirajući se na tako staromodnom i zastarjelom konceptu kao što je proizvodnja, te da političke veze i monopol nisu neophodan preduslov za uspjeh. ¶

DRAŽEN SIMIĆ

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ВИШИ СУД У БЕОГРАДУ
VIII Су бр.42/16-121
Дана 16.8.2016. године
Београд
Улица Савска 17а

Недељник „ВРЕМЕ“
Одговорном уреднику
Господину Филипу Шварму

Поводом текста објављеног дана 21. јула 2016. године у недељнику „Време“, број 1333 на страни 36 и даље, под насловом „Хиљадарком против система“, овим путем сходно члану 83 став 1 и члану 86 Закона о јавном информисању у медијима („Службени гласник РС“, број 83/2014 и 58/2015), захтевамо да у наредном броју недељника „Време“, на истој страни на којој је објављен напред наведени текст, у целости објавите

ОДГОВОР
Вишег суда у Београду

следеће садржине, а све у циљу правилног и благовременог информисања јавности:

Поводом навода из текста „Високи савјет је одустао од тога да овог понедјељка расправља о томе: нашли су неке формалне разлоге (**предсједник Вишег суда Александар Степановић је био на путу, па му ваља малкице продужити рок да се очитује на приговор судије Трешњева о изузећу из поступка зато што је члан истог удружења као један од бранилаца оптужених**), рекли да рокови нису преклузивни и да су мале посљедице по ВСС, евентуално само моралне: а ако је до морала, крава је наша, као што знамо“,

истичемо да судија Александар Трешњев није поднео приговор, већ притужбу Високом савету судства поводом донетог решења о изузећу, као и да је одлучивање о притужби од стране председника Високог савета судства предложено актом тог органа 06-00-25/2016-01 од 11.7.2016. године, доступним на интернет презентацији Високог савета судства, као тачка 5 измењеног Дневног реда за Седамнаесту редовну седницу сталног састава Високог савета судства заказану за **15.7.2016. године**, те напомињемо да, супротно неистинитим наводима из текста, на дан када је заказана седница **председник Вишег суда у Београду судија Александар Степановић није био на путу,** већ је редовно обављао своје радне обавезе у Вишем суду у Београду. Даље истичемо да је притужба судије Трешњева достављена председнику Вишег суда у Београду на изјашњење дана **13.7.2016. године**, из чега произилази да је законски рок за давање изјашњења на предметну притужбу истицао дана **18.7.2016. године**, у складу са одредбом члана 29 став 2 Закона о судијама, односно након заказане седнице Високог савета судства, а председник Вишег суда у Београду поступио је у складу са наведеном одредбом закона и Високом савету судства доставио изјашњење у законском року.

Напомињемо да ће Виши суд у Београду у случају непоступања недељника „Време“ сходно обавези предвиђеној чланом 83 став 1 Закона о јавном информисању у медијима („Службени гласник РС“, број 83/2014 и 58/2015), искористити законску могућност предвиђену ставом 2 истог члана.

ПРЕДСЕДНИК
ВИШЕГ СУДА У БЕОГРАДУ
Судија Александар Степановић

ZORAN STANOJEVIĆ

Startit dodole

Srbija i SAD po pitanju IT sektora imaju svašta zajedničko. I jednoj i drugoj zemlji nedostaju ljudi u toj oblasti i u obe zemlje vlada tvrdi da ima rešenja. Srbija, čija administracija procenjuje manjak informatičara na 15.000 duša, namerava da se baci na obučavanje kadrova od najmlađih pa redom. Amerika, koja već sprovodi takve školske programe, svoj manjak nadoknadiće tako što će iz zemalja poput Srbije pokupiti one najbolje. Ne kao što je činila do sada već mnogo agilnije, a neko bi dodao i beskrupuloznije.

Obamina administracija objavila je pre nekoliko dana da će umnogome olakšati postupak za dobijanje takozvane startit vize. To su dozvole za rad onima koji su pokrenuli neki interesantan informatički posao. Naravno, potrebno je da ispune određene uslove, a najvažniji je da 15 odsto startapa bude u vlasništvu osoba koje bi da se dosele u Ameriku. Do vize će još lakše dolaziti oni koji obezbede novac od američkih investitora.

Ako ispune potrebne uslove, preduzetnici će dobiti dvogodišnju dozvolu za rad u SAD posle čega se pravi presek. Ako kompanija raste i doprinosi američkoj privredi, dozvola se produžava za još tri godine. I tako dalje.

Ova odluka razlikuje se od dosadašnjeg uvoza mozgova baš u toj kvaki koja zahteva makar i delimično vlasništvo nad projektom. To je, zapravo, genijalna ideja koja bi mogla američkoj privredi da donese (zacrtanih) 250 milijardi dolara godišnjeg prihoda uz smanjivanje uvoza za 65 milijardi. Jer SAD više ne žele da uvoze samo vešte programere, već i sve koji imaju neku ideju za biznis. Zašto bi ga razvijali bilo gde drugde pored onolike Kalifornije?

Nedavno sam pitao Nikolu Božinovića, osnivača kompanije Frejm (frame.com), inače Nišliju, da li je tu kompaniju umesto u San Francisku mogao da pokrene u Nišu. "Mogli smo", odgovorio je Nikola, "ali bismo posle nekog vremena svejedno prešli u Silicijumsku dolinu iz mnogo razloga."

Baš kao što svaki fudbaler (naročito Ajaksov) želi da zaigra za Real, Barselonu ili MU.

Sada je taj prelazak olakšan, i to u najranijoj fazi postojanja startapa, te je za očekivati da će Amerika ubuduće iz celog sveta, posebno nerazvijenog, isisavati sve što iole valja. Ostavljajući tako lokalnim političarima da ubeđuju građane da se zemlja može podići na poljoprivredi, sirovinama i prljavim tehnologijama zahvaljujući jeftinoj radnoj snazi.

Ideja da Srbija sama razvije nedostajući kadar je dobra i korisna, iako naivna. Najbolji će svakako otići u Ameriku, dobri će se truditi da se domognu makar Evrope, a Srbija će moći u najboljem slučaju da zadrži prosečne, i to ako im stvori uslove za o(p)stanak. Mudra politika gledala bi i kome, eventualno, može da se otme neki talenat. Počev od migranata, među kojima je sigurno bilo sposobnih informatičara. Uzgred, otac Stiva Džobsa je Sirijac, to neka bude poruka za ksenofobe.

Srbija, dakle, osim što školuje mora da stvori uslove da privuče sa strane one koji bi da žive od softvera, zadržavajući koliko god može sopstvene kadrove. Inače će taj manjak u ljudstvu nastaviti da raste.

Jer da bi Srbija dostigla željene dve milijarde evra od izvoza softvera, morala bi da se ugleda malo na Ameriku i da stvara prilike onda kada se one same ne ukazuju. ¶

PRODAJA & PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	4650 RSD	4400 RSD	90 EUR	135 EUR
12 meseci / 52 broja	9300 RSD	8800 RSD	170 EUR	260 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz Srbije u redakciji	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—		1,49 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—		5,49 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	2600 RSD	1500 RSD	23,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	3600 RSD	2000 RSD	30,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	4300 RSD	2900 RSD	37,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	5800 RSD	3800 RSD	50,00 EUR

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG. PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h. Tokom promotivnog perioda za ovu vrstu uplate važi poseban popust (vidi tabelu levo).

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com**, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Trg Republike 5, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj 160-302538-91.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

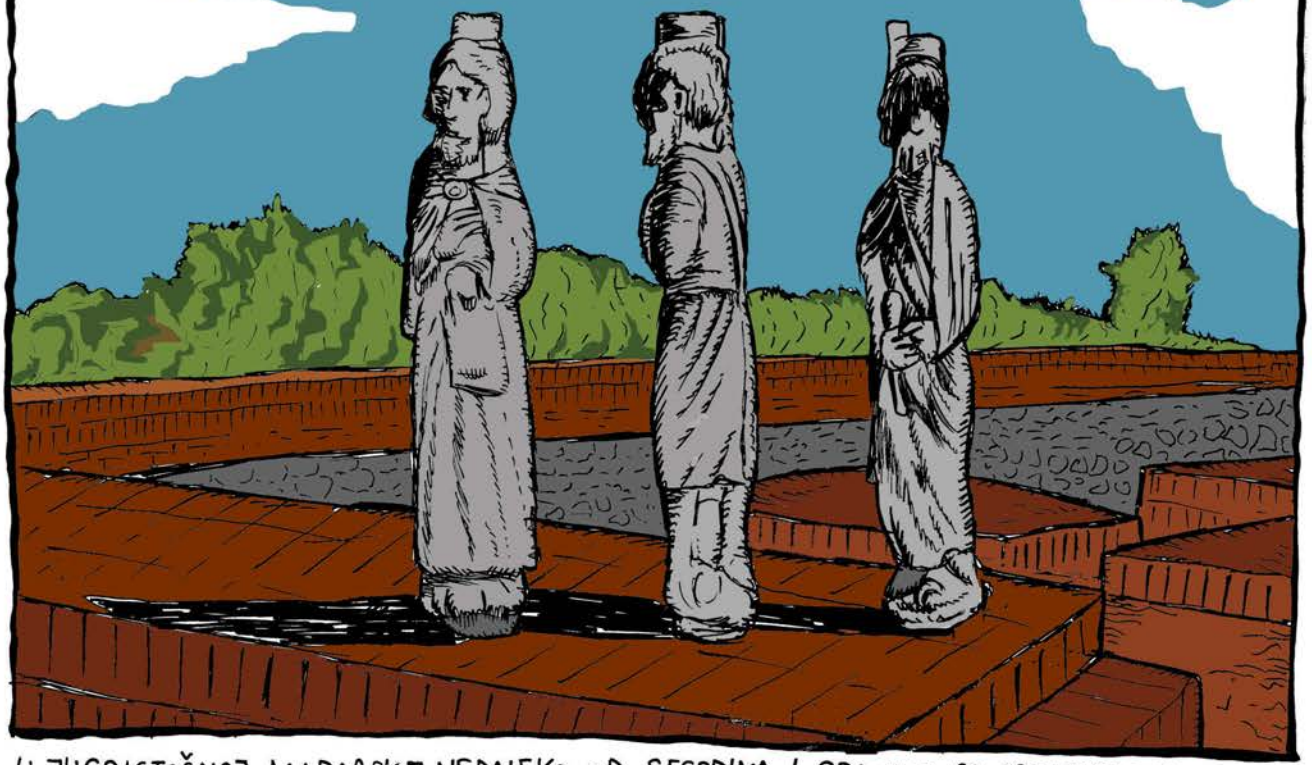
DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

ÓPUSZTASZER

ALEKSANDAR ZOGRAF.

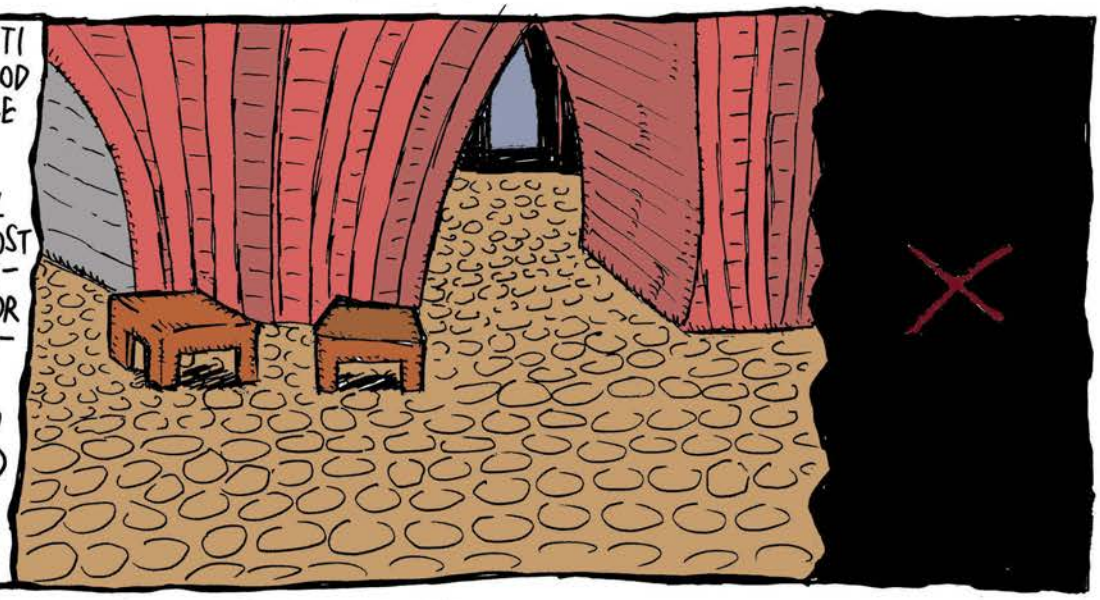
U JUGOISTOČNOJ MAĐARSKOJ, NEDALEKO OD SEGEDINA I GRANICE SA SRBIJOM, NALAZI SE **OPUSTAŠER** (ÓPUSZTASZER), PARK POSVEĆEN MAĐARSKOM NASLEĐU. LOKACIJA JE POSTALA ČUVENA NAKON ŠTO SU, U 19. VEKU (KADA JE TRAJALO MAĐARSKO REDEFINISANJE VLASTITE PROŠLOSTI), TU PRONAĐENI OSTACI BENEDIKTANSKOG MANASTIRA IZ 12. VEKA, KOJI JE RAZRUŠEN TOKOM KASNIJE TURSKE INVAZIJE. ISKOPAVANJE JE OTKRILO I GROBLJE RANIH DOSELJENIKA U PANONIJI, I TAKO SE RAZBUKTALO UBEĐENJE DA JE BAŠ TU MOGLO DA BUDE MESTO GDE SU SE, PREMA LEGENDI, SASTALE VOĐE MAĐARSKIH PLEMENA, NAKON DOSELJENJA NA OVO PODRUČJE, 896. GODINE...

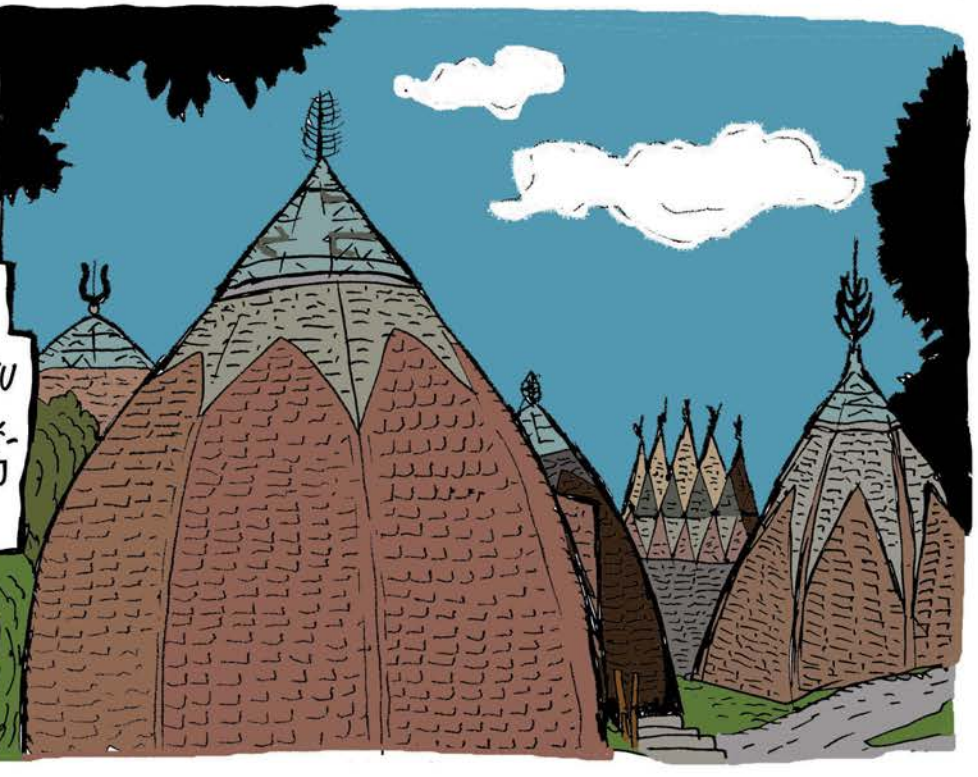
POSEBAN DEO PARKA POSVEĆEN JE RADU ARHITEKTE **ĐERĐA ČETEA** (GYÖRGY CSETE), (1937 – 2016) KOJI JE PREDSTAVNIK "ORGANSKE ARHITEKTURE". KUĆE KOJE JE KONSTRUISAO INSPIRISANE SU JURTAMA KOJE SU GRADILI PRVI MAĐARI ...

U POTPUNOSTI IZGRAĐENE OD DRVETA, KUĆE POSEDUJU I PODNICE OD OBLICA... UZ SVU SVEDENOST I JEDNOSTAVNOST, PROSTOR DELUJE ISPUNJENO I KOMPAKTNO, ALI I DRUKČIJE OD SVEGA ŠTO STE RANIJE VIDELI...

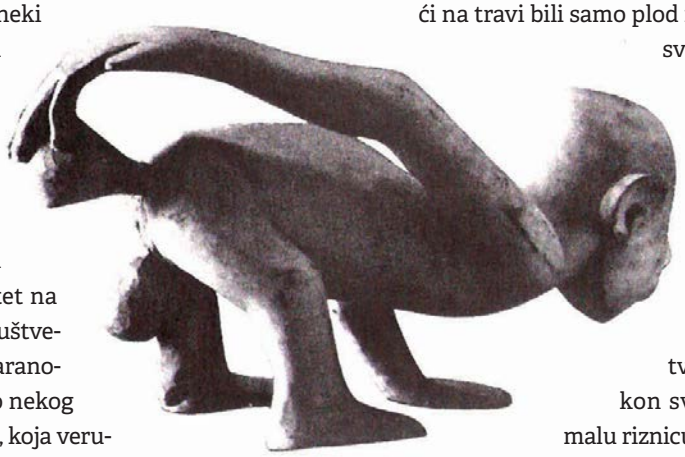

IZNAD SVEGA, TO JE ARHITEKTURA KOJA OSTAVLJA UTISAK SAVREMENOG I ARHAIČNOG U ISTO VREME. IZVESNO JE DA SU PRVOBITNE PLEMENSKE NASTANBE BILE NEŠTO SASVIM DRUGO, ALI – I OVDE KAO I U OSTATKU OPUSTAŠER PARKA, POLAZIŠTE JE U ZAMIŠLJENOJ, ARTIFICIJELNOJ PROŠLOSTI. MOŽDA JE BAŠ NEDOSTATAK SENTIMENTALNOSTI ONO ŠTO ČETEOVU ARHITEKTURU ČINI UBEDLJIVOM, ČAK I FUTURISTIČKOM ...

Antivakseri

Svakodnevne rituale svi imamo. Svako ih gaji, neguje i redovno zaliva žrtvujući vreme. Oni često ulepšavaju te sitne radnje koje uzimamo zdravo za gotovo. Recimo, ja uživam u tome da svakog radnog dana, kada se prihvatim šolje sa vrućom kafom, slobodnu šaku uposlim vrteći palcem po Fejsbuku na mobilnom. Bezbrižno skrolujem po ekranu, lajkujem brojne postove svojih Fejsbuk poznanika, prijatelja i saradnika; razgledam skice i crteže strip-autora, prokomentarišem pokoju – i tragam. Ne treba mi mnogo vremena da naletim na neki post ili skrinšot sa stranica posvećenih narastajućem antivakserskom lobiju, i tu počinje zabava.

Antivakseri su – ukoliko je neko proveo prethodne godine u blaženom neznanju – relativan novitet na internetu, a pre svega na društvenim mrežama. Grupacija paranoika, najčešće okupljena oko nekog fiktivnog ili stvarnog gurua, koja veruje da su vakcine uzročnici autizma, raka, homoseksualnosti i šta znam čega sve. Spamuju virtuelni prostor društvenih mreža često nebuloznim recepturama i tvrdnjama, i čvrsto sam uveren da to rade zarad zabave pojedinaca poput mene, grešna mi duša. Ne ulazeći u porive tih grupacija ili pojedinaca, ti biseri narodnih mudrosti (koje zagušuju retke tvrdnje koje možda i nose zrnce istine) nepresušan su izvor tekstova koji, koseći se sa naukom, logikom i zdravim razumom, predstavljaju pravi odnos satire i pajtonovske gluposti, preko potrebnih organizmu u stadijumu buđenja kome je svaki oblik komunikacije stran sve dok se ne ugleda dno šolje sa kafom.

Inspiracije im ne manjka, pa tako nailazimo na tvrdnje da se svako pošteno čeljade može izlečiti od svakolikih bolesti istrajnim klistirom od kafe (ima i dijagram ugla unosa tečnosti). U obzir, naravno, dolazi samo organska kafa. Isto tako, urinoterapija daje čudesne rezultate i diže iz mrtvih. Brižni članovi porodice tako sipaju urin u obroke svojih članova, ni krivih ni dužnih a najčešće i zdravih. Svoj ili tuđ urin, autor teksta ističe da nije bitno, mada mislim da konzumentu i nije tako svejedno. Zaperi (neke mašine za elektrošokove, valjda) i flaširane kiseline koje se aktiviraju limunom su redovna receptura.

Tu priča tek počinje. Naime, ova grupacija čvrsto veruje kako svetom vlada misteriozna grupacija reptila odenutih u ljudsko ruho, kako su im mačke glasnici i kako im je želja da vakcinama istrebe čovečanstvo. E, da, Bil Gejts je veštom montažom videa na Jutjubu stavljen na čelo ove konspiratorne grupe ni kriv ni dužan. Dobro, nije baš toliko vešta montaža, ali ni ja nisam baš toliko budan. Potom, avioni nam sipaju otrove i teške metale kemtrejlsima (zašto?), koji se manifestuju u vidu tragova nakon prolaska letelice. Valjda su oni tragovi aviona koje smo kao deca gledali ležeći na travi bili samo plod mašte. Masa ne postoji već su sve vibracije, tako da ne treba da se bojite natrčavanja na voz; moguće je zatrudneti bez polnog odnosa gledajući u sunce i usklađujući vibracije tela sa njim (bosonogi, naravno).

Svedočanstva "iz prve ruke" i bacanje anateme, kletvi i obećanja o osveti slede nakon svakog teksta, i predstavljaju malu riznicu zabave.

Međutim, često na sopstveno zaprepašćenje, otkrivam da tu nije kraj. Ovde se lako nadovezuju grupe koje tvrde da je Zemlja ravna ploča, dok se Đordano Bruno i Nikola Kopernik okreću u grobu. Da, Zemlja je ravna, niste čuli? Nije, ne brinite se, ali ima onih koji u to veruju, kao da se mračni srednji vek nije završio. Dokaze za to vide u svemu. Od toga da ljudi u Australiji ne padaju sa planete, do toga da plamen ide nagore na južnoj hemisferi kao i kod nas. Avioni lete, a da se Zemlja okreće stajali bi u mestu, vele oni; oko sveta (koji je ravna ploča, jelte) nalazi se zid, a sve slike planete su zapravo fotomontaža. Zašto? Ne znam, ali grohotom se smejem, što je prvi znak da se proces buđenja privodi kraju.

Logo UN-a je dokaz, znaju ti iluminati istinu, ali ulažu ogroman novac da nas obmanjuju, valjda da bi se sprdali sa nama u mračnim kuloarima dok vrcaju reptilskim jezicima.

Odmahujem glavom i perem šolju od kafe. Možda sam preterani cinik ili, što bi Embrouz Birs rekao, "hulja koja zbog nesavršenog vida vidi stvari onakve kakve jesu, a ne kakve bi trebalo da budu". Možda mi pak treba malo više mašte da bih poverovao u slične stvari. Ali znam samo jedno: sutra, uz kafu, družiću se opet sa antivakserima, kemtrejlersima i fleter... fletear... ma, kako god da se zovu ovi sa ravne Zemlje. ¶

NIKOLA DRAGOMIROVIĆ

A
ADRIS
grupa
GENERALNI POKROVITELJ
WEEKEND 9
ROVINJ
22. - 25.9. 2016.
www.weekendmediafestival.com

CROWNE PLAZA
BELGRADE

CROWNE PLAZA BELGRADE SUNDAY BRUNCH | 2016

CROWNE PLAZA VAM PREDSTAVLJA NOVU SEZONU NAJBOLJEG BRANČA U BEOGRADU

18. septembra Vam donosimo duh i ukuse najpoznatijeg bavarskog festivala

DOBRODOŠLI NA OKTOBERFEST BRANČ

INFORMACIJE I REZERVACIJE NA T: (011) 2204 004

E. begcp.reservations@ihg.com
A. Vladimira Popovića 10. 11070 Beograd, Srbija WWW.CROWNEPLAZA.COM

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec